Intervju: Dejan Popović, akademik

Industrija moždanih ćelija

Intervju: Miroslav Majkl Đorđević, pisac

Kako je moglo da bude

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

9 770353 802002 01305

VREME

broj 1329

23. jun 2016.

INTERVJU: ZORAN IVOŠEVIĆ

VLADAVINA LJUDI U FANTOMKAMA

Distribucija + Logistika

DELTA DMD jedan je od vodećih distributera robe široke potrošnje na tržištu Srbije, a svoje poslovanje uspešno realizuje i na tržištu Crne Gore (DMD DELTA Podgorica).

DTS nudi kompletan set usluga, transport, skladištenje, špediciju i manipulaciju robom. DTS nije samo transport, već ceo spektar logističkih usluga integrisanih u redovno poslovanje klijenta.

Delta DMD poslovni partneri

Beiersdorf · FERRERO · DIAGEO · SC Johnson A Family Company Une Entreprise Familiale · MEGGLE Najbolje od mleka. · Fruvita

Unilever · FICOSOTA · ITALFOOD INDUSTRY · YUHOR Još od 1902. · Fun&Fit COMPANY · MONI · LEDEN KVAS

ZLATNI PELIN · Segafredo ZANETTI · SAN BENEDETTO · ARMAND de BRIGNAC CHAMPAGNE · stara Rakija · Buitoni · SUPERMAX Simply Innovate

Distributivni centri

DC Nova Pazova
Centralna radna zona - Celina G, Ulica 1.
Tel. +381 (11) 20 70 100

DC Novi Sad
Kanalska 8 (Luka Novi Sad)
Tel. +381 (21) 45 18 80

DC Podgorica
Vladike Ruvima II Boljevica 22
Tel: +382 (20) 89 13 93

DC Čačak
Nikole Tesle 44
Tel. +381 (32) 55 76 090

DC Niš
Čamurlijski put bb
Tel. +381 (18) 45 85 821

DELTA DMD
www.deltadmd.rs

dts DELTA TRANSPORTNI SISTEM
www.dts.rs

VREME
BROJ 1329
23. jun 2016

04 Zoom: Suđenje Miškoviću

06 Kult ličnosti u Srbiji:
Konkurs za spasitelja

11 Nuspojave:
Ljiljina politika i Vučićeva zlovolja

12 Promene u srpskoj policiji:
Dva pisma načelnika Kecmana

14 Makiš: Dan i slava policije

16 Intervju: Profesor Zoran Ivošević

22 Otpuštanja u Fijatu:
Treća smena plaća tuđi dug

24 Intervju: Dejan Popović

28 Istorija koja traje:
Kontroverza u srcu Evrope

31 Reagovanja: Željko Cvijanović

32 Nasilje u porodici i diskriminacija žena:
Pravda dolazi kasno

35 Lisica i ždral: Pozdrav iz Katanije

KULTURA

36 Intervju: Miroslav Majkl Đorđević

41 Kultura i cenzura: Strah od fotografije

43 Muzeji Beograda: Na novom početku

45 Knjige: „Kutija za snove“

46 Izložba:
“Ostati živ: Socijalistička disko kultura”

48 Koncert: Partibrejkers

49 TV manijak: Konfucije u letnjoj šemi

SVET

50 Ukrajina, dve godine kasnije:
Zamrznuti rat

54 Pad hrvatske vlade i susret na mostu kod Erduta: Doviđenja do hrvatskih izbora

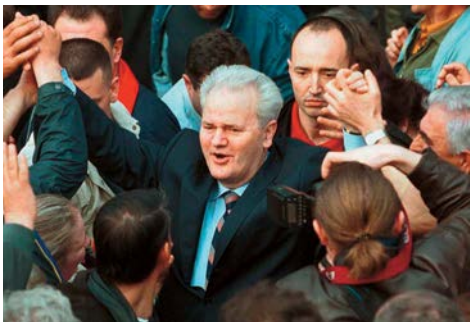
MOZAIK

56 Kultura sećanja:
Šta je bilo posle “utakmice veka”

59 Navigator: Koliko vrede veze

60 Strip: Savesti u krznu

62 Vreme uživanja: Samarkand

Od Slobodana Miloševića, Vuka Draškovića, Vojislava Šešelja, do Vojislava Koštunice, Zorana Đinđića, Borisa Tadića, te Tomislava Nikolića, Ivice Dačića, Aleksandra Vučića, svakih pet-šest godina ispitujemo kapacitet ovdašnjih potencijalnih lidera prepoznajući u njima Čerčila, De Gola, Hitlera, Tita

PIŠE: ZORA DRČELIĆ

Ugovor o Fijatovoj investiciji u Kragujevcu bio je predizborna slamka spasa za Borisa Tadića i Mlađana Dinkića 2008. godine. Sada, kad ugovor polako ističe, na delu je pokazna vežba kuda vodi politika prema stranim investitorima koju je nastavila i sadašnja vlast

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Dve godine nakon Majdanske revolucije, otcepljenja Krima i oružanih sukoba na jugoistoku, Ukrajina se klacka između rata i mira, patriotizma i korupcije, daleko od očiju i interesovanja Brisela i Vašingtona

PIŠE: DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Foto na naslovnoj strani: M. Milenković

izdavač
NP “VREME” d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Suđenje Miškoviću: Daj šta daš ili kako ovi na vlasti tvrde da neće da se mešaju u pravosuđe, sve se nadajući da će da padnu dve dobre kiše i da budemo bolji od Nemaca

Mišković je osuđen na osnovu dopune optužnice od pre neka tri meseca, kada se neki tužilački lumen dosetio da bi se Miškovićeva odbrana sina mogla iskoristiti protiv njega. Sve ono što je tobože dugo spremano, serioznom istragom, palo je u vodu i ostalo je pomaganje u utaji poreza

DUPLO GOLO: ŠTA BI S PUTARSKIM PREDUZEĆIMA?

Od kada je krenuo u lov na apsolutnu vlast, Aleksandar Vučić nije ulovio većeg "kapitalca" od Miroslava Miškovića i zbilja je bilo nerealno očekivati da će tek tako dozvoliti tužilaštvu i sudu da Miškovićevu glavu skinu sa zida iznad premijerskog kamina.

I tužioci i sud dovijali su se šta da izmisle, pa su izmišljali svašta. Uglavnom je to bilo neodrživo, a onda je Mišković namestio sam sebe kad je izjavio da njegov sin, nevičan biznisu, nije samostalno vodio poslove u "Mera investu", pa je pred finale koje je tužilaštvo vodilo u katastrofu optužnica proširena i vlasnik "Delta holdinga" dobio je pet godina robije za pomaganje sinu Marku u poreskoj utaji.

To je, ukratko, epilog sudskog procesa u kome je odigran tek prvi čin. Ko malo duže pamti setiće se da, kad je stvar krenula u decembru 2012. godine filmovanim hapšenjem Miškovića, nije baš bilo jasno šta će tužilac da mu prišije. Posle sedam i po meseci istrage i robijanja, u optužnici se našlo izvlačenje novca iz putarskih preduzeća zbog čega su ona navodno propala, mada su faktički propala tri godine posle Miškovićevog povlačenja iz tog posla i to zato što je bankrot država ostala dužna silne pare putarima. Bila je tu i Fabrika maziva, a porez se pominjao nekako uzgred.

Sve je to ispalo "duplo golo", a Mišković je osuđen na osnovu dopune optužnice od pre neka tri meseca, kada se neki tužilački lumen dosetio da bi se Miškovićeva odbrana sina mogla iskoristiti protiv njega. Sve ono što je tobože dugo spremano, serioznom istragom, palo je u vodu i ostalo je pomaganje u utaji poreza.

Sud u Strazburu, jednog dana, zanimaće posebno kako je do te utaje došlo. Odnosno, da li je bilo utaje.

Evo šta je oko tog poreza u završnoj reči rekao Zdenko Tomanović, advokat odbrane:

"Sud svojim stavom upravo brani okrivljenog jer je više puta izjavio da su po pitanju postojanja poreske obaveze, postojali 'drugačiji stavovi'; 'drugačija shvatanja'; 'različita stanovišta'; 'različita razmišljanja'. Iako je ova tvrdnja Predsednika veća netačna, jer u vreme navodnog izvršenja je postojao samo jedan stav, a to je da nema poreske obaveze, ovakav stav suda može isključivo ukazati na odsustvo umišljaja Miroslava Miškovića da počini delo pomaganja u poreskoj utaji, za navodnu obavezu koja se ne zna da li postoji. Sud je pitao Narodnu skupštinu da li ima poreza, tužilaštvo je pitalo Ministarstvo finansija da li ima poreza, sud je pitao i Ministarstvo finansija da li ima poreza. I podnosilac zahteva za autentično tumačenje u obraćanju Skupštini navodi da ima različitih tumačenja. A ako svi vi 2016. ne znate da li je bilo poreske obaveze 2008. godine, zašto očekujete da su te 2008. jedini Marko i Miroslav Mišković znali ono što nisu znali tada ni tadašnji profesori, ministri, stručnjaci, eksperti itd.?"

Sve to smrdi na zlonamerno retroaktivno izmišljanje i primenjivanje propisa radi državne odmazde.

Drugim rečima, nešto se moralo pronaći i tu dolazimo do ključnog političkog pitanja: pravne sigurnosti. U tom trenutku to prestaje da bude slučaj jednog tajkuna preko čije grbače bi dobar deo osirotelog i sluđenog naroda da se naplati za svoje muke i postaje važno pitanje za svakog od nas.

Malo je, međutim, spremnosti u javnosti da se brani princip u ovom slučaju. Ko to pokuša, ne gine mu topli zec. Uostalom, pitajte nešto o tome autora ovog teksta, pa i "Vreme" u celini.

Foto: Vesna Lalić /Blic

ČUJ, NEĆE DA SE MEŠAJU: ŠTA BI NAROD REKAO?

Posebno je licemerje kad ovi iz vlade kažu da neće da se mešaju u sudski postupak. Evo izjava merodavnog za nemešanje, dakle Nikole Selakovića, ministra pravde, koji će to, izgleda, ostati i u novoj vladi koja će biti formirana početkom jula:

"Da li sam spominjao Miroslava Miškovića, da, jesam, i nemam problem sa tim da ga pomenem, zašto ga pominjem? Sutra, kada bi se desilo da se donese oslobađajuća presuda Miroslavu Miškoviću, cela Srbija bi skočila na ministra pravde da mu kaže da je kriv za to."

"Postoji veza pojedinaca iz vrha Advokatske komore sa politikantima i tajkunima, ne svih advokata."

"Imamo pokušaj prisluškivanja predsednika Vlade u prostorijama Miškovićevog hotela, gde treba da vodi sastanak sa uglednim stranim zvanicama tet-a-tet."

"VBA ne sprovodi istragu, ona sprovodi pregled prostorija. Reč je o prislušnim uređajima koji su bili skriveni u kutiji koja predstavlja alarmni senzor. Tu je i potpuno besmisleno obrazloženje – to je stavljeno tu da bi konobari mogli da vide kome kad u prostoriji treba piće. Mene interesuje gde vode instalacije iz toga. Da li u konobarsku sobu?"

"Ne verujem da bi iko stavljao kameru i mikrofon u prostoriju u kojoj premijer treba da ima sastanke da bi čuo kako on pevuši dok je sam u prostoriji. Nađena je oprema u prostoriji u hotelu, čiji je vlasnik jedan od najinteresantnije optuženih u Srbiji. Interesantan, jer je reč o vlasniku krupnog kapitala, koji je stečen u mutnim vremenima, a koga niko do sad nije pozvao na odgovornost. I nemojte da gledate to tako izolovano – imate krivični postupak, tu je i slučaj prisluškivanja, incident u Londonu, i najzad, gde ste videli da osoba koja je osumnjičena za organizovani kriminal organizuje prijeme na svom imanju, na kojem prisustvuje određeni broj ambasadora uticajnih zemalja? Da li oni dolaze na njegovu berbu jabuka? Sve vreme tvrdim da ovo nije slučajni splet okolnosti."

"Da se plašim Miškovića, nikada ga ne bih uzeo u usta, a kao što vidite nemam nikakav strah niti od njega niti od ljudi koje plaća. Ne boji ga se ni Vučić, i ponosan sam što Srbija posle dugog niza godina ima premijera koji se ne boji Miroslava Miškovića."

I sad, na kraju, posle presude: "Ne komentarišem sudske odluke ni pravosnažne, ni nepravosnažne. Izrečena je kazna kakva je izrečena, sudija je stao iza toga i čitava javnost to treba da prihvati", rekao je Selaković nakon konferencije predsednika vrhovnih sudova Istočne i Centralne Evrope. (RTS, 20. 06.2016)

I njegov šef Aleksandar Vučić posle svega kaže: "Ja kao predsednik Vlade ne mogu da komentarišem sudske presude, mogu samo da kažem da je važno da državni organi rade svoj posao i u tom smislu ovo je značajan napredak u borbi protiv korupcije."

MOLITVA: KIŠE I REFORMA

Ali, zato se mešaju u božja posla. Vučić je izjavio: "Ako budemo imali dve dobre kiše u julu ili početkom avgusta, stopa rasta može da ide do 2,8 odsto."

Prema njegovim rečima, to će biti jedna od najvećih stopa rasta u regionu, pa čak i u Evropi, tako da dogodine Srbija "ide na stopu rasta od četiri do 4,5 odsto". Nešto pre toga je rekao da ćemo biti duplo jači od Nemaca, a čak je i Boris Tadić primetio da je to besmislica.

"Zato je potrebno da reforme sprovedemo u delo i uveren sam da ćemo zato imati snage", rekao je on. Samo da padne ta kiša. ¶

KONKURS ZA

Foto: Tanjug

Ovde se, decenijama unazad, odgoneta misterija uspeha, popularnosti i moći političkih lidera. Od Slobodana Miloševića, Vuka Draškovića, Vojislava Šešelja, do Vojislava Koštunice, Zorana Đinđića, Borisa Tadića, te Tomislava Nikolića, Ivice Dačića, Aleksandra Vučića, svakih pet-šest godina ispitujemo kapacitet ovdašnjih potencijalnih lidera prepoznajući u njima Čerčila, De Gola, Hitlera, Tita...

SPASITELJA

BIRAČI VOLE ČVRSTU RUKU: Aleksandar Vučić i njegova projekcija na video-bimu na 4. skupštini SNS

Tamo negde između protesta zbog Savamale i smene rukovodstva RTV-a, između Beograda i Novog Sada dakle, ili pak usred vaskolikih promišljanja o novoj vladi, novinar Zoran Panović rekao je da je Aleksandar Vučić – Šešeljev hardver u koji je ugrađen Đinđićev softver. Bog nam je, valjda, još jednom dao čistokrvnog genija, natčoveka, što bi Niče rekao – ibermenša? Elem, nije uvaženi kolega ovo rekao s neba pa u rebra, što se kaže, i bez nekih poodavno utvrđenih medijsko-vrednosnih paradigmi, takoreći aksioma, o kojima se više niko i ne pita. Ovdašnji je novinarski plebs, naime, obožavajući discipline proricanja i prognoziranja koje mu prividno neutrališu loš ukus jednokratnosti, prolaznosti i nepostojanosti medijskih izlučevina, ustanovio da su, uprkos ideološkim i svim drugim razlikama, dvojica srpskih političara – Zoran Đinđić i Vojislav Šešelj – vrhunske inteligencije, u "novijoj srpskoj istoriji" najveća dva intelektualca među političarima i najveća dva političara među intelektualcima. Posebno nakon onog čuvenog duela između Đinđića i Šešelja u kulturnom centru "Reks" 1998, koji je vodio Aleksandar Timofejev, tada novinar Radija B92. A zamislite šta izađe kad se nakalemi Đinđić na Šešelja? "Reformistički Robokap", napisao je još pre dve godine Panović u "Danasu", tada glavni urednik ovih novina, u prepoznatljivom novinarskom stilu lebdeći između ironičnog i doslovnog pa kako kome zatreba, ističući da je to, dakle da postane "Đinđić u Šešelju", nerešiv problem za Vučića, njegova "kvadratura kruga". Sada je, dakle, Panović ponovo iskoristio svoje poređenje iz 2014, i ovog puta nimalo ironično izjavio da aktuelni srpski premijer i mandatar nove vlade jeste "Đinđićev softver u Šešeljevom hardveru" i jednom samolepljivom i televizičnom metaforom ušao u krug medijskih delatnika koji poslednjih godina učestvuju u izgradnji kulta ličnosti Aleksandra Vučića. Da ne govorim o tome da je, po Panoviću, Vučiću "Robokapu" trebalo samo dve godine da reši "kvadraturu kruga".

VOŽD TOMA I VUČIĆ VELIKI

Grešna mi duša, nije pomenuti novinar redak slučaj koji se u disciplini analitičarenja okliznuo o bananu idolopoklonstva čak i kad je možda bio nameran da kritikuje. Nije to ništa neobično, naprotiv. Ako izuzmemo potrebu, nažalost, koliko-toliko pristojnijeg dela novinarskog sveta da uporno i temeljno među političarima (ali i glumcima) traži "simbole epohe" ne bi li pokrpili ono što se nekad zvalo srpskom elitom, a danas je u medijskim raljama, šta je to što nas svakih pet-šest godina »

tera da preispitujemo kapacitet ovdašnjih potencijalnih lidera učitavajući im dodatne istorijske dimenzije samo zato što dobijaju izbore u Srbiji, prepoznajući u njima Čerčila, Hitlera, Tita, ili bar Miloševića i Đinđića? Nije li dovoljno što političari sami to čine? Pa Tomislav Nikolić je kao predsednički kandidat 2012. obećavao: "Kao Karađorđe želim da pohapsim sve kriminalce u Srbiji, a kao Obrenović da budem otvoren prema svima kako bih vama omogućio bolji život." A na sretenjskoj svečanoj akademiji u Kragujevcu ove je godine premijer Aleksandar Vučić održao istorijsko predavanje o svojoj vladavini sve prepričavajući kako je Miloš Obrenović bio "rođeni vođa mase" i "pravi narodni tribun", da "nije želeo da dozvoli borbe koje bi donele poraze narodu, a seljačkom lukavošću uspevao je zemlju da sačuva". I zaključi premijer pravdoljubivo: "Bio je autokrata, a to je nešto u čemu su Srbi uvek dodatno preterivali. Pričalo se o strašnom Milošu, čak je i on voleo da se o njemu tako priča, jer verovao je da samo tako ako se narod drži u stezi narod može mnogo da postigne." Nije tako davno bilo ni kada je sociološkinja Vesna Pešić zbog nekoliko "ubedljivih" skupštinskih nastupa Ivice Dačića, tadašnjeg premijera Srbije, oduševljeno primetila kako se "rodio naš Čerčil ili De Gol". Zašto se stalno saplićemo o pokušaje da se svakom novom premijeru ili predsedniku Srbije, u zavisnosti od toga na kojoj od te dve adrese stanuju vlast i moć, pripišu neponovljive i izvanredne sposobnosti, s neskrivenim žarom i medija i građana i samih tih političara da se napravi njihov kult ličnosti?

To znači najmanje četiri ispunjena uslova od ponuđenih: preterana pokornost vođi njegovih najbližih saradnika, članstva, a onda i društva u celini o kojoj je važno da se priča, odsustvo svake vrste podrobne analize, nekritičnost prema postupcima i rečima vođe, koga "krase" grubost u ophođenju, arogancija i povišen ton poslodavca prema potčinjenima i podanicima, opasnost po život i zdravlje disidenata i kritičara režima, preterana prisutnost vođinih slika od medija do ulice, počasna akademska i zvanja počasnog građanina, imena škola, ulica, trgova, gradova, nekritička poređenja sa istorijskim ličnostima, vođine redakcije, vođini novinari, vođina kulturna, sportska i društvena elita koja mu kroz režimske medije odaje počast i priznanje, aplaudira i drži govore na stranačkim skupovima.

Ovde se, decenijama unazad, odgoneta samo jedna zagonetka i po medijima i na slavama – misterija uspeha, popularnosti i, uistinu, kratkotrajne moći pojedinih političara, koja se često tumači i sposobnostima koje stvarno nit su imali nit ih imaju. Od Slobodana Miloševića, Vuka Draškovića, Vojislava Šešelja, do Vojislava Koštunice, Zorana Đinđića, Borisa Tadića, te Tomislava Nikolića, Ivice Dačića, Aleksandra Vučića.

PODANICI ILI GRAĐANI

U poslednje vreme, ima tome četiri godine već, analizira se tajna uspeha Aleksandra Vučića i razume se da građani – takozvani narod – u toj priči, što bi rekao politikolog Zoran Stojiljković, nimalo nisu ni naivni ni nevini: "Ovde je stalno otvoren konkurs za oca nacije, spasitelja. S jedne strane evidentna je manipulativna potreba režima i samog vođe da ukida demokratske ograde između sebe i naroda, s druge strane su građani koji ne žele da odrastu. Težak je put od podanika do građanina. Sedamdesete i osamdesete godine prošlog veka protekle su u raspoloženju da država treba da te ljulja od kolevke pa do groba, a ti treba da se vladaš dobro i odmah dobijaš kancelariju i sekretaricu. Autoritarnost, po svim istraživanjima poslednjih godina, ne pada, naprotiv. Natpolovična većina veruje da je neophodan vođa kojeg će slediti bespogovorno. Malo ko želi da preuzme odgovornost za svoj život, malo ko pristaje na rizik."

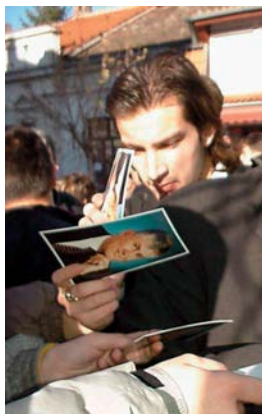
I zaista, i poslednji aprilski izbori su pokazali da Srbi žele onog koji će da nastavi da ih "steže", kojeg će slušati bespogovorno, onog kojeg četiri godine gledaju kao najmoćnijeg u Srbiji.

Kada pričamo o kultu ličnosti, autoritarnost je preduslov bilo kakvog kulta, reče jednom sličnom prilikom za "Slobodnu Evropu" komentator "Politike" Boško Jakšić: "Aleksandar Vučić to radi na tri fronta – političkom, medijskom i populističkom. Što se tiče političkog fronta, imali smo prilike da vidimo kako se on na sednicama vlade ponaša kao razredni starešina, s tom razlikom što pred njim nisu đaci nego ministri. Ministri to trpe i oni znaju zašto to trpe. Vučić svima jasno pokazuje ko je gazda. Pritom se arogancija s kojom on to čini prenosi i u Skupštinu, gde Vučićevi poslanici i te kako nipodaštavaju i vređaju poslanike opozicije. Kad je reč o medijima, oni su već stavljeni pod punu kontrolu. Sistematski se eliminiše bilo kakva kritička reč i otvoreno se šalju preteće poruke. Treći Vučićev front je populizam. Vučić se pred narodom ponaša kao neko kome svi moraju da veruju. On je u stanju da padne u vatru, a nekoliko puta se gotovo rasplakao pred kamerama. Šta onda narod može da zaključi? Zar

Foto: Reuters

KADA SMO BILI GRAĐANI, A KADA PODANICI: Josip Broz Tito, Slobodan Milošević, Zoran Đinđić, Vojislav Koštunica, Boris Tadić

neko tako osetljiv zaista može da bude loš, ili da bude diktator, ili da pravi kult ličnosti? Zar se takvom čoveku može ne verovati? Mehanizmi koje on koristi su rafinirani i bojim se da kod značajnog broja ljudi to prolazi. Nisu ovde kult ličnosti pravili samo vladari. Pa i lokalni seoski kmet u Srbiji imao je isti status. Imao ga je i komunistički šef opštinskog komiteta. Danas ga, pored Vučića, imaju i razne velmože vladajuće partije."

KAKO UBEDITI HOKINGA

Stiven Hoking, britanski astrofizičar i jedan od najsjajnijih umova svetske nauke, nedavno je izjavio "da razume kako funkcioniše kosmos, ali ne i zašto je toliko popularan kandidat republikanaca za predsednika SAD", prebogati i nevaspitani nacionalista, rasista i ksenofob Donald Tramp, jer izgleda kao "demagog koji se obraća najnižem zajedničkom imeniocu". Odgovor je na tacni – među glasačima Donalda Trampa. To su osiromašeni, razočarani, poniženi, bez ikakve perspektive i nade, milioni Amerikanaca besnih na vašingtonski establišment, nižeg obrazovanja, industrijski radnici bez posla ili po raznim uslužnim delatnostima, bivša američka srednja klasa konačno satrvena finansijskom krizom 2008. godine i neki mlad svet, tek izašao iz klupa i nema gde da se zaposli. Autoritarac protiv Hilari Klinton koja ih podseća na njihovu propast deluje im privlačnije. Izgleda poznata mustra, zar ne? Pre četiri godine, gubitnici srpske tranzicije izglasali su svog Donalda Trampa u eks-radikalskom dvojcu Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić, a ostalo je, kad je reč o autoritarnom režimu i građenju kulta ličnosti, manje-više svakodnevica.

Kult vođe dakle nije samo specifičnost srpskog naroda. Posebno ne danas kada Rusi imaju Putina, Kinezi Si Đinpinga, Turci Erdogana, Mađari Orbana, a i Amerikancima se smeška Tramp... Zbog permanentnih ekonomskih i socijalnih kriza i činjenice da je pokušaj obnavljanja srpske demokratije poklopljen s početkom ratova u bivšoj Jugoslaviji, društva poput našeg nisu u stanju da izgrade demokratske i razvijene institucije važnije od političkog lidera na državnoj funkciji koji ne bi trebalo da ima veći značaj od bilo kog drugog servisa građana. Jer u osnovi i jeste samo to. Službenik pokorni, pa makar i predsednik vlade. Nažalost, ovakvi kakvi smo, ušli smo u svetski trend: "Konflikti identiteta i postratni politički okvir, ali i kriza demokratije i ekonomska kriza u svetu, praćeni su trendom da populističke stranke dobijaju sve više glasova. Rezultati izbora u mnogim zemljama u Evropi izazvali su zabrinutost. Populizam predstavlja društvenu i političku pojavu koja može u značajnoj meri ugroziti demokratiju. (...) Veliki deo problema sa (re)produkovanjem populizma predstavlja, međutim, samoubeđenje pretežnog dela stanovništva da država i političari mogu rešiti sve njihove probleme. Upravo to pragmatične lidere populiste navodi da povratno usvajaju nerealne orijentacije i daju olaka obećanja masama koja se kasnije završavaju masovnim razočarenjima, jer su praktično neostvarljiva. U tom okviru vremena kriza i velikih transformacija su najpogodnija vremena za lidere kojima su mase, kao u grčkim dramama, tek neka vrsta pratećeg hora", piše Zoran Stojiljković u svojoj knjizi *Sva lica opozicije* (2015) u posebnom poglavlju "Konkurs za spasitelja još traje".

Foto: Reuters

Foto: Tanjug

U ovoj je knjizi profesor Stojiljković, koristeći jedan sasvim formalan kriterijum – podršku pola miliona do milion glasača, u nekom trenutku od 1990. godine, i drugi – uticaj na smer vođenja politike, prepoznao osmoricu "pretendenata na ulogu lidera": Miloševića, dvojicu Vojislava – Šešelja i Koštunicu, Vuka Draškovića, dvojicu demokrata Zorana Đinđića i Borisa Tadića i dvojicu eks-radikala Tomislava Nikolića i Aleksandra Vučića: "Širinom podrške i otvorenim manevarskim prostorom i neprikosnovenom ulogom, lidersku poziciju je imao Slobodan Milošević i danas je ima Aleksandar Vučić. Da nije bio nasilno sklonjen sa političke scene tu poziciju bi, po mom dubokom uverenju imao i Zoran Đinđić", piše Stojiljković, a za "Vreme" dodaje da je Milošević kreirao politiku, a Vučić je sad "u šansi" da je kreira, jer izuzev stradalog Đinđića koji je imao samo posthumnu popularnost, svi su ostali bili epizodisti: "Đinđićev je kult »

Na sretenjskoj svečanoj akademiji u Kragujevcu premijer Aleksandar Vučić održao je predavanje o svojoj vladavini prepričavajući kako je Miloš Obrenović bio "rođeni vođa mase"

„Autoritarnost, po svim istraživanjima poslednjih godina, ne pada, naprotiv. Natpolovična većina veruje da je neophodan vođa kojeg će slediti bespogovorno."
– Zoran Stojiljković, politikolog

ličnosti kreiran posthumno, kroz projekciju šta je on sve mogao da uradi da nije, nasilno, sklonjen s političke scene. Njegovom senkom se mere svi koji su došli posle njega. I Tadića su poredili sa Đinđićem, i danas Vučića. Ovde je sve političko vašarište i estrada. Deo vaših kolega a naročito analitičara uživa u trbuhozborstvu."

Za razliku od Đinđića kojem je posthumno kreiran oreol vođe, Miloševićev kult ličnosti lagano se otopio sa njegovim odlaskom s vlasti, mada je izbore 24. septembra 2000. godine izgubio sa 1.826.770 dobijenih glasova. Ali, među Srbima je Josip Broz Tito bio i ostao vođa koji se pamti i kako reče jednom istoričar Predrag Marković, jedino je Josip Broz Tito bio vođa duge vladavine nad Srbima bez proterivanja, atentata ili pobune: "Zapravo, nema naroda koji je više vođa pobio, proterao ili zbacio sa vlasti. Setimo se svih Obrenovića, ili Slobodana Miloševića."

OD TITA OVAKVOG NISMO IMALI

Zato, u poređenju s Titom, teško da se može govoriti o pravom kultu ličnosti pomenutih političara s kraja prošlog i početka ovog veka, ubeđeni su oni koji pamte doba titoizma. Ali da značajni elementi postoje, u to nema sumnje. Nagledali smo se za ove četiri godine TV priloga u kojima se negde u Leskovcu baka na kapiji zaplakuje čekajući da vidi Vučića i kaže: "Od Tita ovakvog nismo imali!", ili kad strina premijera Vučića iz Čipuljića kod Bugojna prepričava kako joj jedna komšinica, muslimanka, kaže za bratanca: "Ih, što nama nije jedan vaki!" A takvih je podaničkih emocija bilo i za Tadićevog vakta, mada je u predizbornoj kampanji baš on kritikovao autokratski režim Aleksandra Vučića: "Oni teraju radnike da nose slike Aleksandra Vučića i govore: hvala ti, Aleksandre Vučiću! To je kraj slobode, kraj civilizacije." Za Tadića se, u stvari, slobodno može reći da je prvi posle Miloševića imao sve liderske karakteristike i da se ni on ni njegovi najbliži saradnici nisu ustručavali prilikom kreiranja njegovog kulta ličnosti. Imao je i svoje redakcije i svoje novinare, i spontane predizborne susrete s narodom na njivi, i kulturnu, sportsku i društvenu elitu koja mu po režimskim medijima odaje počast i priznanje, aplaudira i drži govore na stranačkim skupovima, aroganciju i povišen ton prema potčinjenima, sve poluge vlasti čime je direktno kršio Ustav, neformalne centre moći poput Vučića danas, strast za vlašću poput Vučića danas, profil opterećen marketinškim ekspertima i spin majstorima populizma koji su ga na kraju doveli do zida međunarodnih okolnosti zahvaljujući kojima je, na početku svoje liderske karijere opstao. Ali posle više nije bilo razumevanja za njegovu politiku spolja i politiku iznutra, "i EU i Kosovo", i kada mu je to precizno rekla nemačka kancelarka Angela Merkel, usledio je njegov početak kraja.

Pojednostavljeno, kada je reč o kultu ličnosti u Srba, prenebregava se i inače međunarodni faktor koji je još od Tita pa sve do Vučića imao važnu ulogu u stvaranju vođa, a o tome su ispredane priče i feljtoni. I Tita i Miloševića su stvorile međunarodne okolnosti, a ne harizma, intelekt, ili nešto treće. Samo što je Tito do kraja imao međunarodnu podršku, a Slobodan Milošević je samo na početku bio mirotvorac i "garant mira na Balkanu", posle je postao balkanski kasapin. Zato je morao da ode. Zoran Stojiljković bi pak kazao da je nekakav politički mejnstrim, ili u širem smislu – populizam, garancija uspeha ovdašnjih lidera, jer "postoje i oni koji na populizam u Srbiji i regionu gledaju kao na društveni pokret koji treba da premosti sve veći jaz između 'evrokompatibilnih' pripadnika političke elite i 'evroskeptičnog' naroda" (*Sva lica opozicije*, 2015). Tako je za razliku od više-manje pragmatičnih Miloševića i Vučića, "Šešelj koji je vukao milione ljudi i išao ka zatvorenoj političkoj opciji koja nema stvarne šanse u evropskom kontekstu", nikada nije uspeo da uzme vlast i ostvari se u liderskoj poziciji. Kao onog koji na neki način iskače iz mustre kulta ličnosti pominje i Vojislava Koštunicu: "Šta god mislili o DSS-u, oni se nisu ni na koji način trudili da naprave lidera od njega. Istovremeno, Koštunica nije imao ni medijsku podršku, naprotiv, služio je medijima i akademskoj javnosti za pošalice kako spava do podne, zagledan u istoriju. Nije imao liderski aparat čak i kad je bio na vlasti."

Stojiljković je uveren da su sumnjivi lideri s podrškom značajnog dela biračkog tela oko kojih se kreira kult ličnosti prvo oni na vlasti, egocentrici i da imaju neskrivenu medijsku podršku.

Razume se da je u slučaju kreiranja kulta ličnosti Aleksandra Vučića važna i ona desetina srpskog stanovništva za koju se sama Srpska napredna stranka hvalila tokom minule predizborne kampanje da ima člansku kartu SNS-a, dakle 700.000 zvaničnih naprednjaka, preciznije sledbenika Aleksandra Vučića. Ova vojska podanika (a gde su još tu članovi njihovih porodica, direktno zainteresovani obožavatelji Aleksandra Vučića), gomila profesionalnih čankoliza i šlihtara ima stvaran interes da se dodvore "vođi". Tako uspostavljen autoritarni režim u svakom trenutku može da izvede stranačku vojsku na ulice i trgove Srbije, bilo da pruži podršku "vođi" tvrdeći da su mu ugroženi lik, delo i porodica, sruši čitav jedan kvart u centru Beograda, organizuje kontramiting, tj. miting protiv opozicije i urednika pokrajinskog javnog servisa u Novom Sadu koje je smenio čim je tamo zauzeo vlast. Izgleda da je to ono "držanje naroda u stezi" ne bi li "narod" postigao više, o čemu je Vučić pričao podsećajući na vladavinu Miloša Obrenovića. Samo da "narod", tim povodom, sad nešto i "postigne". ¶

ZORA DRČELIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Ljiljina politika i Vučićeva zlovolja

Da Aleksandar Vučić nekim neverovatnim slučajem ima smisla za humor, smenio bi Ljiljanu Smajlović već koliko ove nedelje, i na taj način stavio na muke mnoge od nas koji šetamo s onom žutom patkicom: kuku i lele, šta sad da radimo?! Odjedared bi, naime, "režimska tvrđava" u obličju stogodišnje štampane dame postala žrtva tog istog režima, a samim tim bi i naš odnos prema njoj morao da se promeni, a kako, tebra, jbt, kad je mnogima koji su socijalizovani poslednjih decenija duboko usađeni prezir prema toj štampanoj stvari postao deo identiteta, (bar do neke mere samoljubivog) samopoimanja, nečega što ga/je razlikuje od proste svetine? I šta sad mi, takvi, da radimo, zar da organizujemo akciju "Podrži 'Politiku'", po uzoru na "Podrži RTV"? Goljami kalabal'k, što bi rekli u Plovdivu.

Šalu na stranu, nešto se očigledno uzbibalo u senovitim, zakučastim, teško prozirljivim predelima naše društveno-medijske žabokrečine, jer ne bi glavna urednica "Politike" – iskusna je to igračica, i ko god ju je ikada potcenio, izujedao se za jezik – tek tako za "paradni" nedeljni broj napisala uvodnik u kojem se bogme ni ne namiguje, nego se otvoreno tvrdi, da bi uskoro mogla biti smenjena, (zlo)voljom prvog čoveka Vlade i svega drugog u Srbiji; koji je tu zlovolju, uostalom, javno i pokazao, mada za sada u (jednoj od njemu omiljenih) formi "Eh, šta bih sve mogao da vam radim, ali imate sreće da nisam taki čovek (osim kad jesam)". U tom smislu, kaže Ljilja, ona je na dispoziciji, ali bi savetovala – ovo sad prepričavam – da se to ne radi bez da se dobro promisli. Da ne bi koga ljuta guja ujela.

I tu je koleginica S. u pravu, i govori iz iskustva: jednom je nju već bilo smenilo s tog mesta, pa se evo vratila jača i moćnija; ako je sad smene opet, ne smem ni da pomislim kakva će tek biti kad dođe po treći put – što bi se neminovno dogodilo, Srbija je ovo, mala je ovo bara, ali u njoj, protivno raširenoj zabludi, uopšte nema mnogo krokodila nego se naprotiv sastoji uglavnom od girica, tako da za jednu okretnu štuku nikad nema brige, a uvek ima posla.

Verujem da Vučić iskreno i duboko veruje kako je i "Politika", sve sa glavnom joj urednicom, deo mračne svetske i svemirske zavere da mu se pomrse konci. Vama to možda izgleda pomalo čudno, ali ne treba nikada zaboraviti da imamo posla s patonarcističkom prirodom, tako da su tu Petričićeve nedeljne karikature i poneki kritički tekst gostujućih kolumnista (najčešće Đorđa Vukadinovića, Danice Popović...) više nego dovoljni da ga, onako krhkog i labilnog, sateraju u amok. Običnim smrtnicima cela stvar, dakako, izgleda sasvim drugačije: oni gledaju na "Politiku" kao na manje-više suptilno prorežimski list, a oni "antirežimski" sa-držaji tu su samo začin, da se ne oseti vonj truleži mesa, da se prikrije prava narav serviranog. Pa dobro, ko je u pravu, Vučić ili "antipolitičari"? Formalno, i jedni i drugi, suštinski – niko.

Kako sad to? Lepo: Politika "Politike" ne da se iole precizno sagledati kroz tu banalnu dihotomiju "prorežimsko-antirežimsko". Ona jeste s (ovakvim) režimom u nekoj vrsti strateškog savezništva, ali se ne oseća obaveznom – tačnije, *donedavno* se nije osećala obaveznom, u poslednje vreme su se standardi ponešto srozali! – da mu čini dnevnopolitičke usluge i da bije njegove bitke na sporednijim i trivijalnijim frontovima; za to postoje kojekakvi *pinci* i *informeri*. To konkretno znači načelno uzdržavanje od petparačkog drukanja za jednu partiju (vladajuću) u odnosu na neku drugu, od objavljivanja ditiramba Vođi, i slično. Pogledajte, recimo, ceo kompleks pitanja zvan "Beograd na vodi", koji Režim i Vođu i te kako žulja: tu se "Politika" vrlo dobro i dostojno držala. Na drugoj strani, kada su u pitanju stvari "visoke" politike, stvari ako hoćete eksplicitno ideološke, poput pitanja oko Evrope, Rusije, NATO, Kosova etc., tu je "Politika" ili išla režimu niz dlaku, ili mu se pak implicitno supotstavljala jedino onda kad bi pokazivao signale da bi mogao previše da "zastrani", ali u pravcu liberalnom, "zapadnjačkom"...

Šta Vučića toliko frustrira? Nešto što niko nije izmenio, pa neće ni on: "Politika" nije uvek glasilo režima, ali je uvek glasilo čaršije

Mogu li da budem jasniji u definicijama? Da pokušamo ovako: razmišljati u kategorijama banalnog poslušništva vlasti kao takvoj ovde je naprosto metodološki jalovo: taj ključ ne otvara važnije brave. "Politika" je glasilo aktuelnog režima tek koliko se mora, ali je zato glasilo neke vrste tradicionalne "čaršije" koliko se god može. Ta je čaršija bila tu, i bila je moćna, i pre Vučića, i biće tu i posle njega. E, u tom smislu Ljiljana S. zna da vreme uvek radi za nju (a "Vreme" ne, pa mu imputira koještarije). Uostalom, Ljiljana je vešt političar, a Vučić je bedan urednik.

I, šta iz svega da zaključimo? Najpre, bilo bi lepo da je Srbija kroz ceo vek stvorila "bolji" produkt dnevnog štampanog novinarstva – ali nije. Drugo, bilo bi bolje da se "Politika"drži visokih standarda za koje je kadra, umesto sve trećerazrednijeg politikantstva niz dlaku najgorem čaršiluku (a za šta se angažuju sve tuplji i nekompetentniji podizvođači radova, iz kuće i sa strane!), ali ništa ni od toga. Treće, bilo bi bolje da umesto Ljiljane Smajlović na njeno mesto dođe neko "bolji" – ali neće, naprotiv. U pravu je Basara, Ljiljin stari dušmanin: ako nju najure, dovešće nekoga u poređenju s kim će Lj. S. delovati kao Orijana Falači iz najboljih dana. Zašto? Zato što je to mera ukusa, pameti i samokontrole onoga koji u Srbiji o svemu odlučuje. Ko ni dotle nije dobacio, taj stvarno ne zna gde i s kim živi. ¶

Dva pisma načelnika

U pokušaju da skrenu pažnju sa "slučaja Savamala", srpske vlasti su odlučile da žrtvuju "pešaka" – načelnika kriminalističke policije Beograda Dragana Kecmana. Ali izgleda da javnost i dalje postavlja pitanje ko je naredio policiji da ne postupa u noći između 24. i 25. aprila 2016. godine

Poslednjih dana čini se da ministar unutrašnjih poslova u tehničkom mandatu dr Nebojša Stefanović ne silazi sa naslovnih strana srpske štampe, ali ne zbog uspeha u borbi protiv kriminala i korupcije, naprotiv.

Najpre je optužio kablovsku TV stanicu N1 da priprema mandataru za buduću srpsku vladu Aleksandru Vučiću scenario kakav je bio u Libiji kada je oboren Muamer el Gadafi, a potom je najavio da će tužiti beogradski nedeljnik NIN zbog naslovne strane broja objavljenog u četvrtak 17. juna 2016. godine na kojoj je predstavljen, metaforički, kao glavni fantom iz Savamale.

Vrh države iz dana u dan kao da čini sve da bi pomerio fokus javnosti sa "slučaja Savamala" i u te svrhe se angažuje čitav državno-bezbednosni aparat u proizvodnji događaja kako bi zasenio nelegalno rušenje objekata u Hercegovačkoj ulici u Beogradu i maltretiranje ljudi koji su se tamo bili zatekli.

SAVAMALA, JELENA KRSMANOVIĆ I DRUGI SLUČAJEVI

Tako se bura u javnosti nije ni utišala kada je objavljeno da je smenjen načelnik Uprave kriminalističke policije za Beograd Dragan Kecman, donedavno slavljen kao jedan od najuspešnijih policijskih načelnika u istoriji. Javnost je u prvi mah pomislila da je Kecman smenjen zbog slučaja Savamala i da bi to mogao da bude prvi korak u rasvetljavanju okolnosti koje su dovele do toga da jedan deo Beograda na nekoliko sati u aprilu bude otet od strane "nepoznatih počinilaca", a da ne interveniše nijedan državni organ i zaštiti građane i njihovu imovinu od kriminalaca.

Međutim, brzo se saznalo da se ne radi o slučaju Savamala niti o smeni jer je beogradski tabloid "Alo" i pre nego što se saopštenje pojavilo na internet stranicama MUP-a Srbije preneo saopštenje v.d. direktora policije Vladimira Rebića u kome se kaže da je Kecman unapređen u načelstvo MUP-a, gde će se on specifično baviti važnim istragama ubistava novinara Milana Pantića, Dade Vujasinović i tome slično. Inače, Rebić je za poslednjih nekoliko meseci koliko je na čelu srpske policije, u statusu v.d., više izgledao kao pomoćnik ministra dr Nebojše Stefanovića nego kao profesionalac koji vodi glavnu reč u sektoru javne bezbednosti u Srbiji.

Foto: M. Milenković

Javnost je, međutim, već naučila: kada te u policiji na takav način unapređuju, to zapravo znači da su te smenili sa sadašnje pozicije, a pozicija šefa UKP-a za Beograd verovatno spada u pet najznačajnijih pozicija u srpskoj policiji. U poslednjih nekoliko godina su takvo unapređenje "popili" gotovo svi načelnici uprava u MUP-u i šef žandarmerije Bratislav Dikić.

Zanimljivo, jer to nije uobičajeno, smenjeni Kecman se oglasio pismom koje je objavila beogradska "Politika" u kome je naveo da mu nije jasno zašto je smenjen, ali da zna da nije zbog slučaja Savamala jer je on tražio, kada je saznao šta se dogodilo, da se sprovede uviđaj onako kako pravila službe nalažu. Pored toga, Kecman je obavestio javnost o tome da je zapravo bio isključen iz mnogih istraga koje su bile interesantne za javnost, kao što je, na primer, istraga ubistva Jelene Krsmanović u beogradskom naselju Borča u martu 2016. godine od kojeg su tabloidi, čini se zajedno sa ljudima iz policije, napravili rijaliti program, kako istragu i sam Kecman karakteriše.

Dakle, Kecman veli da nije unapređen zbog Savamale, kako to kažu i Rebić i dr Nebojša Stefanović, ali je izgubio poziciju posle nešto manje od godinu i po dana od imenovanja u zimu 2015. godine, kada je smenjen Nebojša Marković jer se ispostavilo da je "lagao" ministra Stefanovića o napretku u istrazi oko pokušaja ubistva srpskog preduzetnika Milana Beka u jesen 2014. godine. Marković je tada, navodno, rekao Stefanoviću da je pokušaj atentata delo amatera i da će počinioci brzo biti pronađeni i procesuirani, što se do danas nije dogodilo, ali se tada ministar zaleteo da se pohvali javnosti za šta je docnije bio i ismevan. Navodno je na jednom kolegijumu u MUP-u pred svima Marković demantovao Stefanovića da mu je ikada govorio o napretku u toj istrazi i pozvao ga da proveri dostavljena pisana dokumenta.

Uglavnom, Kecman, koji je "pokazao" u istrazi oko ubistva novinara Slavka Ćuruvije i za koga se tvrdi da je bio pohvaljen i od Verana Matića, šefa Komisije za utvrđivanje istine u ubistvima novinara u Srbiji, postavljen je na važno mesto u policiji, i statistika pokazuje da je njegovo odeljenje u tom periodu dobro radilo, ali ipak, glavni slučajevi nisu rešeni: Dragoslav Kosmajac je oslobođen optužbi, a bio je predstavljen kao najveći narko-diler u Evropi, nije pronađen atentator na Milana Beka, a Maja Adrovac, koja je bila uhapšena pod sumnjom da je učestvovala u atentatu, puštena je na slobodu zbog nedostatka dokaza u danu kada je Kecman smenjen, zatim

Kecmana

Foto: www.cenzolovka.rs (Fond Slavka Ćuruvije)

TRAŽIO UVIĐAJ, ALI I DALJE NE ZNA ŠTA SE DESILO U SAVAMALOJ: **Dragan Kecman, načelnik Uprave kriminalističke policije**

ne zna se ko je ubio Jelenu Krsmanović u Borči uprkos najavama Aleksandra Vučića da će to biti rešeno za 48 sati, i dogodila se Savamala.

ALUZIJE I ZAVERA ĆUTANJA

U danima kada ministar Stefanović govori kako je policija ponos naroda, kako bezbednosna situacija nikada u Srbiji nije bila bolja i kako su zabeleženi istorijski rezultati u hvatanju i procesuiranju kriminalaca, smenjen je čovek koji bi trebalo da je zaslužan za većinu tih dobrih stvari jer beogradska policija rešava, tako tvrde u MUP-u, skoro 70 odsto svih teških krivičnih dela u Srbiji.

Iz ovog Kecmanovog pisma, koje je njegovo drugo upućeno javnosti, vidimo da je sistem "subordinacije" u MUP-u žestoko narušen jer se načelnik Uprave žali da je njegov zamenik bio glavni, da je vodio istrage nezavisno od njega i da je pravio cirkus od istraga jer je medijima, tabloidima, dostavljao informacije iz istrage, koja zapravo nije išla nikuda ili je vođena tako da pravi počinioci nikada ne budu uhapšeni.

Kome se Kecman zamerio, ne znamo, ali je očevidno da uprkos svojoj lojalnosti koju je posebno pokazao u jesen 2015. godine kada je prvi put "pisao javnosti" povodom slučaja napada na Miroslavu Milenović, članicu vladinog Saveta za borbu protiv korupcije, nije mogao dalje da ostane na mestu prvog istražitelja beogradske policije.

U pismu u kome se tada bio javno obratio Miroslavi Milenović, Kecman se isprsio i stao u zaštitu principa na kojima funkcioniše policija u Srbiji, objašnjavajući svoje i postupanje policije pravilima službe i insistirajući na tome da policija radi i u slučajevima i kada joj nešto nije direktno prijavljeno, nego dobije informacije iz medija. On je tad rekao da će policija istražiti ko stoji iza napada na Miroslavu Milenović (uzgred, ni taj slučaj nije rešen) jer su videli u novinama da se taj napad desio.

Tada je bio spreman da pokrene istragu i bez formalne prijave, a danas ne ume da odgovori zbog čega policija nije reagovala na redovne prijave građana u noći 25. aprila, što je dokumentovano u Izveštaju zaštitnika građana povodom tog slučaja.

Kecman je posle pisma "Politici" isključio telefon i otišao na odmor, ali time nisu prestale kontroverze oko toga šta je pravi razlog njegove smene-unapređenja, kako veli v.d. direktor policije Rebić, i na koji način je taj događaj povezan sa željom vlasti da se dodatno "zamrse stvari" oko "slučaja Savamala".

Ostaje da se nagađa da li je smenjen zbog toga što se zamerio Dijani Hrkalović, moćnoj sekretarici Uprave kriminalističke policije MUP-a Srbije, za koju se govori u policiji da zapravo "vodi srpsku policiju" i da sve važne istrage idu prvo na njen sto, a onda kod mandatara Vučića, da li zbog toga što je često bio viđen u društvu nekadašnjeg šefa UKP-a Rodoljuba Milovića, sa kojim je kolega preko 20 godina, ili zato što zaista nije mogao da reši neke slučajeve koji su bili veliki i uznemirili javnost...

Ono što sada vidimo jeste da se njegova smena poklopila sa događajem čije razrešenje čeka javnost u Srbiji jer bi ono trebalo da pokaže da li je zaista moguće suspendovati zakon na nekoliko sati e da bi se uradili neki poslovi koji su potrebni nekim pojedincima i nekom biznisu i dokle idu osionost ili nemoć ljudi koji vode najvažnije institucije u državi.

U danima posle rušenja u Savamali, mandatar za sastav Vlade Srbije Vučić govorio je da tada niko nije ubijen i da je za državu daleko važnije da sazna ko je ubio Jelenu Krsmanović, oko čijeg lika i dela se ispredaju neverovatne priče.

Šef kriminalističke policije na čijem se terenu to dogodilo očevidno nije radio svoj posao ili nije hteo da radi svoj posao jer zna nešto što ne sme da nam kaže, a što bi možda moglo da pokaže da su neki ljudi iz najviše vlasti ili bliski vlastima u Srbiji na neki način umešani u oba slučaja.

On je javno rekao da njegove odgovornosti nema. A čije ima, on se time neće baviti. Vratiće se na istragu ubistava novinara, zbog kojih je, izgleda, i nastala cela ova fertutma oko Savamale i ubistva u Borči. Ili tu zaista ima nečega? Možda više zna njegov prvi pretpostavljeni Veselin Milić, šef beogradske policije. Ako se vratio sa odmora i ako reši da o tome slučaju kaže više od onoga što je ispričao zaštitniku građana za potrebe njegovog izveštaja.¶

SLOBODAN GEORGIEV

VIP rijaliti

Među sve te vesiće, babiće i čučkoviće, maje i vulini su bili viši loža VIP nivo, dopade tetovirato i kvarcovano žensko u bijelo čipkasto aljinče. Kad je protokol upravi ka sedalu, upita, Može li i njen dečko, odgovoriše, a što ne bi moglo. Neobavešteni novinar je upita za identitet, ostali personaliti, a ona, vidno iznenađena, odgovor prepusti protokolu, koji reče da to naša poznata modna kreatorka

Poseta kineskog predsednika pomerila je proslavu slave Ministarstva unutrašnjih poslova za jedan dan. Umesto u nedelju, slavilo se i defilovalo u ponedeljak. Sve ostalo bilo na svaki nivo, ministar je praznično poručio da je policija u službi građana, i ministarski zahvalio premijeru Vučiću za sve što je učinio, i čini, za srpsku policiju.

ZASUKA RUKAV

Dakle, nastavni centar "Makiš", kad se prođe kontrolni punkt, otvori se zeleni teren, svečana tribina. Cela tribina, sa pokrivenom ložom, u belim, plavim i crvenim sedalima. RTS se uvežbava za prenos, policijski orkestar za nastup. Na svakom sedištu flašica vode, kišobran, natpis VIP gosta, reporter letimično pređe spisak imena, Dragan Bujošević, Goran Vesić, Zoran Babić, Zoran Bašanović, Vladimir Đukanović...

Tribina se punila, preko puta je montažno sedalište za poštovano građanstvo, jedno sto mesta, bilo dupke puno, tekle su završne pripreme pred svečanost. Policijski službenik sa beretku, sa pločicu na kojoj pisalo Puvača, preko bežični mikrofon dade naredbu da svi koji nisu za svečanu tribinu, napuste tribinu. Na obeleženo mesto pristiže gospodin od Obrenovca Čučković, policajac sa pločicom Puvača, priđe ogradi terena da ga pozdravi.

Po komandi gospodin Puvača dve žute cisterne uzeše zaliju crvenu šljaka stazu, u VIP sedala, iznad gospodin Čučković, stupi gospodin, sa sitnu decu, predsednik Izborne komisije imena Dejan Đurđević. Po komandi na terenu uzeše da se postrojavaju policijske jedinice, među VIP svet banu i kvarcovano žensko, tetovirato po zadnjoj modi, u belo čipkasto aljinče. Kvarcovano žensko, sa napućene usne po zadnjoj modi, upita protokol, može li i njen dečko, protokol odgovori da se podrazumeva. Kad se središte protokolarne nedoumice, gospođa u čipkasto aljinče sede, ispod gospodina Čučkovića, na sedalo obeleženo imenom Suzana Perić, relaksirano, progresivnim gutljajima, naže vode iz VIP flašice.

One dve cisterne jošte jedanput zališe crvenu šljaka stazu, u VIP sedala pristigoše gradski menager Vesić, bledoplavi radni sako sa u rever zadenutu Beograd značku, i gospodin Andreja Mladenović, koji za ovu svečanu priliku bejaše u svečanom odelu boje pešadijskih vojnih jedinica. I VIP loža, koja bila na najviši nivo, punila se, levo krilo, stišane frizure Tasovac, do njega SPS Antić i ekspert Udovički Kori, po sredini i centralno gospođa Gojković Maja sa gospodin Ljajić Rasim, desno krilo, u košulji Vulin, sa važni ministar vojni u na crno civilno odelo.

Ko da poče direktan RTS prenos, na stazi je bio direktor policije, kome je na pločici pisalo Rebić. Sve što išlo na televiziju se moglo vidi na video zidu, koji bio na levoj strani terena, među veliki i crni zvučnici. Na svoje VIP mesto se smesti, sa naočare za sunce, graorasto odelo, graorasta i kravata, gospodin Babić Zoran, koji diskretno zasuka levi rukav, pokaza se krupan crni sat.

Uto bi komanda, Jedinice, mirno, pozdrav, nadesno... javi se policijski orkestar, sa leve strane na stazu, pa na teren, stupi lično gospodin doktor ministar policije Stefanović Nebojša. Gologlav, samo sa naočare, tako da su sve insinuacije da je on "prvi fantom" time i pred svima demantovane. Gospodin doktor ministar marševskim korakom dođe do zastave, glavni policijski savetnik mu raportira, on, sa samo jedno zakopčano dugme, nastavi do kraja postrojenih jedinica. Sa samo jedno

SLIKE SA PROSLAVE: Ministar bez "fantomke", žandarmerija sa "fantomkama" i alatom, defile pred ložom
Foto: M. Milenković

zakopčano dugme se vrati od kraja postrojenih jedinica, sa zdravo, pozdravi sve jedinice, sve jedinice mu otpozdraviše.

Svečana tribina dade aplauz, gospodinu ministru priđe žensko u laku crvenu haljinu, a gospodin ministar ženskету u laku crvenu haljinu dade rukoljub. Žensko u laku crvenu haljinu, neobavešteni novinar saznade da to lično umetnica Mari Mari, otpeva himnu, sve se diže, gore, u najvišu ložu, direktor policije, sa pločicom Rebić, je sa obe ruke bio u svečanom pozdravu.

GOLOGLAVI MINISTAR

Javi se ministar gospodin, da se podvuče, gologlav, samo sa naočare, sve pozdravi sa, poštovani, nastavi da je godina bila uspešna, bilo uspona, bilo padova, prošli kroz razne nedaće, borili se hrabro, i bez kalkulacija... Naša misija je da služimo građanima, rezultati ne mogu da se ospore... Iza nas 205 godina istorije i obaveza, mi nemamo pravo da izneverimo građane... U protekle dve godine dobri rezultati, 16.700 krivičnih dela manje... ni jedan narko diler danas se u Srbiji ne oseća sigurno... zaplenili smo pet tona različitih narkotika, 30 kriminalnih grupa, sa 215 članova, sklonjeno je sa ulica... Nulta tolerancija na kriminal i korupciju... Zahvalan sam premijeru Vučiću na svemu što je učinio, i čini, za srpsku policiju... Posle još nekoliko reči na temu, završi sa, Živela Srbija! Svečana tribina dade aplauz.

Gospodin ministar, koji doktor, krenu ka najvišoj loži, svečana tribina ustade, ustade menager Vesić, ustade gospodin Babić, kome tom prilikom graorast rukav sakoa pade preko crnog sata, ustade i poznata kreatorka modna. Stefanović gospodin stiže do gospođe Gojković Maje, direktor policije, u uniformi, sa pločicom Rebić, još je bio u stavu pozdrav himni.

Nastavi se RTS direktan prenos, spikerka je sa lica mesta prenosila, "Kao što vidite ešaloni policije napuštaju teren". Nastupi dečji hor muzičke agencije "Mari Mari", deca u bele majice, Mari Mari u laku crvenu haljinu, sa numeru "Policajac". Dođe red na vežbu žandarmerije, crne uniforme sa crne fantomke, spikerka je prenosila, "običan pad napred, i složeniji, leteći pad napred". Najaviše SAJ, rekoše da teroristi oteli autobus, i da oteli teretni brod, pun eksploziva, na Dunavu. Na terenu parkiraše žuti autobus, svi teroristi iz autobusa, uz trijažu, i proveru identiteta, behu savladani. Nastupiše vatrogasci, koji ugasiše autobus, koji se zapalio posle beskompromisna akcije SAJ-a. Na video zidu pokazaše kako su, sinhronizovanom akcijom, savladani teroristi na Dunavu, koji su brod pun eksploziva hteli da usmere na postolje mosta.

Svečana tribina dade još jedan aplauz, Policijska brigada pokaza kako se dovode u red sportski huligani, Interventna jedinica savlada pljačkaše banke, koji su se probili iz obruča, teren nadleteše dva, pa još dva helikoptera, ponoviše to u niskom letu, spikeri objaviše kraj smotre, iz RTS-a zamoliše policijski orkestar da "svira još malo".

Svečana tribina uze da se razilazi, ali, ciljano, sve krenu ka ugostiteljskom objektu sa vrbe, suncobrani i veliki beli čador, koji bio sa druge strane. Sve VIP gostiju krenu kroz špalir uniformisanih policajaca, stazu je, dodatno, od poštovanog građanstva, obezbeđivala metalna ograda. Kretalo se u redu i poretku, jedino zastajkivanje bilo kod borbenog vozila, koje neobaveštenom reporteru ličilo na tenk, gde je lično ministar policije, koji i doktor, gologlav, nešto, biće o tom "tenku", objašnjavao gospođi Gojković Maji, koja do u ogrlicu crvenu bila svečana.

Kad se stiglo do ulaza na koktel, novinari behu zamoljeni da stanu sa strane, dok poslednja VIP propusnica ne prođe. Prođe VIP Vjerica Radeta, VIP poslanik Đukanović, kad naiđe i kvarcovana gospođa u belo čipkano aljinče, novinar bi slobodan pita, a koji je gospođe VIP identitet, drugi personaliti i rijaliti, a ona, bome iznenađena reportera neznanjem, uputi ga na protokol, koji udovolji, rekavši da se radi o našoj poznatoj modnoj kreatorki.

Pustiše i novinare, pravo na aperitiv, predjelo sa razne pituljice. Kad na red dođe sitan roštilj, udari veliko nevreme. Ko stiže, skloni se pod veliki i beli čador. Kad u čador beli uđe lično ministar policije, i dalje gologlav, reporter pređe na operaciju udaljavanja. Po sav kijamet, uz pomoć svojih veza, novinar, vozilom visokog nameštenika policije, bi prebačen do centra grada, te koristi priliku da veli da građani, vaistinu, kad im je teško, i kad imaju vezu, mogu da se oslone na MUP. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

VLADAVINA LJUDI U FANTOMKAMA

Sa svakim novim danom bezuspešnog traganja za vinovnicima nasilja u Savamali postaje sve uverljivija tvrdnja da je i pasivnost policije bila deo plana da se raščišćavanje zemljišta za potrebe projekta "Beograd na vodi" obavi noćnom dvočasovnom suspenzijom vladavine prava. Tamo gde vladavine prava nema, vladaju ljudi sa fantomkama ili bez njih

Bila je izborna noć 24. aprila. Onda smo nekoliko dana kasnije saznali, zahvaljujući povjereniku Rodoljubu Šabiću, koji igrom slučaja živi u tom dijelu grada, da su mu građani prijavili rušenje objekata u Savamali. Narednih dana, saznajemo da su nestali snimci nadzornih kamera, da su prilikom rušenja kamioni blokirali ulaz u Hercegovačku i Mostarsku ulicu, da su privođeni građani (i slučajni prolaznici i čuvari, jedan od njih je i umro na VMA u međuvremenu), da su vlasnici ili korisnici objekata kriminalci ili polukriminalci, da bi i premijer Aleksandar Vučić – samo da je za dana rušeno (iako bez odluka nadležnih sudova) – htio vlastiti bager da vozi.

Valjda ipak bez fantomke, nadamo se.

O svemu tome, pričamo sa dugogodišnjim sudijom i profesorom Univerziteta Union Zoranom Ivoševićem, koji se i sam našao na meti državotvornih tabloida zato što je u svemu prepoznao žestoko kršenje Ustava i vladavine prava.

"VREME": U cijeloj priči, kao najvažnije ste označili to što je policija bila obaviještena o svemu što se te noći u Savamali događalo, ali nije reagirala?

ZORAN IVOŠEVIĆ: To što policija nije intervenisala i eventualno lišila slobode ljude koji su to uradili, meni se čiji važnijim od svega. Sve se i svodi na dve činjenice: ljudi sa fantomkama su došli i srušili objekte, što je nasilje, a policija – iako obaveštena – nije intervenisala. Ukoliko je tačno ono što su nam u početku govorili, a ja u to ne verujem, da oni ne znaju ko je to uradio, a onda su ispričali da su to uradili neki građani koji su sedeli u kafani, pa rešili da to sruše... Mi, međutim, moramo biti zabrinuti ne samo zbog toga što se to dogodilo, jer se to može ponoviti, nego i zato što su ozbiljno ugrožene neke vrednosti koje nas vode prema Evropi, a to su vladavina prava i pravna država.

Koliko "slučaj Savamala" govori o našem poštovanju Ustava Srbije i ostalih propisa?

Prema našem Ustavu vladavina prava se ogleda u tome da su izbori slobodni, da postoje ustavne garancije za zaštitu ljudskih prava i sloboda, da postoji podela vlasti, da postoje nezavisan sud i sudska vlast i ono što je, po mom osećaju, najznačajnije, da su organi državne vlasti podložni zakonu i Ustavu, i da se moraju povinovati zakonu i Ustavu, što piše u članu 3. Ustava – u tome se ogleda vladavina prava. E sad, ako imate policiju koja je deo izvršne vlasti u rangu Vlade i njenog predsednika, onda je neozbiljno objašnjenje koje je usledilo dve ili tri nedelje kasnije da su navodno krivi ljudi iz beogradske vlasti. Ako tako posmatramo celu situaciju, ispalo bi da policija postupa po nalozima beogradske vlasti. Beograd ima svoju policiju, ali to je područni organ, on je samo deo policije na čijem čelu se nalaze Vlada i predsednik Vlade i, ako hoćete, ministar unutrašnjih poslova i direktor policije, doduše vršilac dužnosti. Pošto su vršioci dužnosti pod uticajem onih koji su tu malo duže i sa malo značajnijom ulogom, onda se

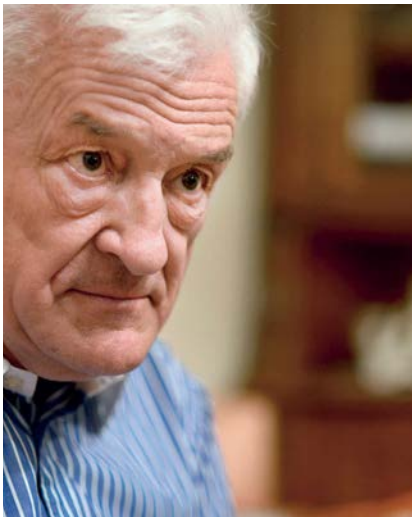
NEŠTO JE PUKLO U NJIHOVOM PLANU: Prof. Zoran Ivošević
Fotografije: M. Milenković

stvarno moramo pitati da li je policija počela da popušta u onome što su nam obećali, dakle da će da čini.

Odnedavno je na snazi – na snagu je stupio prije "slučaja Savamala" – novi Zakon o policiji, koji jasno predviđa što u ovakvim slučajevima MUP Srbije i policija uopće trebaju raditi.

Skrenuću pažnju na neke odredbe. Član 3. kaže: "Policija je centralna organizaciona jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova koja obavlja policijske poslove, štiti i unapređuje bezbednost građana i imovine, poštujući Ustavom zajemčena ljudska i manjinska prava i slobode

i druge zaštićene vrednosti u demokratskom društvu." To je jedna sasvim dobra odredba koja sasvim dobro nagoveštava šta policija radi. U članu 30. se kaže koji su policijski poslovi, pa u drugom stavu navodi i da su policijski poslovi, u smislu ovog zakona: bezbednosna zaštita života, prava i sloboda građana, zaštita imovine, kao i podrška vladavini prava, otkrivanje i rasvetljavanje krivičnih dela, prekršaja i prestupa, otkrivanje i hapšenje učinilaca krivičnih dela i prekršaja i drugih lica za kojima se traga i privođenje nadležnim organima... Zatim je tu odredba o standardima policijskog postupanja, a ti standardi su preneseni iz Evropske unije, u članu 33. ima 11 tačaka, a ja ću vam navesti nekoliko: dužnost služenja građanima i zajednici; građani mole, a oni ne reaguju. Drugo, odgovaranje na potrebe i očekivanja građana, zatim poštovanje zakonitosti i suzbijanje nezakonitosti, ostvarivanje ljudskih i manjinskih prava i sloboda – u ovom slučaju imamo mnogo tih prava koja su pogažena. Pa onda, nediskriminaciju pri izvršavanju policijskih zadataka: negde smo oštri, možda i preoštri, a negde smo ravnodušni. Tu je i obaveza pružanja pomoći nastradalim licima.

Iz svega toga se vidi da policija nije postupala u skladu sa zakonom, pa je prekršen princip vladavine prava. Ako je hipoteza da su to radili neki huligani koji nikakve veze sa državom nisu imali, to nije povreda vladavine prava, jer propisi postoje da se poštuju i da se krše, ali oni koji ih krše moraju za to odgovarati i država mora da interveniše. U svakoj zemlji ima huligana, zato i postoji naša profesija, jer kad bi svi poštovali zakone, šta bismo mi pravnici radili? Ako to nije tačno, a ja mislim da nije jer je i zaštitnik građana Saša Janković u svom izveštaju i svojim preporukama napisao da sa svakim novim danom oklevanja da se kaže istina o tome šta se desilo, postaje sve uverljivija njegova tvrdnja da je pasivnost policije bila deo plana da se ovo dogodi. A ako je tako, onda je to segment nečega što je zamišljeno i u čemu učestvuju i policija i državni organi. Jer, sve je još tajna, mi još ne znamo ko su ti ljudi, a znamo da je kriv vrh gradske vlasti. Beogradska vlast je lokalna vlast – nije država! Jeste da je ona u istoj državi, ali je ista kao što je vlast Niša, Prokuplja... Ona ima komunalnu policiju, za koju smo čuli da nije nadležna – to smo čuli od zaštitnika građana – ali i tu smo imali jednu neistinu, kad je njihov načelnik izjavio da niko od građana nije zvao, da bi posle rekli da ih jesu obavestili, ali da oni o svemu nisu obavestili svog šefa. Beograd ne može da naređuje policiji, a ako je odgovoran vrh gradske vlasti, onda moramo da ispitamo ko je to naložio policiji. I opet kažem, mi još nijedno ime ne znamo.

Spominje se samo jedno ime u objavljenim snimcima u izvještaju zaštitnika građana, kad se dežurna dispečerka MUP-a obraća kolegi, koji pita "nekog Gorančeta" što da radi, a ovaj mu očito kaže da policija ne treba raditi ništa...

Da, taj vrh policijske vlasti nije u Beogradu, nego u državi. Na državi je bezbednost zemlje i građana, a grad Beograd s tim nema nikakve veze. Ako je kriv vrh beogradske vlasti, zašto je onda premijer odmah nakon što je to rekao počeo da hvali gradonačelnika Sinišu Malog? Zašto je premijer Vučić priznao grešku vlasti u Beogradu, a ne svoju? Ja mogu da priznam samo svoju, ne i tuđu grešku, a njegova je puno veća, on ih je ionako sve tamo doveo. Mene to podseća na "slučaj Gašić", samo što je jedna mala razlika: kod Gašića smo imali odmah priznanje, on se odmah počeo da se posipa pepelom.

To što policija nije intervenisala i eventualno lišila slobode ljude koji su to uradili, meni se čini važnijim od svega. Sve se i svodi na dve činjenice: ljudi sa fantomkama su došli i srušili objekte, što je nasilje, a policija – iako obaveštena – nije intervenisala

Ali zato što je to kamera snimila...

Da, ali da li smo u "slučaju Savamala" čuli priznanje od bilo koga iz beogradske vlasti? Ne, ćute. Zašto ćute? Nešto je puklo u tom njihovom planu, ako može tako da se kaže, pa pričaju: sud je spor, ali je pravda dostižna, pa sad da sačekamo šta će nadležni organi da kažu, a u međuvremenu, pre koji dan, na jednom skupu sa kineskim predsednikom gradonačelnik govori kao da se ništa nije dogodilo, iako ga optužuje lično Vučić, čovek koji je na čelu njihove političke partije i političke i izvršne vlasti u ovoj zemlji. Onda, kad sve to saberete, zaista možete reći da je te noći od dva do četiri sata došlo do samosuspenzije vladavine prava u ovoj zemlji. To je, opet, citat iz izveštaja zaštitnika građana. Ako je to samosuspenzija, a on je rekao da je država sama sebe suspendovala, to je to u šta smo mi nekako krenuli po logici stvari.

Ministar policije dr Nebojša Stefanović je, umjesto da pokrene istragu

o tome što se te sporne noći događalo u MUP-u, najavio tužbu protiv tjednika NIN, zato što ga je označio kao "glavnu fantomku Savamale", a da se pritom nije oglasio na preporuku zaštitnika građana da javnosti dâ odgovore na pitanja koja su otvorena "slučajem Savamala".

Ministar policije se nije naljutio, nego najavio da će podneti tužbu i tražiti naknadu nematerijalne štete, najverovatnije – jer su ga pogodili. Ali nije poslao odgovor ili ispravku, po onom sudskom principu "neka se čuje i druga strana", nego je direktno najavio da traži isplatu neimovinske štete. Umesto ispravke, što nije naturalna naknada, nego zahtev povređenog nekom informacijom da javnost zna šta je istina. Njega to ne zanima, nego kaže da će podneti tužbu, pa će pokloniti nekome novac, kao da ne zna da se i u tom sudskom postupku mora utvrditi da li je istina u informaciji ili u ispravci. Prema tome, opet ga očekuje to veliko iskušenje utvrđivanja istine. E sad, kad bismo imali sud na visini zadatka, na osnovu svega onog što se dosad dogodilo, verujem da njegova očekivanja ne bi bila ostvarena. Da li će naš sud biti ono što mora da bude, a na velikom je iskušenju, jer se ovih dana očekuje otvaranje poglavlja 23 i 24? Zato mislim da su oni koji su sve smislili i sve nas naveli da razmišljamo o tome i naslućujemo šta je istina o rušenju Savamale, a šta nije, sami sebe uvalili u veliku nepriliku. Očekujem da će sve to što je uzrokovalo i ove proteste građana koji su me podsetili na ono opasno, ali lepo vreme, kad smo imali neku nadu da će biti bolje, kad sam i ja šetao i prisetio sam se kako je to bilo, doneti neki rezultat. Ovoga puta je to bilo čak i elegantnije. Bilo je jako mnogo starijeg sveta, mladih ljudi, mnogo dece i jako mnogo kućnih ljubimaca. Bilo je malo neobično, bilo je i političkih iskaza i zahteva, ali dopalo mi se i ovo: partije koje su pokušale da ističu svoje simbole zamoljene su da to ne čine, budite vi tu, ali ovo je naš skup. Meni ova deca koja proteste organizuju više liče na gimnazijalce nego na studente...

Kako tumačite to da kao da smo, medijski gledano, opet u 90-im godinama, pa većina medija opet ne primjećuje broj nezadovoljnika koji se okuplja po gradovima Srbije?

Primećuju, ali ćute i mediji i političari, a ovo je velika bruka za njih, jedne i druge. Moraju da smisle nešto što bi kolikotoliko bilo prihvaćeno, a šta će da smisle, to ćemo još da sačekamo. Ali, ako smo ta dva sata mraka one noći doživeli u Savamali, onda smo mi građani zaista ugroženi. Ako nema vladavine prava, ima neke druge vladavine, to je vladavina ljudi na vlasti, a to nije isto. Po vladavini prava, vlast mora biti podređena zakonima i Ustavu i javnom interesu. Pravna država je država ograničena i uokvirena pravom i oni koji su na vlasti moraju se, kao i građani, ponašati u skladu sa propisima, a ovde se to nije dogodilo, nego su izašli iz tih okvira i rade nešto što ne bi smeli da rade. Zato je to ozbiljno, jer ako u ovoj zemlji vladaju ljudi, a ne pravo, onda ne znamo šta ćemo doživeti u kretanju ka Evropi. Iako, imam i na Evropu primedbe: njeni ciljevi mi se dopadaju, ali i oni zatvaraju oči pred kršenjem vladavine prava u Srbiji radi svojih političkih ciljeva.

Na državi je bezbednost zemlje i građana, a grad Beograd s tim nema nikakve veze. Ako je kriv vrh beogradske vlasti, zašto je onda premijer odmah nakon što je to rekao počeo da hvali gradonačelnika Sinišu Malog? Zašto je premijer Vučić priznao grešku vlasti u Beogradu, a ne svoju

U našem Ustavu postoji jako važan član da svako ima pravo da istinito i blagovremeno bude obavešten o pitanjima od javnog značaja i da sredstva javnog informisanja to pravo moraju da poštuju. Ako je to nesporno, onda mi se čini da već jako dugo čekamo odgovore o Savamali, a čekaćemo još i duže ako je to sad prebačeno na tužilaštvo i sud. Ako se tu vratimo na Ustav, onda moramo videti i odnose tih vlasti – govori se o sudskoj, iako mi se čini da je normalnije govoriti o pravosudnoj vlasti – u njoj je onda i tužilaštvo, koje je mnogo bliže izvršnoj nego sudskoj vlasti. Vidi se to i iz jedne Vučićeve izjave da su sudovi i nezavisni i samostalni, a tužilaštva samo samostalna, iako imamo i odredbu da političari nikako ne smeju da utiču na pravosuđe. U praksi je drugo, svi to vidimo i znamo što se događa, videli smo to i u slučaju sudije Vladimira Vučinića, koji je bio proganjan samo zato što je vratio pasoš Miroslavu Miškoviću i koji je danas advokat. Ako je to tako, onda možemo očekivati da vladavina ljudi potraje malo duže nego što smo mislili.

Dugo čekamo na odgovore nadležnog tužilaštva na "slučaj helikopter", da bi nam prije nekoliko dana tužioci poručili da ih ne "pritiskamo" u slučaju rušenja Savamale. Još jedna šutnja, "zabašurivanje", zaštita odgovornih?

To oklevanje je problematično, jako dugo čekamo na odgovore, a i kad dobijemo odgovor tužilaštva u vidu optužnice, to još nije kraj, sud mora biti ubeđen u dokaze koje ima. Apsolutna i sudska istina nisu iste, sudska istina je materijalna istina, kao što imamo i versku i naučnu istinu, to su dve krajnosti. Slučaj Maje Adrovac, nadam se, govori da se sud polako vraća sebi: oslobađajuća presuda je rezultat toga što nije bilo dovoljno dokaza da je umešana u pokušaj ubistva Milana Beka, povezivao ju je samo DNK na municiji, ništa drugo. Jedinstven slučaj je da imamo navodnog pomagača, ne i izvršioca... Doneti ovakvu odluku jeste neka vrsta hrabrosti u ovakvim vremenima: reći da se ne može suditi na osnovu verovatnoće. Čini mi se da se u ponašanju suda oseća neka promena, ne velika, ali možemo očekivati da će sud postati lakše nezavisan nego tužilaštvo – a morali bi i jedni i drugi – to je ono što se traži u Evropi i u svetu, u civilizaciji ako hoćete.

Tužilac i predsjednik Udruženja sudija Srbije Goran Ilić kritično je ovih dana govorio o političkim pritiscima. Opet govorimo o "političkoj volji" da se dođe do pravde. Riječ njegova i sličnih njemu, plus

»

"patka-šetnje" i pritisak kritičke javnosti, može li to potaknuti "političku volju" da se krene put vladavine prava, umjesto vladavine političkih ljudi?

On je jedan od retkih i ima puno moje poštovanje. Mislim da je to realnost, iako predsednik Vlade govori da se ponosi što se događaju mirni protesti, ali ne bih rekao da vlastima to prija. Vidimo da se u Novom Sadu organizuju neki antiprotesti. To su neki ljudi za koje je više nego jasno da su oni samo postupili po želji ili nalogu političke partije. Vidi se na prvi pogled da je to deo nekog plana, a taj plan ne stiže od onih koji protestuju, nego od onih koji bi voleli da se to dogodi. Čuo sam Vučića da pre neki dan kaže, šta biste vi, da se mi okupimo u daleko većem broju...

Jeste li to doživjeli kao prijetnju?

Objektivno to jeste pretnja, ali ja sam nekako oguglao na te stvari. U vreme Slobodana Miloševića bio sam predsednik Društva sudija Srbije, pa sam od tada dva puta izbačen iz sudstva, jednom pre 2000. godine, drugi put posle. Ja sam pelcovan na pretnje, ovo jeste to, ali i oni to uviđaju, pa pokušavaju nekim drugim načinima da dođu do svojih ciljeva, ne grubo kao što su to radili oni za Miloševićeve ere.

Kada već govorimo o državi, ovde postoje dva organa – nezavisna i samostalna – poverenik za informacije Rodoljub Šabić i zaštitnik građana Saša Janković – i to su zaista jedine dve institucije kojima moramo da odamo počast. Da nije bilo najpre Šabićeve izjave, ne bismo znali za Savamalu, zbog koje se sada ljudi bune. Predsednik Vlade je pozivao zaštitnika građana da se izvini policiji zato što je izrazio sumnju da ga je prisluškivala, stavljajući to u istu ravan sa brutalnim kriminalnim nasiljem nad bezbednošću, integritetom, imovinom i socijalnom sigurnošću građana. Na ovo je zaštitnik rekao da "u skretanju pažnje sa događaja od ogromnog javnog interesa neće učestvovati". I u pravu je što neće.

Analizirali ste ugovor između UAE i Srbije. Vaše ocjene su porazne.

Nakon što sam ga pročitao, bio sam zabezeknut. Ceo ugovor na srpskom – a na engleskom je tri puta veći, a predvideli su arbitražu u Beču u slučaju spora – na osnovu engleske verzije! To je sve bruka i sramota: upravo tu piše da je rok Republici Srbiji za uklanjanje, u ugovoru "fizičko raščišćavanje", 30. jun (tu je i pravno raščišćavanje, po kojem država ili grad moraju postati vlasnici zemljišta u Savamali). Ko je tu bio u žurbi, ko se brinuo za izvršenje tog ugovora? Ne Beograd, nego Vlada Srbije. A ko je potpisao ugovor? Ne Aleksandar Vučić, nego ministarka Zorana Mihajlović, predsednik Vlade je to izbegao, iako je on investitore doveo. Ali ona je deo vlade i kakve veze taj ugovor ima sa Beogradom: Vlada je bila u riziku da ne ispuni ugovor i da bude u docnji. Jasno je da se njoj žurilo da poruši Savamalu. Koliko je to loše i potcenjivački za naš pravni sistem vidi se i u odredbama ugovora između nas i UAE da se mi obavezujemo kao država da promenimo sve naše propise ukoliko nisu u skladu sa tim ugovorom, a one propise koji jesu da ne menjamo. Za njih ne važe ni propisi o javnim nabavkama... Zato se deca bune: vidljivi i nevidljivi udeli, a samo gradsko građevinsko zemljište koje smo mi uložili kao ugovorna strana vredi milijardu evra. Gde je sve ostalo?

Sva ta objašnjenja koja nam oko Savamale daju, naivna su i prozirna, pa nas kao takva i navode na istinu, jer naši su zaključci mnogo bliže razumu nego što oni to misle. Meni je sumnjivo i to što je ministar odbrane premijeru Vučiću bio najbolji ministar, sada je počeo da hvali i gradonačelnika, iako smo čuli da je za Savamalu kriv vrh beogradske vlasti.

Što nama građanima država *savamalski* poručuje?

Ako se to može dogoditi ljudima u Savamali, svi smo ugroženi, svima nam se može dogoditi ta bruka savamalska i nasilje. Uvek kad postoje neka žurba i nužda, to se praktikuje, sa fantomkama ili bez, to je ta vladavina ljudi. Ona postaje pojava koja zabrinjava, nikakvi rokovi i nikakvi ugovori ne mogu biti važniji od vladavine prava. Sa svakim novim danom bezuspešnog traganja za vinovnicima nasilja u Savamali postaje sve uverljivija tvrdnja da je i pasivnost policije bila deo plana da se raščišćavanje zemljišta za potrebe projekta "Beograd na vodi" obavi noćnom dvočasovnom suspenzijom vladavine prava. Tamo gde vladavine prava nema, vladaju ljudi, sa fantomkama ili bez njih, a pošto su oni odgovorni za savamalsku bruku, red je da upute javno izvinjenje, ne samo žrtvama nasilja nego i svim građanima u strahu da se Savamala sutra dogodi i njima. ¶

Ko je bio u žurbi, ko se brinuo za izvršenje ugovora sa UAE? Ne Beograd, nego Vlada Srbije! A ko je potpisao ugovor? Ne Aleksandar Vučić, nego ministarka Zorana Mihajlović, predsednik Vlade je to izbegao, iako je on investitore doveo. Ali ona je član Vlade i kakve veze taj ugovor ima sa Beogradom: Vlada je bila u riziku da ne ispuni ugovor i da bude u docnji i jasno je da se njoj žurilo da poruši Savamalu

TATJANA TAGIROV

MODERN LIVING NEXT TO OLD TOWN BUDVA

Uživajte u spektakularnom pogledu na zidine Starog Grada, luksuznu Dukley marinu i pučinu - postanite vlasnik apartmana u okviru ovog modernog arhitektonskog zdanja na korak od Starog Grada Budva.

sales@dukley.com / +382 69 170 000 / dukley.com

DUKLEY
RESIDENCES

WELCOME TO THE NEW MEDITERANNEAN

Postanite vlasnik dela ušuškane oaze mira na obali, na samo 40 minuta leta od Beograda. Vaša porodica uživaće u privatnosti i bezbednosti ovog najluksuznijeg naselja na sunčanom Jadranu.

sales@dukley.com / +382 69 170 000 / dukley.com

DUKLEY
GARDENS

Treća smena plaća tuđi dug

Ugovor o Fijatovoj investiciji u Kragujevcu bio je predizborna slamka spasa za Borisa Tadića i Mlađana Dinkića 2008. godine. Sada, kad ugovor polako ističe, na delu je pokazna vežba kuda vodi politika prema stranim investitorima koju je nastavila i sadašnja vlast

Fijat Automobili Srbija (FAS) gasi treću smenu i otpušta 900 radnika. Tako glasi prvobitna vest, koja poslednjih dana ne izbija iz medija. Država Srbija poseduje 33 odsto ove kompanije, pa je upomoć pozvan i tehnički premijer Aleksandar Vučić. U petak, dan nakon što ovaj broj "Vremena" stigne do čitalaca, on će se sastati sa predstavnicima sindikata FAS-a i, kako je rekao, učiniće sve da problem nekako bude rešen. Ujedno je napomenuo kako je Vlada Srbije finansijski podržala FAS više nego bilo koju drugu investiciju. S obzirom na to da je Fijat u Kragujevcu prisutan od 2008, te da je od početka na državnim subvencijama, nije nikakvo čudo što je upravo za ovu investiciju država do sada dala najviše novca.

STVARNO STE U ŠOKU?

Vest o gašenju treće smene i otpuštanju zaposlenih iznenadila je samo one koji ne prate pažljivo domaću politiku prema stranim investitorima. Prema ugovoru Vlade Srbije iz 2008, obaveza države da plaća poreze na zarade i doprinose radnicima ističe ove godine. Ruku na srce, taj ugovor javnost nikada nije uspela da vidi u celini, navodno, na zahtev italijanskog partnera. Oni delovi koji su javno objavljeni kažu sledeće: ugovor između Vlade Srbije i Fijat Krajsler Automobili (Fiat Chrysler Automobiles – FCA) potpisan je na 10 godina. To znači da ističe za dve godine, i da 2018. FCA može da se spakuje i ode iz Kragujevca bez ikakvog objašnjenja. Svako radno mesto u ovoj fabrici Vlada Srbije subvencionisala je sa 9000 evra. FCA je dužan da radnicima isplaćuje samo neto zarade, dok poreze i doprinose, do kraja 2016. plaća Srbija. Nameti na plate nisu jedino čega je FCA oslobođen: do 2018. nema obavezu da plaća nikakve lokalne takse, a struju plaća po povlašćenoj ceni. Vlada Srbije bila je dužna da od Kragujevca do Koridora 10, odnosno autoputa E-75 izgradi pružnu i drumsku spojnicu. Reč je o dvadesetak kilometara koji dele Kragujevac i Batočinu, no, kada je reč o drumskoj spojnici, na tom potezu se još od 2008. svako malo nešto radi, ali radovi nikako da budu gotovi. Kada je o pruzi reč, poslednjeg puta kad je voz prošao kroz Kragujevac sećaju se samo retki. Ko hoće na tu stranu vozom, može do Lapova, a odatle će se već nekako snaći. Ovo je suviše komplikovano i za obične građane, a kamoli za industriju.

Dakle, ukidanje treće smene i najavljena otpuštanja nisu ništa drugo nego diskretno namigivanje Vladi Srbije šta će je snaći krajem godine, kada više ne bude morala da plaća poreze i doprinose za radnike. Vlada Srbije, zaposleni u FAS-u i sindikati ove fabrike odlično znaju da se taj rok približio. Nema tu iznenađenih i niko ne može da kaže kako ovo nije bilo očekivano.

ZA TREĆU SMENU

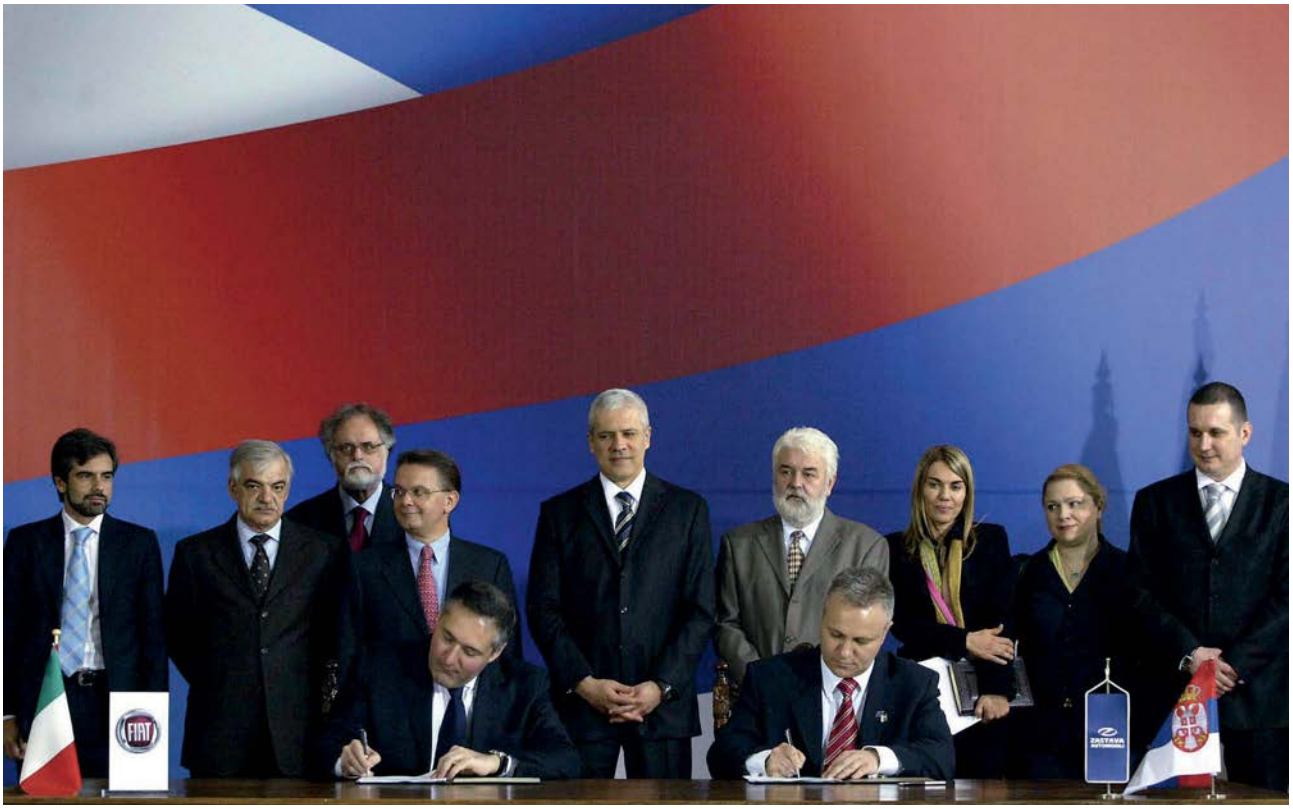
Ukidanje treće smene je još manje iznenađenje za Kragujevac. Medijima taj podatak nikada nije bio atraktivan, ali već više od godinu dana, FAS povremeno smanjuje obim posla, fabrika radi četiri dana u nedelji, a radnici primaju 60 odsto plate. I to samo oni radnici koji su zaposleni u FAS-u i čije plate država subvencioniše. Događalo se da obim posla poraste, pa da FAS angažuje radnike na lizing, preko agencija čije poslovanje nije regulisano nijednim zakonom u Srbiji, pa rade u sivoj zakonskoj zoni. Preko agencija za lizing, do privremenog posla ne dolaze samo radnici na fabričkim trakama, već i inženjeri, to jest, svi oni koji nisu Italijani ili nisu deo menadžmenta. Položaj i prava radnika na lizing tema su za poseban tekst, ako ne i čitav serijal. No, vratimo se FAS-ovim radnicima: izvesno je da će njih 900 od ukupno 2300 od septembra dobiti otkaz. Sa smanjenjem obima rada FAS-a, razumno je pretpostaviti, biće manja potreba i za radom komponentaša. To znači da bi iz Kragujevca prvi mogli da odu Džonson Kontrols, Manjeti Mareli i PMC. Svi zajedno zapošljavaju oko 600 ljudi. Ako odu, to je još 600 otkaza, pa Kragujevcu preti opasnost da od septembra bude "bogatiji" za još 1500 nezaposlenih.

U gradu od oko 180.000 stanovnika, broj nezaposlenih je oko 22.000 i stalno se povećava zbog tehnoloških viškova, to jest ljudi koji uz socijalne programe napuštaju preduzeća. Četvrtinu nezaposlenih u Kragujevcu čine osobe mlađe od 30 godina, a prema obrazovnoj strukturi, bez posla je najviše onih sa takozvanim IV i V stepenom stručne spreme. Jedina koliko-toliko dobra vest za radnike FAS-a jeste da će im u otpremninu ući i godine staža koje su proveli u Zastavi, ali takvih je zanemarljivo malo. Većina će, najverovatnije, dobiti 200 evra po godini staža, pa, ako su imali sreće da u FAS-u rade od prvog dana, mogu da dobiju najviše 1600 evra.

Devedesetih, kada je kragujevačka Zastava slavno propala, pa je 20.000 ljudi ostalo na ulici, procvetao je buvljak i šverc svega što se može zamisliti, pre svega iz Bugarske i Mađarske, ali i Turske, Indije i Kine. Danas je šverc hrane, odeće, obuće i higijenskih sredstava mnogo teža rabota nego devedesetih, ali u Kragujevcu je primetan nagli porast broja taksi vozila i samostalnih radnji za izradu torti i kolača. Taksisti se žale da je zarada mala i za to krive preveliku konkurenciju. Za razliku od drugih gradova u Srbiji, gde prodavnice kineske robe iščezavaju, u ovom gradu dve centralne gradske ulice vrve od ovih radnji, a postoji i velika "Azijska robna kuća" u Stanovu, predgrađu Kragujevca.

FARBANJE I SKLAPANJE

Uprkos obećanjima iz 2008. godine da će, osim modela "fijat 500" koji se u Kragujevcu samo sklapa i farba, biti i proizvodnje ovog modela, to se nije dogodilo.

ZA DVE GODINE ZNAĆEMO ŠTA JE POTPISANO: Potpisivanje Memoranduma između Vlade Srbije i rukovodstva Fijata 2008. godine
Foto: Reuters

Da paradoks bude veći, FAS učestvuje u ukupnom izvozu Srbije sa oko 30 odsto, ali pitanje je koliko će domaća ekonomija biti oštećena eventualnim odlaskom FCA po isteku ugovora 2018. Naime, 85 odsto komponenti potrebnih za sklapanje onoga što FAS izvozi, stiže iz – uvoza. Za osam godina Fijatovog obitavanja u Kragujevcu, potpuna proizvodnja pominjana je samo kao mogućnost "jednog lepog dana", a slično su prolazili i predlozi da se u Kragujevcu sklapa i farba još neki FCA-ov model.

Fabrika u Kragujevcu ima kapacitet da proizvede 300.000 automobila godišnje. Nažalost, taj broj nikad nije postignut. Najplodnija je bila 2012. godina, kada je iz FAS-a izašlo 136.000 "fijata 500". Naredne, 2013, sklopljeno je 115.00 automobila, 2014 – 90.000, a prošla godina bila je ubedljivo najgora sa svega 75.000 sklopljenih vozila. Razlozi za to nisu lokalne prirode, već imaju veze sa globalnim stanjem na tržištu automobila. Kako god, ukupna vrednost italijanske investicije u kragujevačku fabriku iznosila je 1,17 milijardi evra. Trenutna dugovanja su 1,2 milijarde. Ko će, u slučaju da Fijat za dve godine ode iz Srbije, preuzeti dugovanja i da li će to, ne daj bože, biti Srbija, ne zna se, jer je regulisano onim delom ugovora koji je skriven od javnosti.

NESTANAK SREDNJE KLASE

Fijat Krajsler Automobili trenutno je sedmi po snazi proizvođač automobila na svetu, a jedan od čelnih ljudi ove kompanije, Serđo Markione, prošle godine je izjavio da FCA nema ambicije da se bori za lidersku poziciju na svetskom tržištu automobila. Kompanija je 2014. godine završila preuzimanje bankrotiranog Krajslera i sada je fokusirana na Krajslerove ekskluzivne limuzine. Najuspešniji deo Fijata, Ferari, izdvojio se iz ovog sistema u januaru ove godine.

Za Srbiju je možda najvažniji podatak da FCA za 2018. godinu, kada ovdašnji ugovor ističe, planira lansiranje pet novih modela iz Krajslerove ponude. FCA polako diže ruke od "fijat" modela, jer nijednog novog nema u petogodišnjem planu ove kompanije. Ništa od navedenog ne ide na ruku Fijat Automobilima Srbija, koji u samoj Srbiji uspeva da proda jedva 1000 vozila godišnje, dok ostatak ide na evropsko tržište, a generalni stav centrale u Torinu je da u Evropi više nema perspektive za vozila srednje klase.

Sve što znamo o stanju u Fijatu, kako globalno, tako i u Srbiji, vrlo je loše za kragujevačku fabriku. Da je, kojim čudom, čitav ugovor sklopljen 2008. dat na uvid javnosti, znali bismo više detalja. Ovako, treba dočekati 2018, pa iz ponašanja FCA zaključiti šta u tom ugovoru zaista piše. Sindikati se sada nadaju da će susret sa Aleksandrom Vučićem donekle popraviti stvari, ali on je već rekao da je država FAS-u dala više novca nego svim drugim stranim investitorima zajedno.

Slučaj Fijat Automobila Srbija i tajnost celog ugovora do sada su Vučiću služili kao argument da ne objavi kompletne ugovore Vlade Srbije u vezi sa Er Srbijom i "Beogradom na vodi". Nema nikakvog spora oko toga da je nesrećna Fijatova investicija u Kragujevcu zamešateljstvo prethodne vlasti. Problem je u tome što je i aktuelna vlast nastavila sa servilnim odnosom prema stranim investitorima, nudeći subvencije za radna mesta, poreske olakšice, izgradnju infrastrukture... Zato je FAS dobra pokazna vežba koje su krajnje posledice odnosa vlasti prema stranim investitorima koji ovde dođu, dobiju sve što traže i još malo preko toga, a za uzvrat ničim ne garantuju da će tu i ostati. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Intervju: Dr Dejan Popović, redovni profesor Beogradskog univerziteta i član Srpske akademije nauka i umetnosti

Industrija moždanih ćelija

"Ima puno studenata sa odličnim ocenama, puno ljudi koji misle, ali mnogi od njih kažu: zašto bih držao neke časove i vežbe ako mogu da zarađujem u firmi tri do pet hiljada dolara. Tako smo došli u situaciju da nemamo asistente koji će naslediti nastavnika"

Prema podacima NBS, ukupan izvoz usluga informaciono-komunikacijskog sektora (ITC) u 2015. dostigao je 678,3 miliona evra, a neto saldo (izvoz minus uvoz) od 317 miliona evra dvostruko je veći od prošlogodišnjeg i premašuje neto učinak Fijat Krajslera Srbije i Železare Smederevo zajedno. Prema informacijama Ekonomskog instituta, ovaj sektor bi odmah mogao da zaposli 30.000 IT stručnjaka, ali se u Srbiji za taj posao obrazuje tek između 1000 i 1500 njih.

"Za proizvodnju softvera nisu potrebna velika ulaganja, utrošak materijala je beznačajan: to je fabrika znanja, a fabrika znanja dolazi od velikog broja moždanih ćelija koje se, ako su dobro spregnute u lepu mrežu, preslikavaju u nešto što može da uradi računar i daju dobre finansijske rezultate", kaže dr Dejan Popović, redovni profesor Beogradskog univerziteta i član Srpske akademije nauka i umetnosti. "U proizvodnji softvera smo sve bolji i bolji, ali u informaciono-komunikacionim tehnologijama, gde se razvija i hardver, sve smo slabiji i slabiji."

Napominje da je finansijski rezultat bitno bolji od zvaničnog jer veliki broj programera radi u "autsorsingu", što je neka vrsta sive ekonomije: rade za stranu kompaniju, čak i ne znajući šta oni proizvode, ali uplate raznim kanalima redovno stižu i svi su srećni.

Kao dobar primer uspešne kompanije navodi Deus Sistem iz Beograda, koja ima svoje ekspoziture u Londonu i Dablinu. Kompanija je, veli, nastala tako što su neki naši mladi i talentovani inženjeri otišli da rade u Majkrosoft, tamo lepo zarađivali, ali su se ipak vratili ovde i napravili firmu koja pravi "igrice": ta firma danas ima 120 miliona pretplatnika i zapošljava tri do četiri hiljade programera. "To je za svaku pohvalu, ali te firme zapravo odvlače studente pre kraja studija. Zbog tog njihovog uspeha na fakultetu imamo veliki problem da nađemo asistente na informacionim tehnologijama i nemamo studente na doktorskim studijama. Nisu zainteresovani jer to vide kao gubitak vremena."

"VREME": Koliko brucoša upiše Elektrotehnički fakultet, a koliko ih završi?

DR DEJAN POPOVIĆ: U proseku sa fakulteta izađe oko 400 do 450 diplomaca godišnje, što bačelera, što mastera. Doktora je mnogo manje, na prste da se prebroje. Bačeler studije traju tri godine, master godinu duže. Od prvih 100 studenata na rang-listi na prijemu, za četiri godine završi studije nešto više od 80. Mogu da dam jedan primer. Gledao sam šta je bilo četiri godine kasnije od prvih sto na rang-listi koji su se upisali, to je moja lična analiza. Video sam da je za četiri godine od njih sto završilo nekih 82, 83, da je prosečna ocena bila 9, što je fantastično. U vreme dok sam ja studirao, to su bile nezamislive prosečne ocene.

Opao je kriterijum ili su studenti ozbiljniji?

Kriterijum jeste opao, a moralo je tako da bude zbog novog, "bolonjskog" načina ocenjivanja. Sada stičete poene zato što ste došli na čas, zato što se niste zagubili na fakultetu, zato što ste došli na kolokvijum... I malo-malo pa uberete neki poen, tako da s tim usputnim poenima student stiže skoro do šestice: dovoljno je samo malo nešto da zna i to izdeklamuje i položio je. Opao je zapravo i kvalitet obrazovanja. Šta znači prelazak na novo obrazovanje? Znači da student ima radno mesto, a to znači da neko ima potrebu za tim studentom dok radi, ne da ja napišem plan i program i neke testove za bodovanje i da se to nazove "novo obrazovanje".

Nekada davno, mada se čini kao da je juče bilo, bili smo vodeći u razvoju robotike. Profesor Vukobratović, otac jugoslovenske robotike, i dandanas je najcitiraniji autor na svetu. Kako sad stojimo?

Krajem pedesetih je u svetu korišćen neki lek protiv mučnine kod trudnica. Lek je bio vrlo efikasan, ali je za posledicu imao rađanje dece bez udova, odnosno sa zakržljalim udovima – rukama i/ili nogama. To je bio ogroman svetski problem. Kompanija koja je to radila je onima koji su ih dobili na sudu platila veliku odštetu, i kao rezultat te odštete je

Foto: M. Milenković

pokrenut veliki svetski proces pravljenja veštačkih ruku i nogu i spoljnih skeleta namenjenih da pomognu paralizovanima na ovaj način. U toj celoj priči se pojavljuje Rajko Tomović – on je otac Ju-robotike, koji je zajedno sa profesorom Miodragom Rakićem u Institutu "Mihajlo Pupin" napravio prvu funkcionalnu petoprstu protezu – "beogradsku šaku". Nastavak projekta finansirali su Nacionalni institut za zdravlje i Nacionalni institut za hendikepiranost Sjedinjenih Američkih Država. Tada se ovoj dvojici priključio Vukobratović, odličan mehaničar, izuzetan čovek, fenomenalno uporan, koji je došao iz Vojnotehničkog instituta gde se bavio krilcima aviona. Napravio je prvu hodajuću mašinu na svetu, skelet u koji vi sednete, a on hoda.

To se testiralo na pacijentima, postoje filmovi u arhivama, ali je kasnije ustanovljeno da to baš nije rešenje, da "super" radi, ali da nije pogodno za rehabilitaciju. Međutim, Vukobratović je došao do vrhunskih teorijskih rezultata, koji su danas, kao što rekoste, među najcitiranijim: tačka nula momenta, na kome se zasniva princip hoda svih postojećih dvonogih robota sa velikim stopalom. U tome smo zaista postigli izvanredne rezultate.

Ja sam počeo da radim u trenutku kada smo bili na prilično visokom nivou i postojala je odlična saradnja sa Ljubljanom, gde se takođe radilo na takvim problemima, ali ne korišćenjem samo mehanike, već električnim stimulacijama, kao recimo pejs-mejker, ali za mišiće koji pokreću ruke i noge. Napravili smo prvi hibridni sistem, kombinaciju elektrostimulacije sa egzo-skeletom, opet prvi na svetu.

Ali, bez takvih ljudi kao što su Tomović, Vukobratović i neki drugi polako gubite primat: kad isti ljudi jako dugo upravljaju nekim sistemom i ne dovedu nekog drugog koji će da ih nasledi na vreme, onda je obično rezultat da ste malo propali kao sistem. Iza Vukobratovića je bilo nekoliko izvanrednih ljudi od kojih su neki otišli u svet, kao što je Dragan Stokić, neki su ostali ovde kao što je Veljko Potkonjak, redovni profesor na beogradskom Elektrotehničkom fakultetu, i profesor Branislav Borovac, na novosadskom Tehničkom fakultetu. Njih dvojica su Vukobratovićevi đaci. Profesor Potkonjak za neki dan odlazi u penziju, ali naslednika nema.

Kažete nema naslednika. Zašto?

Imamo fantastičnu potrebu, raste broj studenata koji se upisuju na informacione tehnologije i mi sada na fakultetu imamo i smer koji se zove softversko inženjerstvo, takođe odsek koji je više inženjerski – nije samo softver, nego ima i nekog hardvera i elektrotehnike. Ta dva su top smerovi, gde su najbolji studenti. Ima puno studenata sa odličnim ocenama, puno ljudi koji misle, ali mnogi od njih kažu: zašto bih držao neke časove »

i vežbe ako mogu da zarađujem u firmi tri do pet hiljada dolara. Tako smo došli u situaciju da nemamo asistente koji će naslediti nastavnika.

Radili ste dosta po svetu, što u Americi, što u Kanadi, a poslednjih petnaest godina u Danskoj, na Univerzitetu u Alborgu. Ima li nekih sličnosti između ovde i tamo?

Svaki danski univerzitet forsira integraciju ljudi u proizvodnju. U Danskoj na odbrani diplomskog rada ispitivač nije mentor, već je to pred eksternom komisijom stručnjaka iz privrede. Doputuju tog dana iz, recimo, Kopenhagena, ispitaju kandidata, daju mu ocenu i to je to.

Danska je zemlja sa pet i po miliona stanovnika na jednom poluostrvu i dva ostrva. Budući da je kompletan intelektualni svet bio na dva ostrva, država Danska je početkom devedesetih donela odluku da na Jitlandu, poluostrvu gde je koncentrisana industrija, pojačaju taj "intelektualni deo". U Arkusu, gradiću na krajnjem severu poluostrva, inače poznatom po lego kockama, napravili su 23 instituta i u svaki postavili mladog Danca koji je malo školovan u inostranstvu da bude direktor, sa slobodom da radi šta hoće, ali uz strogu međunarodnu evaluaciju na svake četiri godine. Od početna 23 instituta ostalo je šest, ali vrhunskih. Oni su takmičari na svetskom nivou.

Za tih petnaest godina se nešto u Danskoj promenilo, a promenilo se i u Srbiji. Ako te promene prikažemo grafički, kako izgledaju trendovi grafikona tih promena kada se uporede, da li se poklapaju ili razilaze?

Nažalost, u Danskoj su promene nagore. Potpuno neočekivano, u Danskoj je ojačalo desno krilo, koje čak ima i nacističke elemente. Nastale su i velike promene u obrazovanju. Na primer, sada je došla nova ministarka koja uvodi princip da će biti finansirani fakulteti po broju studenata koji su položili. To je najblaže rečeno budalaština: ako se plaća po tome koliko je njih položilo, svi će da polože. Ranije su studije bile "project oriented" – to znači da studenti uče kako da rešavaju neka pitanja, a sad se to pretvara u nešto što je "money oriented". Danas kada pogledate krivu ekonomskog razvoja u svetu, dakle današnji razvijeni svet, najveća zarada se ostvaruje u uslugama, ne u proizvodnji. Ali ono što je ostalo, što je dobro, to je poštovanje principa, poštovanje države, poštovanje pravila, potpuna uređenost sistema... To je ono što je u Danskoj ostalo neizmenjeno.

I u Srbiji se jako mnogo toga promenilo: nasuprot onoj prethodnoj, aktuelna vlast je shvatila katastrofalan uticaj svetske ekonomske krize na nas, što je samo po sebi značajan korak nabolje. Ono što se nije popravilo, odnosno što se jako pogoršalo, jeste to što ukupna želja mlade generacije da ovde nešto promeni pada na nulu, a želja da nestanu odavde raste na maksimum.

Nije to bez razloga.

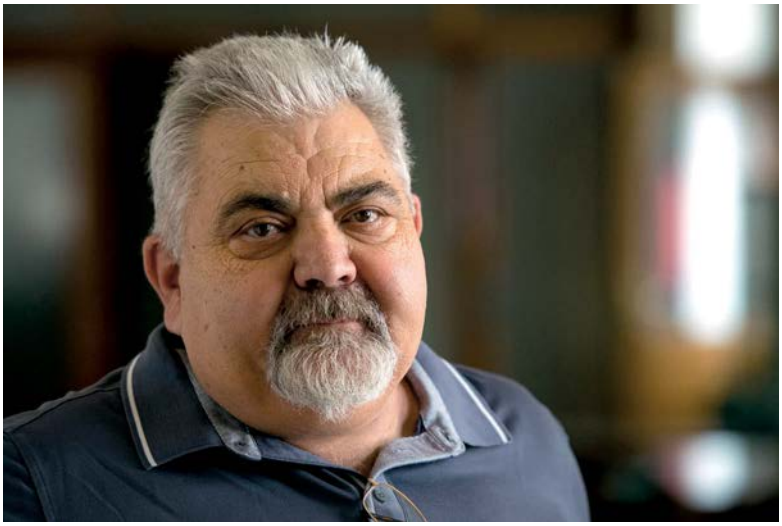

Foto: Marko Rupena

Nažalost, nije. U poslednjih nekoliko godina u fakultetskoj laboratoriji koju ja vodim doktoriralo je desetak fantastičnih studenata. Uspeo sam da napravim neku saradnju sa Špancima u okviru koje su njihovi radovi finansirani, tako da nije bilo loše. Svi oni su u četvrtoj deceniji života, svi oni su po onome što znaju svetski eksperti. I šta da im ponudim sad? Ništa. Jel' imam posao za njih? Ne, nemam. Struka kojom se oni bave je važna – oblast kojom se bavimo je pomoć ljudima koji su paralizovani usled moždanog udara ili povrede kičmene moždine, ali mi takvu proizvodnju nemamo, mi takav razvoj nemamo. Nije to neka velika industrija, to nije proizvodnja automobila, nije Fijat ili ne znam šta, to su male serije, maltene ručno može da se proizvodi. Možda ne možemo da se takmičimo u masovnoj proizvodnji, ali sa ovom manufakturnom proizvodnjom možemo.

Grupa studenata sa novosadskog Tehničkog fakulteta obratila se republičkom Ministarstvu i pokrajinskom Sekretarijatu za obrazovanje da im pomognu da otputuju na neku izložbu u Parizu, gde su hteli da prikažu svoj rad. Odbijeni su, ali su ipak uspeli da odu zahvaljujući dobrovoljnim prilozima građana.

Ako hoćete da postavite svetski rekord, onda morate da učestvujete na Svetskom prvenstvu i Olimpijadi. Ne postižu se svetski rekordi na treningu. Analogno tome, studenti moraju da učestvuju na takmičenjima, ali profesori, kada prave tim, treba unapred da razmišljaju gde da nađu pare: nije to nemoguća misija. Postoje ovde organizacije koje to mogu da urade na odgovarajući način, postoje i firme raspoložene da pomognu, poput Mikroelektronike, jedne od retkih domaćih kompanija koje proizvode i hardver. Naravno da se očekuje da pomogne država, isto kao što pomaže Petnicu, nije to baš jeftino, kada pogledate i opremu i sve drugo, ali naša država ne daje pare da pomogne mladim ljudima koji individualno stvaraju svoju karijeru. Za razliku od Danske, mi nemamo fondove koji će mladom doktorantu koji ima odlične rezultate da kaže: dobijaćeš pare sledećih pet godina, da se baviš istraživanjima, da radiš šta hoćeš, da njegov mozak malo počne da radi, a ne samo da radi domaće zadatke.

Ili da se političarima direktno kaže: "Ovo je jako važno za sve nas, a nisu neke velike pare."

Pre 15 dana, ovde u Akademiji smo organizovali sastanak "Nauka–privreda–društvo", prvi takav sastanak u seriji koju pravimo. Odazvala su se tri ministra – finansija, privrede i prosvete, i nisu odmah otišli posle svojih govora. To davno nisam video. Bili su i predstavnici Kluba privrednika – gospodin Kostić koji se bavi šećerom, gospodin Jovanović koji se bavi "Knjazom Milošem", Čipsom i svačim drugim, gospodin Bojović koji je jedan od vlasnika Energoprojekta, došli su direktori Energoprojekta, bivšeg TNT-a... Oko stotinu ljudi. Neki od njih su došli i sledećeg dana na diskusiju. To uliva neku nadu.

Nasuprot onoj prethodnoj, aktuelna vlast je shvatila katastrofalan uticaj svetske ekonomske krize na nas, što je samo po sebi značajan korak nabolje. Ono što se nije popravilo, odnosno što se jako pogoršalo, jeste to što ukupna želja mlade generacije da ovde nešto promeni pada na nulu, a želja da nestanu odavde raste na maksimum

Ponovo je aktuelna priča o urni sa posmrtnim pepelom Nikole Tesle: kao, bio je Srbin, otac mu je bio sveštenik, ergo – pravo mesto za pohranu Tesline urne nije muzej koji nosi njegovo ime, već crkvena porta.

Jeste diskutabilno da li urna treba da bude u muzeju ili, recimo, da bude položena u Aleji velikana, ali nipošto ne treba velikog naučnika, genija kakav je Tesla, naprasno stavljati u neke druge okvire sa obrazloženjem da bi on želeo da bude sahranjen pored Hrama.

Nedavno sam gostovao na Pink televiziji, sagovornik mi je bio jedan sveštenik, inače i profesor na Bogoslovskoj akademiji, i tema je bila ovo o čemu je sad reč. Prvo što je rekao bilo je da se Crkva dogovorila sa Zoranom Mihajlović i Sinišom Malim, da on ne zna šta o tome misli većina građana, šta o tome misli inteligencija, ali zna da su oni koji su protiv šizofrenici. Dakle, on je meni postavio dijagnozu – šizofrenija, samo zato što mislim drugačije od njega. Ja to ne bih rekao, čak i da sam lekar koji se time bavi.

Kažu da će Teslin spomenik u porti Hrama poboljšati turističku ponudu Beograda i Srbije.

Teslin spomenik je svaka sijalica koja svetli, svaki elektromotor koji se vrti. U galeriji SANU spremamo jednu malu izložbu, otvaranje će biti 11. jula, na kojoj će postojati "dečiji ćošak". Nabavio sam neke sitne igračke, na primer podmornicu, koju ćemo da stavimo u bazenče da deca, dok se budu igrala podmornicom na daljinsko upravljanje, saznaju da je Tesla to smislio 1898. godine. Nabavio sam jedan drugi mali uređaj koji pravi koronu i kada uključite muzički uređaj ta korona postaje zvučnik. To je ono zbog čega mi treba Teslu da cenimo, dok je svako razmišljanje o ovom drugom gubljenje vremena i boriću se, onoliko koliko mogu u okviru Akademije i na drugim mestima, da se takve stvari ne rade.

Uprkos velikom autoritetu Srpske pravoslavne crkve.

Nismo svi mi pravoslavne vere, ima katolika, muslimana, ima ih koji su ateisti: ja sam ovaj poslednji. Podržavam Crkvu kad svojim delovanjem unosi smirenje u ovaj narod, kad vraća veru u nešto, podržavam da Crkva pomogne da kultura koja je razvijana na ovom terenu i koja nije za potcenjivanje postane deo ovog naroda i pomogne u opismenjavanju, životnom opismenjavanju. U tome vidim fantastičnu ulogu Crkve, ali ne vidim nikakvu ulogu u društvenim aktivnostima i svemu tome što je dnevna politika. Takođe mislim da je Klinici za rehabilitaciju u Beogradu potrebnije proširenje kapaciteta – da se sagrade nove sobe za pacijente, umesto da se pored klinike sagradi crkva, kako je već urađeno. Mislim i da Crkva ne treba da se bavi "biznisom". Recimo, Srpska pravoslavna crkva ima akcije u Ricina TS Medical sistems, preduzeću koje proizvodi inkubatore za bebe. Tako, kad dobrovoljnim prilozima kupimo inkubator i poklonimo ga nekom porodilištu, Crkva zaradi pare.

Ako bi vam kojim slučajem mandatar nove vlade Aleksandar Vučić ponudio da preuzmete resor obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja, šta biste mu odgovorili?

Interesantno pitanje. Odgovor bi bio – ne, jer u ovim okolnostima ništa ne bih mogao da promenim, a promene su nužne.

Zašto mislite da ništa ne može da se promeni?

Ako išta želite da promenite, morate da imate sredstva kojim raspolažete vi, a ne neko drugi, neko ko vas samo pozove telefonom i kaže "obustavljaj!", kao što je sad bilo sa konkursom za naučne projekte. Nedelju dana pošto je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja raspisalo konkurs za naučne projekte, procurila je vest da je konkurs poništen, o čemu smo saznali iz dnevne štampe: "U petak u 10 sati uveče Vlada je donela odluku o poništenju konkursa."

Međutim, niti je Vlada zasedala, niti se sve to događa u petak u 10 uveče, nego je neko doneo odluku da će da ukine konkurs, zato što mu je neko rekao da ga ukine. Da se razumemo: niti konkurs branim, niti ga kudim – nije savršen, ali to na šta su se neki ljudi žalili je popravljivo. Ovo kako se sada igraju je neuradljivo. Mi imamo puno ljudi zaposlenih u institutima koji žive od toga i bolji je konkurs ovakav kakav jeste, odnosno sa korekcijama u vezi s tim ko može, a ko ne može da učestvuje, nego da se priča vrti kao na ražnju. Ne samo da je i korica pregorela, nego nema više ni kostura na tom ražnju. Pritom, sve to se finansira međunarodnim donacijama, pa ako nema konkursa, neće biti ni para. ¶

ZORAN MAJDIN

Kontroverza u srcu Evrope

Na nedavno otvorenoj izložbi o Alojziju Stepincu u Evropskom parlamentu (EP), zagrebački biskup Ivan Šaško, opisavši Stepinca kao primer Evropljanina koji je živeo vrednosti hrišćanske kulture milosrđa koja je odredila identitet Evrope, završio je svoj govor rečima: "to je maleni iskorak koji Stepinca 'vraća Europi', a nadamo se da će izložba o njemu pomoći i da Europa jasnije vidi samu sebe." Evropa bi odista danas kroz primer događaja vezanih za slučaj blaženog Alojzija Stepinca i mogla da se prepozna – u previranju, otvorenim problemima, užarenim raspravama, besu i buci...

Izložba je, po ko zna koji put, pokazala kako su odnosi između Srbije i Hrvatske krhki i vratila je u centar pažnje ličnost Ajolzija Stepinca i pitanja njegove (ne)vinosti, svetosti, dela i tišine. I dok su evropski parlamentarci, u pauzama između zasedanja, mogli da gledaju skulpture kardinala Stepinca, čitaju odlomke iz probranih govora, osmatraju medalje ili posmrtnu masku, zvaničnici iz Srbije, a i opozicioni političari, slali su protestna pisma ka nekoliko briselskih kabineta.

Već je poznato kako je sve išlo – poslanica Hrvatske seljačke stranke Marijana Petir je u saradnji sa telima Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj organizovala izložbu o pomenutom kardinalu. Na otvaranju se našla i potpredsednica EP-a Mejrid Medginis koja je, kako su objavili hrvatski mediji, kazala da to predstavlja "svojevrsno svetilište u srcu Evropskog parlamenta". Neobične reči iz središta sekularne Evrope.

Nakon reakcije iz Srbije, rečeno je u Briselu, da događaji tog tipa u Evropskom parlamentu predstavljaju samo stav parlamentaraca koji učestvuju i organizuju iste, a ne stav svih, niti grupacije kojoj ta parlamentarac/ka pripada. Naravno, niko ne može da kaže baš šta mu padne na pamet, te nadležne službe EP-a ipak moraju da daju odobrenja. Ne bi bilo iznenađujuće da se to, dobrim delom, radi po inerciji. Konačno, predsednik Parlamenta Martin Šulc je preko svog kabineta poručio da će ceo slučaj biti ispitan nakon čega će se doneti odluka o eventualnoj reakciji.

Nekoliko parlamentaraca je, kako pišu ovdašnji dnevni listovi, istaklo da EP treba da se čuva od događaja koji se odnose na istorijske kontroverze, dok je rumunski poslanik Viktor Boštinar celu stvar opisao kao otvaranje Pandorine kutije. A zna se da je iz njenog ćupa izašlo svašta, ali je stigla da ga zatvori pre nego što je van izletela nada.

KAMEN SPOTICANJA

Po čemu je sve kardinal Stepinac kontroverzan? O njemu se govori i piše mnogo, ali prečesto bez dovoljne kritičke distance, i uz mnogo strasti koja, kada je istorija u pitanju, ume da zamuti vid. Teško je govoriti o tome ko je bio Alojzije Stepinac, a ovde nema ni mesta ni potrebe za detaljnom biografijom kardinala u kojoj još dosta toga stoji nerazjašnjeno (videti tekst Ivana Ivanjija u "Vremenu" br. 1227, "Dobri sluga svoga pape"). Nažalost, njegovi dnevnici još nisu objavljeni, a oni bi možda mogli da odgovore na dosta pitanja.

No, ukratko, ko je sve bio Alojzije Stepinac?

Austrougarski vojnik koji kao ranjenik pada u italijansko zarobljeništvo; potporučnik srpske vojske, hrabri dobrovoljac na Solunskom frontu, drag kralju Aleksandru; najmlađi nadbiskup na svetu (1937, nakon smrti zagrebačkog nadbiskupa Bojera, Stepinac nasleđuje to mesto); glasač Mačekove partije; vojni vikar Nezavisne države Hrvatske koji je više nego srdačnim rečima pozdravio dolazak Ante Pavelića; veliki protivnik i borac protiv komunizma kojeg je video kao veće zlo od nacizma i fašizma i u godinama Drugog svetskog rata; brat Mije Stepinca, koji je radio za Naroodnoslobilački pokret i bio zbog toga likvidiran 1943. godine; osuđenik, na javnom, komunističkom suđenju u FNRJ, na 16 godina zatvora. Neki će reći da je bio pravi vojnik svoje Crkve i svog naroda koji nije ustuknuo da brani oboje po cenu svoje slobode, drugi – da je ćutao na zločine koji su se dešavali drugima i da nije bio nimalo hrabar kada je trebalo braniti nekoga van "svog sveta". Jedni u njemu vide sveca i humanistu, drugi krivca i zločinca.

Život dostojan filma, ali da li je to život, pitaju se neki, dostojan oreola, da bude uzor i smernica? A ovde se ne radi o filmskoj fikciji, već o istoriji koja nikako da se završi.

Da li je moguće prevladati jaz, užasan kamen spoticanja između dve crkve, pa i društva, kada je o ovom reč? Papa Franja je, pre izvesnog vremena, predložio osnivanje mešovite pravoslavno-katoličke komisije koja će detaljno razmatrati život kardinala Stepinca. Ovaj korak pokazuje više nego dobru papinu volju, a koja je dočekana "na nož" u određenom delu Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj. Zanimljivo je da je za vreme njegovog pontifikata zaustavljena, makar za sada, i kanonizacija pape Pija XII (Hana Arent je, o čemu je već bilo reči u "Vremenu", govoreći o tome da ni rasizam ni antisemitizam nisu jasno osuđeni od strane Rimokatoličke crkve tih godina, članak o papi Piju XII naslovila sa: "*Guilt by silence?*"). Treba naglasiti da neće komisija biti nadležna da odlučuje o kanonizaciji Stepinca, kojeg je papa Jovan Pavle II proglasio blaženim, jer je to stvar Vatikana, ali je veoma važno da

U SRCU SPORA:
Alojzije Stepinac

rimokatolici i pravoslavni, istorija i teologija, sednu za jedan sto i govore o (svojim) izvorima, podacima, dokumentima, svedočenjima... Naravno, ovde se najveća zamka krije u očekivanjima i već potpuno okamenjenim stavovima. Hrvatska biskupska konferencija je u jednom saopštenju kazala da je to sa Stepincem gotova stvar, samo se za koji mesec odgađa njegovo proglašenje svetim.

Koliko je situacija uzavrla govori i to da je, kada je pre nešto manje od godine dana, vladika Jovan Ćulibrk dao intervju "Nedeljniku", govoreći da ćemo svi morati da odvagamo svaku reč u pogledu Stepinca jer komunistička optužba ne može da bude polazište za razgovor o njemu, iako se celom intervjuu malo šta ima zameriti zbog naslova o "vaganju reči" u delu javnosti naišao je na brojne kritike zbog odviše pomiriteljskog stava prema Stepincu.

O NEPREMOSTIVOM

Sagovornici "Vremena", istoričar Aleksandar Raković, naučni saradnik u Institutu za noviju istoriju Srbije i Dragan Muharem, predavač na Teološko-katehetskom institutu u Subotici i sveštenik Rimokatoličke crkve u Srbiji, imaju stav da se teško da može doći do premošćavanja provalije između dveju crkava u ovom slučaju. Međutim, razlozi koje navode su različiti.

Kada je reč o Alojziju Stepincu, njegov slučaj se posmatra i kao paradigmatičan za širu sliku, odnosno za celokupnu ulogu i držanje Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj i njenih sveštenika za vreme NDH. Aleksandar Raković smatra da je "pokušaj proglašenja Stepinca svetiteljem ključan za Rimokatoličku crkvu u Hrvatskoj i uopšte tamošnje društvo da bi sebe amnestirali za zločine u Drugom svetskom ratu. Otpor povodom njegove kanonizacije nije ograničen samo na Srbiju i SPC, već on postoji i među rimokatoličkom jerarhijom u Vatikanu i drugde, gde su upoznati sa događajima iz vremena Drugog svetskog rata. Postavlja se pitanje kako je uopšte moglo da dođe do papinog potpisa (Jovana Pavla drugog – prim. nov.) na njegovo proglašenje blaženim, s obzirom da cela stvar uopšte nije istražena, niti se ispitivala onako kako se to obično radi."

S druge strane, Dragan Muharem smatra da "slučaj Stepinac" jeste samo: "obrazac (među brojnim drugim) koji je tek okidač problema koji leži u pozadini, a puno je ozbiljniji i obuhvatniji. Ono s čim se moramo uhvatiti u koštac jeste suočenje s istinom i realnošću kroz odmak od mitova i ideologija." On dalje naglašava da je u stvari problem u srpskom društvu i Crkvi te da oni, s obzirom na svoja nečinjenja i "gromoglasne tišine" tokom dvadesetog veka, nemaju prava da izražavaju svoje mišljenje u vezi s istorijskom ulogom i svetosti Stepinca, niti mogu biti objektivna merila, što važi i za sadašnji politički vrh Srbije koji "slučajem Stepinac" samo prikuplja političke poene. Muharem je stava i da bi SPC trebalo da preispita svoju ulogu u Drugom svetskom ratu. "Razumete, ja ovde ne govorim je li Stepinac svet ili nije, je li kriv ili ne, naglašavam samo to da je pre svakog dijaloga potrebno ispuniti neke preduslove, a to je volja za samokatarzom i istinoljubivošću te želja za promenom paradigme iz mitološke u realnu. To važi i za jednu i za drugu stranu. Bez toga sve je groteska i »

licemerstvo", naglašava Muharem.

Za Dragana Muharema, činjenica da je izložba o Stepincu održana u EP, kao i da ju je otvorila Mejrid Medginis, govori dovoljno o više nego pozitivnom mnjenju koje vlada u Evropi kada je reč o hrvatskom kardinalu, te da će on svakako biti proglašen svetiteljem, a samo je pitanje trenutka kada će se to dogoditi. A ako komisija i ne dođe ni do kakvog uspeha, makar će "ostati primer dve crkve koje su mogle mirno sesti za sto i razgovarati".

Aleksandar Raković veruje da nije reč o već završenom pitanju i da dijalog koji se vodi u mešovitoj komisiji može doneti rezultate. "Bojim se da ako se jednog dana zaista dogodi da Stepinac bude kanonizovan, šta će biti potom? Kakva će se poruka time poslati? Kakvi će biti odnosi SPC i Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj? Do kakvih će posledica i novih napetosti doći?"

Govoreći o Stepincu, Raković smatra da "Stepinac nije rekao ni reč kada su pokrštavali Srbe, već je pisao Vatikanu o hiljadama Srba koji dobrovoljno prelaze na katoličanstvo, što je bila besmislica. Nije se dovoljno založio protiv zločina, nije stao u odbranu žrtava, a razume se da je mogao da istupi, da se jasno pobuni. Broj sveštenika SPC koji su stradali u NDH meri se stotinama, ubijani su episkopi... Mi govorimo o vikaru Hrvatske vojske koji je imao moć da nešto uradi za sve te ubijene, progonjene, pokrštene... Toliki ljudi su pružili otpor nacizmu, smatram da on nije bio među njima", zaključuje Raković.

I dok Muharem naglašava da bi do prevladavanja jaza moglo doći samokatarzom unutar Srpske crkve i društva, te otud spremnošću za istinski razgovor, Raković smatra da je taj jaz nepremostiv zbog nemogućnosti Rimokatoličke crkve u Hrvatskoj, pa i društva, da se preispitaju i suoče sa svojom prošlošću.

O UZORU

Početkom aprila 1933, mladi i izuzetno nadareni protestantski teolog i pastor iz bogate porodice Ditrih Bonhefer drži predavanje na temu "Crkva i jevrejsko pitanje" u kojem ne samo da brani pravo Jevreja da budu članovi Crkve već zastupa njihova građanska prava u nemačkoj državi. U to vreme, od Evangelističke crkve u Nemačkoj, koja podržava Hitlera, odvaja se Ispovedna crkva čiji Bonhefer postaje član. U godinama koje slede, Bonhefer govori protiv Hitlera i njegove ideologije, a početak Drugog svetskog rata zatiče ga u Americi, gde drži seriju predavanja. Suočen sa pitanjem da li da ostane ili se vrati, Bonhefer kreće ka Nemačkoj, pišući prijatelju da ako ne proživi taj težak period, neće imati nikakva prava da učestvuje u obnovi hrišćanskog života u Nemačkoj posle rata. Bonhefer ipak nije učestvovao u posleratnoj obnovi, iako je imao sva prava na to. Aprila 1943, Gestapo ga hapsi u njegovoj kući. Tokom svih ratnih godina nije prestao da se bori protiv nacionalsocijalizma. Svoj život je završio u logoru u Flosenburgu, a obešen je zbog zavere protiv Hitlera u poslednjim danima rata. Lekar u logoru pisao je mnogo godina kasnije da u svojoj pedesetogodišnjoj praksi nije video da je jedan čovek otišao u smrt tako predan Bogu. Od početka rata do momenta kada je uhapšen radio je na knjizi *Etika odgovornosti*. Pojednostavljeno rečeno, za Bonhefera, hrišćanska etika nije etika načela i normi koje se najpre teorijski oblikuju pa se nakon toga primenjuju, već je njena svrha prepoznati Božiju volju u konkretnom trenutku. Takva etika ne može jednom zasvagda utvrditi šta je dobro, a šta je zlo, već se ona iznova preispituje kako konkretnu Božiju zapovest ispuniti ovde i sada. Ako uđete u jednu rumunsku crkvu u Beču, videćete na zidovima lik Bonhefera.

Zašto je ovo važno? Da li su se Bonhefer i Stepinac ikada sreli? Nisu. Da li su konteksti u kojima su živeli i radili bili drugačiji? Zaista jesu. Obojica su bili svedoci jednog strašnog vremena i nosili su se s njim kako su umeli.

Posle Stepinca, ostaju i otvorena pitanja koja čekaju na odgovore: da li je njegovo insistiranje, u nekom trenutku, na nacionalnoj ideji prevladalo nad empatijom prema drugom i drugačijem; da li je, kao prvi čovek hrvatske crkve, mogao da uradi više dok su hiljade ljudi ubijane po logorima; zašto nije pokazao pred nacizmom istu hrabrost kao pred komunizmom?

Posle Bonhefera ostaju samo muk i divljenje. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Nije mudro biti grub prema Slobodanu Antoniću: napisao je još jedan tekst u teškom afektu. Problem je, međutim, što njegov afekat traje već pola decenije. Sve je počelo za vakta Borisa Tadića, dok se Srbija borila za kosovsku rezoluciju u Generalnoj skupštini UN i kad je tad ničim izazvani Antonić dao časnu političkoanalitičarsku reč da Tadićev otpor Zapadu neće biti skršen u Njujorku. Naravno, bio je skršen – događa se to i najboljima, poput Tadića i Antonića. Šta je to proizvelo u duši našeg, po sopstvenom priznanju, "nepotkupljivog" političkog analitičara, nije mi poznato, tek, on već pet godina sve koji su tad tvrdili suprotno iz teksta u tekst kiti najpogrdnijim izrazima dostojnim klozetske poetike Pere Lukovića.

Iako imam u vidu Antonićev produženi afekat, držim da je za nekog ko se sa toliko ponosa predstavlja kao politički analitičar veoma problematično da primenjuje polemički metod od pre pojave pisma. On se sastoji od naizmeničnog laskanja sebi i svom primus egu Đorđu Vukadinoviću, s jedne strane, i moralnih diskvalifikacija sagovornika, uz obavezno učitavanje njihovih motiva, naravno nečasnih.

Tako Antonić svoj tekst "Unajmljeni mozgovi u službi vlasti" započinje dirljivom odom sebi i Vukadinoviću, gde saznajemo da su prilikom postanka sveta Srbiji bila dodeljena četiri politička analitičara. Ali u teškoj konkurenciji dvojica su odustala, i tako je knjiga spala na dva slova – na Antonića i Vukadinovića, "nepotkupljive", "prave analitičare", za razliku od "lažnih", kako kaže na kraju teksta. Lažni su, naravno, svi oni koji ne misle kao Antonić i Vukadinović, oni koji nisu na pozicijama da, govoreći o Vučiću, "ovo zlo na izborima nije došlo i na izborima neće ni otići", kako kaže Antonićev primus ego.

Svi koji se protive tvrdnji da je Vučić emanacija vrhovnog zla, po časnom Antoniću su "unajmljeni mozgovi", "masnokopitari" i "intelektualne hijene". Ne bih se upuštao u tu vrstu argumentacije, ali,

Politički analitičar u petogodišnjem afektu

"Unajmljeni mozgovi u službi vlasti", "Vreme", br. 1328

ako već gaji polemički metod zavirivanja u motive i džep svojih protivnika, Antonić bi tad morao i sam da ponudi odgovore od čega živi sajt koji je vodio sa Vukadinovićem, na kome, valjda zbog verskih razloga, nikad nije objavljen nijedan komercijalni oglas. Nije li se pokazalo da je jedan od izvora prihoda dvojice "poslednjih časnih analitičara" u Tadićevo vreme bilo čerupanje javnih preduzeća, tačnije čuvene Lutrije Srbije, za koju su naši "nepotkupljivci" radili istraživanje tržišta, posle čega je Lutrija postala jedina u Evropi koja posluje sa gubitkom? Da li je to – Antonićevim jezikom rečeno – "masno kopito" iz Lutrije Srbije "unajmilo" njegov mozak da za dve poslednje godine Tadićeve vladavine nije napisao nijedan kritički tekst o njemu? Osim ako se među takve ne ubroji njegov inače odličan tekst "Mreža školskih drugara" o poslovima Srđana Šapera i Borisovih prijatelja iz "Cvetića". Ali, avaj, Antonić se, suočen sa Šaperovim lutrijskim argumentima, posle par nedelja tog teksta kukavički odrekao? Da li tako rade "nepotkupljivi" politički analitičari ili "intelektualne hijene"? Naravno, o tim stvarima, kad je reč o Antoniću i Vukadinoviću, moglo bi se do u beskraj, ali nema mnogo smisla. Osim ako Antonić ne misli da je tako nešto "pravim" analitičarima dozvoljeno, a "lažnim" nije.

14 Kolektivni portret 15

Unajmljeni mozgovi u službi vlasti

Ali ostavimo se toga, pismo je odavno izmišljeno i valjalo bi suočiti argumente. Antonić mi dakle zamera da Vučića slavim kao mudrog stratega "koji izbegava konflikt, čuva stabilnost i čeka da Moskva konačno otvori kesu, napravi nam pruge, pokloni rakete i avione". "A samo 'plaćenici Zapada' ili 'korisni idioti', koji zajedno ruše premijera, mogu da napadaju Vučića zbog takvih sitnica kakve su izborne neregularnosti ili Savamala", pripisuje mi Antonić.

Idemo redom. Antonić zaboravlja da sam bio veoma kritičan prema Briselskom sporazumu i potpisanom memorandumu sa MMF, mnogo kritičniji nego on prema Tadićevom njujorškom podvigu, kada je Vuka Jeremića poslao sa srpskim nacrtom rezolucije, a vratio ga sa američkim. Sa druge strane, tačno je: podržao sam Vučićevu spoljnu politiku. Naravno, nije to, kako Antonić infantilno učitava, politika koja se udvara Zapadu da bi prešla na Istok, već nešto sasvim drugo. Deo te politike jeste nastojanje da se ne produbljuje konflikt sa SAD, da se, uz mnogo skepse i usporavanja, nastave EU integracije, budući da bi naglo odustajanje Srbije dovelo do regionalne nestabilnosti. Ali to ne može poroditi uspeh ako Vučić ne ojača rusku i kinesku paradigmu srpske spoljne politike, i veoma sam zadovoljan što upravo to čini. Da li Antonić ima problem s tim? Ili se više slaže sa Bojanom Pajtićem – inače još jednim mecenom "pravih" analitičara na NSPM – koji se usprotivio potpisivanju ugovora sa Kinom, zatim osudio Vučićevo približavanje Rusiji, da bi sve to krunisao otvorenim zagovaranjem ulaska u NATO i podrškom istopolnim brakovima. E sad, možda Antonić ume da odgovori da li su zapadne sile zbog Kine i Rusije na Vučića podigle svoje agenture i medije ili je bliži tome da je reč o pravednom besu građana u Savamali? Da li su podigle i patkicu, Antonića i ostale korisne idiote, da li podižu celu petooktobarsku elitu, skupa sa njenim nacionalnim krilom, gde počasno mesto uživaju naši nepotkupljivi analitičari, ili se sve to meni samo pričinjava? Odgovore će dati veoma kratko vreme, i ne vredi se sporiti oko toga.

Da li će Vučić izdržati u tome ili su njegova kineska i ruska priča, kako tvrdi jedan ovdašnji Antonićev istomišljenik, inače pukovnik i stručnjak za ništanas-ne-sme-iznenaditi, sve to obaveštajne operacije Zapada, u koje je Vučić uvukao i Si Đinpinga i Putina? Ne znam, ali dobar deo svog autoriteta sam stavio na to da hoće. Ako ne budem u pravu, pokriću se ušima i lizati svoje rane, ali sebi neću proizvesti petogodišnji afekat i mrzeti sve koji su bili u pravu.

Na kraju, Antonić može da bude miran: zbog mog strahopoštovanja prema njemu i Vukadinoviću i činjenice da obično javno ne nastupam pijan – nikad se nisam predstavio kao politički analitičar. Priznajem samo njih dvojicu i nemam drugih analitičara. I tako će ostati sve dok, kao Antonić, ne ustvrde da je između mojih i njegovih čitalaca razlika u "korišćenju mozga". Njegovi ga valjda koriste, a moji ne. Nije samo reč o tome da se to u pristojnom svetu zove diskriminacija već i o tome da je naš nepotkupljivi analitičar posegao za omiljenim sredstvom iz arsenala drugosrbijanskog kulturrasizma, ne ostajući na osudi svojih protivnika već šireći polje mržnje i na svet kome se oni obraćaju. Ali valjda tako mora biti u vremenima mobilizacije "nepotkupljivih" analitičara. Kad Srbijom pod patkicom ponovo procveta hiljade cvetova, za nepotkupljive se najlakše nađe mesta. ¶

ŽELJKO CVIJANOVIĆ

Pravda dolazi kasno

Svakih deset dana u Srbiji jedna žena strada u nasilju u porodici. Neretko je reč o ženama koje su nasilje prijavljivale, ali zbog dužine trajanja postupka i komplikovane procedure, nisu doživele njegovo okončanje i izricanje kazne nasilniku. Stradale su baš od tog nasilja koje su prijavljivale

Iako se sve više žena u Srbiji odlučuje da prijavi nasilje u porodici, sistem koji imamo ne omogućava brzu pomoć žrtvama. Često od trenutka prijavljivanja nasilja, do kraja postupka i eventualnog izricanja kazne prođe mnogo vremena. Svo to vreme žrtva živi sa nasilnikom, a tu više nema zaštite, jedan je od zaključaka razgovora "Nasilje u porodici i diskriminacija žena u Srbiji", održanog u okviru Mikser festivala, 12. juna u Beogradu. U razgovoru su učestvovale Tanja Ignjatović i Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra i sudije Anja Zrelec, Katarina Vujović, Sanja Bukva i Vesna Lukačević, predstavnice Asocijacije žena sudija Srbije.

Sudski postupci su dugotrajni, pa se mnoge žene ne odlučuju na taj korak jer je pravda spora. Čak i kada se odluče da nasilje prijave, u obavezi su da daju izjave u policiji, na sudu, u tužilaštvu, pa se dešava da svoj iskaz promene. "Menjanje iskaza često je kada između onog ko vrši nasilje i onog ko je žrtva postoji emotivna ili veza druge vrste, koja ih upućuje jedne na druge, gde postoje psihološka povreda i izdaja poverenja, ljubavi, odnosa...", smatra Tanja Ignjatović: "Žrtva ima mnogo dilema, zbunjenosti, emocija koje variraju od mržnje i ogromnog besa, do krivice, preko straha i tuge. U tom psihološkom stanju ona ne voli svog partnera, dete, roditelja, to jest nasilnika, onda kada je nasilan, ali ga voli zato što je ta ljubav upisana i evolutivna."

Kako bi se problem rešio, neophodno je pronaći sistemsko rešenje i sve aktere povezati. U tom sistemu mogu da učestvuju centri za socijalni rad, škole, vrtići, komšije, poslodavci, prijatelji, smatra sudija Sanja Bukva, članica Asocijacije žena sudija Srbije koje je i osnovano u cilju povezivanja ovih aktera i bržeg dolaženja do pravde. "Moramo da naučimo ljude koliko je važno da prijave nasilje koje primete. Te prijave mogu da budu anonimne, ali je značajno da se postupci pokrenu i da sud dobije što više informacija. Što je više dokaza, to je postupak brži a zaštita bolja."

Asocijacija žena sudija Srbije osnovana je sa idejom da utiče na promenu zakonodavstva u ovoj oblasti. Cilj udruženja je da uključi i poveže sve činioce sistema, da se policija, sud, centri za socijalni rad, škole i vrtići povežu u sistem i da se obezbedi dobar protok informacija koje će stići do tužilaštva i suda, što bi dovelo do dobrih mera zaštite. Ideja asocijacije je da sudije koje primenjuju zakone pokušaju da daju doprinos i sugestije kako bi pravdu dobile sve žene koje je traže. "Ovo udruženje postoji da bi nateralo državu da razmisli o tome i da što pre donese zakone koje će primeniti", smatra Bukva.

Žene koje se osmele da zatraže pravdu i dođu pred sud, pre ili kasnije tu pravdu dobiju. Međutim, često ti postupci traju i po nekoliko godina. Promene zakonskih odredaba koje bi dovele do bolje zaštite od nasilja u porodici prostor su u kome asocijacija može da reaguje, smatra sudija Vesna Lukačević: "Pri izricanju kazne sudije vagaju šta je manje zlo, šta bi se desilo sa žrtvom kada nasilnik dobije kaznu zatvora. U mnogim slučajevima i nakon okončanja postupka nasilnik i žrtva žive zajedno. Javnost očekuje strogu kaznenu politiku, ali mislim da to u praksi nije dobro. Uslovne osude sa zaštitnim merama koje bi bile efikasnije i pojačane od zakonodavne vlasti, postizale bi svoju svrhu kažnjavanja. Težina izricanja kazni u ovakvim postupcima, za sudiju koji je izriče, najteži je deo postupka."

MRTVO SLOVO NA PAPIRU

Iako je Srbija među 36 evropskih zemalja koje su se 2013. godine obavezale na sprovođenje Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, odnosno Istanbulske konvencije, za nepune tri godine nije se mnogo toga uradilo. Ova konvencija prvi je i jedini regionalni evropski pravno obavezujući instrument u oblasti nasilja nad ženama. Prema Akcionom planu o pridruživanju Srbije EU, implementacija u domaće zakonodavstvo bila je predviđena za ovu godinu, međutim, do toga nije došlo. Tom konvencijom između ostalog predviđeno je uvođenje pravne kategorije žrtve, kao i finansijska pomoć žrtvama, na šta je Srbija stavila veto.

Vanja Macanović iz Autonomnog ženskog centra smatra da za usvajanje ove Konvencije zasluge treba pripisati velikom broja žena – iz vlasti, nevladinih organizacija, parlamenta, članicama ženske parlamentarne mreže i mnogim ženama koje su se, svaka u okviru onoga što radi, zalagale da ona bude ratifikovana. "Usvajanje Istanbulske konvencije veliki je uspeh za Srbiju. Nedostaje usaglašavanje zakona sa tom konvencijom. Taj zakon trebalo bi da se zove Zakon protiv svih vrsta rodno zasnovanog nasilja. Pitanje je da li je Srbija spremna da donese takav zakon."

Ono što nacrt ovog zakona između ostalog predviđa jeste saradnja svih institucija uključenih u proces. "Senzibilizacija svih učesnika u postupku je neophodna", smatra sudija Katarina Vujović. "Potrebno je ukazati da se radi o osetljivoj kategoriji stanovništva i u tom smislu edukovati sve – od sudija i tužilaca, policije, centara za socijalni rad. To je ono što u ovom trenutku nedostaje. Naš cilj i namera je da ukažemo da nedostaje ozbiljno sistemsko rešenje."

Ozbiljna saradnja između institucija postoji u takozvanom "zrenjaninskom modelu". Sudski postupak ne može da se privede kraju na adekvatan način ukoliko nema adekvatne pripreme samog predmeta, saglasne su sudije. "Do sudskog postupka nekada dolazi a da postoji samo jedan dokaz, iskaz žrtve. Ona u toku postupka taj svoj iskaz često menja, povlači, koristi se pravo privilegovanog svedoka i onda su sudije nemoćne",

KADA ŽENE DOLAZE PO PRAVDU: Debata Asocijacije žena sudija i Autonomnog ženskog centra

Foto: M. Milenković

dodaje sudija Vujović. "Svesni smo da je nasilje postojalo, da postoji ozbiljan problem, ali nemamo mehanizme. Potrebno je uticati na tužilaštvo na to kako da pripremi predmet, kako da pripremi žrtvu za svedočenje, da odredi eventualno veštačenje, psihološko testiranje koje bi pomoglo da se čitava situacija sagleda na pravi način i da sudije mogu da sprovedu postupak do kraja. Sudije mogu da sude samo na osnovu dokaza."

Kako bi se izbeglo menjanje iskaza žrtve, potrebno je primeniti jedno od dva rešenja koja su se u praksama drugih zemalja pokazala kao dobra. U tim sistemima ili nema privilegovanog svedoka, ili se koristi prvi iskaz koji je žrtva dala pred policijom, uz to da se jasno dâ će se taj iskaz koristiti dalje u krivičnom postupku. "Kod nas se dešava da žrtva više puta mora da dâ iskaz. Ona sa svoje pozicije misli da je, kada je jednom dala iskaz u policiji, sve završeno. A onda je zove tužilac, pa sudija, pa posle više od godina dana vraća sve ono što joj se dešavalo", kazala je Macanović i dodala da je za nasilnike prirodno da lažu, manipulišu i da okreću realnost i sebe predstavljaju kao žrtve. "Policiji, tužilaštvu i sudiji oni se predstavljaju mnogo bolje nego njihove žene, koje često deluju histerično. Zbog toga su potrebni specijalizovano znanje i saradnja svih aktera."

Predlog Asocijacije žena sudija Srbije je da se uvedu dve nove mere bezbednosti. To su obavezan nadzor organa starateljstva i psihološko savetovalište koji bi mogli da se izriču uz uslovne osude, koje bi za nasilnike bile obavezne.

Po mišljenju Tanje Ignjatović, nasilnik je svestan svakog svog postupka: "Kad reši da se napije, nasilnik pije samo da bi mogao da bude nasilan uz manje osećaja krivice, prebacivanjem odgovornosti na alkohol. Saglasna sam da bi trebalo da postoje programi za nasilnike, ali tek onog trenutka kada on prizna šta je uradio, bez umanjivanja i prebacivanja odgovornosti, on ima šansu da se menja." Ignjatović smatra da je ovakve programe pogrešno nazivati terapijama, jer nasilnici, u većini slučajeva, nemaju nikakve poremećaje koje treba lečiti. Pravilniji naziv bi bio edukacija ili prevaspitavanje.

OŠTEĆENA I ŽRTVA

Žrtva kao posebna kategorija nije definisana u srpskom zakonodavstvu, već se i za one koji trpe nasilje u porodici koristi izraz "oštećeni". Novim zakonom treba insistirati na tome da se oštećeni u krivičnim delima nasilja u porodici nazivaju žrtvama. Time se pojačava intenzitet onoga što je ugroženo i potencira se na njihovom statusu.

"Žrtva je u našem jeziku ženskog roda i to nije slučajnost", kaže Tanja Ignjatović. "Zašto nasilnik nije ženskog roda? Žrtva svakog asocira na nemoćnu osobu, što onda implicira da mora biti prebijena, pasivna i nemoćna, da ne sme da se brani ni verbalno da napada, da bi mogla da bude viđena kao žrtva koja će ostvariti ono po šta je došla u sud. Ženske organizacije koje žele da kažu da žene imaju snagu, da mogu da izađu iz nasilja, da treba da odrede svoje puteve, godinama unazad birale su da žrtvu nazivaju preživela, da bi naglasile taj pozitivan aspekt. Ja se zalažem za izraz žrtva. Žrtva je osoba koja ima pravo da bude bezbedna, da bude zaštićena, a to implicira odgovornost države, zakone i praksu da joj se ostvari pravo na život bez nasilja i pravo na osnaživanje i podršku."

Anja Zrelec iz Asocijacije žena sudija Srbije dodaje da lice koje je prebijeno ne treba nazivati oštećenim, već mu dati poseban tretman u odnosu na lice koje je imovinski oštećeno. To bi, dodaje, doprinelo efikasnosti, zaštiti, uvođenju novih mera koje bi žrtvu zaštitile. U domaćem zakonodavstvu takve odredbe ne postoje. Predstavnice Asocijacije žena sudija Srbije saglasne su u tome da domaće zakonodavstvo mora da napravi razliku između onih kojima je učinjena materijalna šteta, pa ih ima smisla nazivati oštećenima, i onih koji su izloženi napadu na život i telo, koji su nedvosmisleno žrtve.

Iako je Istanbulsku konvenciju Srbija ratifikovala još 2013. godine, na njenu implementaciju se i dalje čeka. To nije novost u domaćem zakonodavstvu. Ono što nedostaje jeste volja donosilaca odluka da ona bude sprovedena. Takvo neodgovorno ponašanje države prema žrtvama nasilja za posledicu ima visok procenat nasilja u porodici, koje neretko ima i smrtni ishod. Hoće li se na dnevnom redu novog parlamenta konačno naći zakon koji uređuje ovu oblast i koji je usklađen sa pomenutom konvencijom, ostaje da vidimo. Do tada ostaje da prebrojavamo žrtve, koje bi u nekom drugačijem sistemu verovatno bile preživele. Od početka ove godine, u rodno zasnovanom i porodičnom nasilju stradalo je 11 žena. ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

RALPH FIENNES

DAKOTA JOHNSON

MATTHIAS SCHOENAERTS

TILDA SWINTON

U BIOSKOPIMA OD 30. JUNA

RASPRSKAVANJE

REŽIJA
LUCIA GUADAGNINO

SVETLUCAVA PRIČA O LJUBOMORI I INTRIGI

ROBBIE COLLIN, THE TELEGRAPH

© 2015 FRENESY FILM COMPANY. ALL RIGHTS RESERVED

Pozdrav iz Katanije

U ovom gradu siromaštvo ima većinu, pomislio sam vraćajući se sa eksternog doručka. I više od toga, siromaštvo ovde ima sigurnu većinu. Prijatelji su i za mene našli smeštaj, i to u palati, dobro, nađosmo nekako ulicu, uveliko je noć, gde nam je palazzo, prilazi nam domorodac sa štakom koju po mom ortoped. mišljenju nosi radi vlastite živopisnosti: "Tražite palaco, a on vam je ispred nosa, ha, ha, ha, ovako izgleda palaco sa interneta..." Cereka se kao oni muzikanti koji staju na muku Ašenbahu u Veneciji, pa se prodere: "Alesandrooo..."

Kapija je zabravljena, nema pred palatom nikakvog portira u mundiru iz vremena Napoleona, fasada našeg dvorca takva je da joj orah iz ruke ne uzmeš, Alesandro se odaziva na drugi poziv, ćutke nas pušta unutra, stepenište je dakako kameno, glačano stolećima, sobe su velike i sve je, gle, iznutra mnogo bolje nego što nam se učinilo u vrelini noći...

Ako je neko došao u ovaj grad bez predrasuda tj. bez ikakvog predznanja – ja sam. Međutim smo i grad i ja za sada ostavili vrlo dobar utisak

Imamo doručak, tvrde moji prijatelji dok večeramo u obližnjem restoranu, kažem da ću se obesiti ako Alesandro obari za svakog gosta makar po jedno jaje, vraćamo se oko jedan po ponoći u palatu, pored službenog pulta je stočić, malo veći od nahtkasne, evo, likujem ja, ovde će nas čekati švedski sto... Moji pak ponavljaju da smo platili sobe sa doručkom, i zaista ujutru dobiše ceduljice sa pečatom našeg domaćina: doručak nas čeka u bistrou "Sempre noi", tristo metara od palate, budući kasnokasnilac nisam otišao sa grupom, ali mi je iz bistroa poručeno da će me fruštuk čekati do jedan poslepodne, široko! Dobiješ espreso, odličan, krofnicu, isto odličnu, flašicu vode, i, gle, kad nema švedskog stola – to je zapravo dovoljno!

♦

Skoro sve su zgrade lepe, sa terasama od kojih bi mnoge mogle biti i u Barseloni, sa ajnfor kapijama dostojnim Subotice, ali se sa svega davno oljuštila farba, vlasnici kao da su svi odjednom pali na teret ovdašnjeg PIO, ili kao da su se svi propili, automobili su im stari (u, ko im kaže), hteli ne hteli izdigli su se iznad mode koja odvajkada tiraniše sinove Apenina, nehajno i dostojanstveno hodaju u jeftinoj i iznošenoj odeći, prosjaka ima više nego u Beogradu, prosjak je i naš noćni dobrotvor, samo što je sebe unapredio u turističkog vodiča, hteo je da nam se pridruži za večerom, ali se utešio sa tri evra koja sam mu dao za pivo.

Još jedna od pratilja siromaštva jeste nesitničavost: gostioničar nas posle večere svaki put posluži nečim na račun kuće, dalje, kupujem večeras vodu kod bakalina, šest flaša, dva evra, izvadim sitninu iz džepa, fali dvadeset ili trideset centi, zaboravite ove kovanice, kažem, ima para hadžija i za sitnu raju, nudim mu deseticu, neće bakalin, tapše me po ramenu dajući mi do znanja koliko ga kovani novac raduje i koliko je neznatan moj minus; apotekarka nije htela da uzme dvadeseticu, a račun mi isto bio dva evra, tvrdila je, a Bog sve vidi, da nema u kasi para toliko da vrati taj astronomski kusur; blagajnica u poslastičarnici mi je to glatko usitnila i tek kad je bilo gotovo nasmešila se: "Sledeći put da kupite barem jedan sladoled!" Šta sledeći put, kupim odmah sladoled, i sa njim natrag kod apotekarke: čik mi kaži da je zakonom zabranjen ulazak sa namirnicom koju sam zbog tebe kupio: nisi dovoljno siromašna, i to te čini toliko predostrožnom, toliko dalekosežnom.

U slastičarni pored mog hotela javlja mi se nepoznata žena, zamenila si me sa nekim, gospo, ne dopire dovde signal RT Vojvodine, uzvratim klimoglav i osmeh, eto nje i njenog dilbera već za mojim stolom, on ćutke vadi bateriju iz mobilnog, duva u elektroniku kao da mene i nema, lupka aparatom o metalni sto, šarmerka me nagovara da kupim dva piva: "Jedno za tebe, jedno za mene..."

Zvuči pošteno, i baš onako simetrično, ali to što sam doputovao čak ovamo ne znači da su prestale moje obaveze prema prosjaštvu u mojoj zemlji. Momak za susednim stolom mi pantomimom objašnjava da su oboje malo udareni u glavu, ali da ih se ne moram plašiti, odakle sam, pita me ona, kao kad islednik postavi neko relaksirajuće pitanje privedenome, iz Jugoslavije, kažem, super, kaže ona, pa onda in medias res: "Mala čaša piva je jedan evro." Dam joj napokon taj evro, evo nje, vraća se praznih ruku: "Pivo je evro i po..." Znam da si znala cenu, draga, nego si se odlučila za step by step tehniku: najteže je načeti protivnika, ali ako je već prežalio evro da bi napojio sestru u Hristu, neće sebe lišiti dobročinstva zbog pedeset centi...

♦

Bistro u centru grada. Sa trga se nesigurnim korakom približava stariji građanin, mlada i nadasve lepa kelnerica mu prilazi, hvata ga pod ruku i govori mu kud treba da prođe, destra, destra, uvodi ga kroz baštu u restoran, biće da ga poznaje, ali zar smo i prema bližnjima uvek toliko nežni?

Pet minuta docnije izlazi čovek, slep je, jer samo što ne udari u sto gde sedi par Anglosaksonaca, ista devojka ponovo pritrčava, stavlja sad njegovu šaku pod svoju nadlakticu, kao da svoju tašnu koja je visila na kaišu stavlja pod pazuho, da joj ju u vašarskoj gunguli neko ne istrgne, bez žurbe ga izvodi na bezbednu pučinu trga, gde nema vozila; samo dva policajca na konjima, dva pokretna spomenika. ¶

KAKO JE MOGLO

"Na bini su bili glavni i sporedni akteri. Glavni akteri su Amerika, Srbija i srpska dijaspora. Šta ih je spajalo? Njihove iluzije. Te iluzije su dovele do katastrofalnih grešaka, a greške su dovele do katastrofalnih posledica"

Miroslav Majkl Đorđević je svedok, učesnik i inicijator mnogih bitnih događaja između Srbije i Amerike, posebno tokom poslednje decenije prošlog veka. Šta se i kako dešavalo, opisao je i dokumentovao u dvotomnoj knjizi *Decenija iluzija Amerika, Srbija i srpska dijaspora 1990–2000*, koju je pre nekoliko dana objavila izdavačka kuća Clio.

Rodom sa beogradskog Dorćola, Miroslav Majkl Đorđević je emigrirao u SAD 1956. godine. Novcem od fizičkog rada diplomirao je na Berkliju bankarstvo i finansije, osnovao dve finansijske firme od kojih je Capital Guaranty Company finansirala preko 18 milijardi dolara infrastrukturnih projekata. Osnivač je i prvi predsednik Kongresa srpskog ujedinjenja, internacionalne srpske organizacije u dijaspori čiji je cilj očuvanje nacionalnog identiteta i pomoć matici, pokrenuo je i organizovao Sentandrejski sabor – prvi susret dijaspore i čelnika demokratskih snaga nakon Drugog svetskog rata, jedan je od osnivača i predsednik Zadužbine Studenica u Americi koja stipendira studente iz Srbije, oženjen je, ima troje dece.

"VREME": Godine koje opisujete u knjizi nazvali ste decenijom iluzija. Zašto?

MIROSLAV MAJKL ĐORĐEVIĆ: Kad sam završio pisanje, knjiga mi se učinila kao pozorišna predstava. Na bini su bili glavni i sporedni akteri. Glavni akteri su Amerika, Srbija i srpska dijaspora, a sporedni su Nemačka, Vatikan, donekle Rusija i ostali koji su dolazili i odlazili sa scene. Šta ih je spajalo? Njihove iluzije. Te iluzije su dovele do katastrofalnih grešaka, a greške su dovele do katastrofalnih posledica. Pokušao sam da u knjizi navedem iluzije glavnih aktera. Glavna iluzija Amerike je njen pokušaj da izgradi novi svetski poredak na ruševinama starog, umesto da sledi svoju tradiciju "Amerika ne ide van granica u potrazi za čudovištima koje bi uništila, već nastoji da drugima bude uzor", kako je nalagao njen šesti predsednik Džon Kvinsi Adams. Mi u dijaspori smo bili veoma razočarani što je Amerika odustala od svoje tradicije. Iluzija drugog aktera, Srbije, bila je da Jugoslavija može da se sačuva, ako ne u celini, onda makar krnja. To je bila ogromna iluzija. Uz nju su išle i iluzije da će naslednici komunističkog sistema uspeti da se održe na vlasti, da će se poredak u kome je Amerika velika sila promeniti i da će se Rusija izdići. Te iluzije su mnogo koštale. A mi, dijaspora, imali smo iluziju da će ono što smo pokušavali u Vašingtonu i Beogradu uroditi plodom, da će Amerika i Srbija ipak uspeti da se slože, i da će na kraju Srbija postati normalna demokratska država.

O svemu tome pisali ste nepristrasno, bez komentara i zaključaka.

Nastojao sam da sebe predstavim kao gledaoca koji posmatra kako se na bini odvija tragedija o raspadu Jugoslavije. To je jedini način da se odgovori na pitanje kako je moglo da bude.

Već u prologu knjige pominjete greške zbog kojih se desilo sve što se desilo.

Bilo ih je mnogo, ne zna čovek odakle da počne... Možda od onih koje smo pobrojali u knjižici *Šta Srbi žele i šta je američki interes*, koju smo 1989. formulisali moji saradnici i ja. Evo o čemu se radi: mi u dijaspori, a verujem i vi ovde, niste znali šta srpska elita na vlasti želi. Milošević nam kaže: treba da branite naše interese i da nam pomognete. Mi kažemo: hoćemo, ali koji su vaši interesi, ako se složimo sa njima, mi ćemo da ih branimo. Drugim rečima, Srbija nikad nije imala geopolitičku viziju. I to je bila jedna od njenih najvećih grešaka. Nama je bilo teško da shvatimo da vodeći ljudi, sa informacijama koje su imali, sa informacijama koje smo im mi slali, nisu mogli da donesu prave zaključke i da politiku Srbije usredsrede na to. Amerika, ja to verujem, i to sam dokumentovao u knjizi razgovorima na najvišem nivou, nije želela rat ni raspad Jugoslavije.

DA BUDE

Fotografije: Milovan Milenković

Prema tome, ako Amerika nije želela rat, a Srbi su hteli da očuvaju Jugoslaviju, zašto nije mogao da se uspostavi kontakt? Zašto Milošević šest meseci nije hteo da primi američkog ambasadora Vorena Cimermana, i zašto je odbijao naš poziv da poseti Ameriku u vreme dok je još uživao ugled prvog komunističkog vođe izabranog slobodnim izborima? Ništa nije iskoristio. Koliko je tih grešaka bilo pre nego što je rat počeo? Ne pitajte. A kad je počeo rat, ministar američke odbrane na televiziji rano ujutro kaže: rat je završen, Srbi su dobili rat, moramo da pregovaramo sa njima, oni su ušli u Bihać i Peti korpus je razbijen. Zašto rat tada nije prekinut? Američka vojska nije htela da uđe u rat, mi smo dobro znali da su oni bili protiv lobista koji su želeli raspad Jugoslavije, zašto ovde u Srbiji to nije iskorišćeno? Ili, primer velike propuštene prilike, a navodim ga u knjizi: Amerikanci su čuli da gospodin Moma Tasić, profesor Žarko Bilbija i ja idemo na Pale kod Karadžića. Hitno nas zovu, pitaju da li bismo mu preneli poruku. Naravno da smo hteli, i preneli smo poruku, dali smo mu uslove bolje nego što je kasnije dobio na Dejtonu. Da ih je tada prihvatio, ja duboko verujem da ne bi bilo Kosova, ne bi bilo bombardovanja Srbije. Rat bi se već tada sredio.

Navodite da je Amerika, po zvaničnoj politici, želela da pomogne jugoslovenskim republikama tokom tranzicije i uvođenja slobodnog tržišta, želela je da zaustavi etničko

»

čišćenje i verske sukobe, ali se kasnije ispostavilo da ima i neke skrivene ciljeve sa Jugoslavijom.

Njena politika prema višenacionalnoj Jugoslaviji je bila bogomdana da ispita reakcije velikih sila što su značajne informacije u stvaranju novog svetskog poretka, a Srbi zbog svoje jake nacionalne svesti bili su joj u tome glavni izazov. Novi svetski poredak ne voli nacionalizam zato što je to identitet, oni za sebe kažu da su građani sveta, a ne određenog naroda.

Složićete se da je nacionalizam bio uzrok mnogih ratova. Šta je za vas nacionalizam?

Moj lični stav o nacionalizmu u dijaspori je identitet. Mi volimo svoj narod i ne mrzimo ničiji. U tom smislu želim da i mi budemo tretirani od strane drugih naroda.

Prekinula sam vas, pričali ste o američkom eksperimentu.

Jedan od glavnih zadataka Amerike u tom eksperimentu bio je da se ispita koliko se daleko može ići u manipulisanju javnim mnjenjem. Da li pomoću propagande možete normalnog čoveka da pretvorite u babarogu. To je sistem laganja. To je važno oružje. Srpsko vođstvo i u Beogradu i na Palama uopšte nije razumelo šta se događa, nisu primetili američki pokušaj da se napravi novi svetski poredak. Bilo je dosta ljudi u SAD koji su razumeli situaciju, Kisindžer na primer, ali sa srpske strane nije bilo odziva da se približe tim ljudima. Sve to piše u mojoj knjizi. Markale na primer. Ili red za hleb. Desila se tragedija. Javnost kaže Srbi su krivi. Mi, dijaspora, odmah tražimo da se vidi šta se dogodilo. Šef kabineta gospodina Ćosića, Sveta Stojanović, kaže mi: to uopšte nema veze sa nama, Dobrica je tražio izveštaj od vojske, i mi znamo da to nisu naše granate. U redu, odlično, kažem mu ja, šta ćete da preduzmete? Ništa, kaže mi, to će da se sazna samo od sebe. Ja ne mogu da verujem šta čujem, čekajte, kažem mu, to je sada upotrebljeno za veliku propagandu protiv Srba, vi morate da dokažete da je to laž, morate da suzbijete sve to! Miroslave, nema potrebe, u laži su kratke noge, kaže on meni. Neverovatno! Greške, sve same greške.

Knjiga je puna ovakvih primera, neuspeha da se uspostavi saradnja između dijaspore i matice.

Dijaspora je tokom te decenije doživela brojna razočaranja u odnosima sa maticom. Ako govorimo o Miloševićevoj vladi i tada tek formiranoj opoziciji, stav većine političke elite, i na vlasti i u opoziciji, prema sunarodnicima iz dijaspore nije bio korektan. A to je imalo velike posledice po srpski narod i državu. Teško mi je da izgovorim, ali je tačno: i vlast i opozicija imale su isti cilj – da maksimalno iskoriste dijasporu za svoje ciljeve. Vlast je formalno bila tolerantna prema izgnanicima, želela je da je dijaspora brani u visokim političkim krugovima i da joj šalje humanitarnu pomoć, koja je, u krajnjoj liniji, njima pomogla da se održe na vlasti. Opozicija je pak tražila pomoć kako bi preuzela vlast, a onda je očekivala stalan priliv. Te doznake još uvek čine 12 do 15 odsto nacionalnog dohotka. Posle pobede demokratskih snaga, među Srbima u rasejanju došlo je do najvećeg razočaranja kada je postalo očigledno da novoj vlasti u Srbiji nije stalo ni do naroda ni do države, a sam narod zapao je u apatiju u nemogućnosti da nađe alternativu. Nikolić je postao predsednik 2012. godine. Pre toga je u jednom intervjuu rekao da je dijaspora prevarena, ali kad je došao na vlast, ništa po tom pitanju nije promenio.

Ima se utisak da je opozicija vaše veliko razočaranje. U knjizi ste predstavili njene vođe u nimalo pozitivnom tonu.

Da, možda se to nekome neće dopasti, ali tako je bilo. U knjizi ima delova koji se neće dopasti ni monarhistima, ni onima koji su proamerički nastrojeni, ali sve je tako bilo. Opozicija je propustila da napravi radikalne promene. Jedini kontakti sa njima su bili u negativnoj sferi, nisam imao ništa pozitivno. Prema Vuku Draškoviću sam bio vrlo ljubazan u svojoj knjizi, mada su iskustva koja smo imali s njim u dijaspori bila negativna. Moram da istaknem da je dijaspora u prvom talasu poseta opozicionih vođa 1989–1992. godine bila veoma darežljiva. Naročito mislim na Šešelja i Draškovića, prema kojima je dijaspora bila vrlo izdašna verujući da su oni srpski rodoljubi i antikomunisti. Njih dvojica su vešto manipulisali i eksploatisali iskrena osećanja Srba rodoljuba, demokrata i monarhista u rasejanju. Nažalost, neki od njih im još uvek veruju. U jednom momentu neoprezne nadmenosti, Vuk Drašković je rekao: "Vi nama dajte pare, a mi imamo pamet." Kao što se sada jasno vidi, oni nisu imali pamet. Vojislav Koštunica je imao veliki ugled kod nas, ali on je osudio nas da hoćemo preko vlade stručnjaka da preuzmemo vlast u Srbiji, šta dalje da vam kažem o njemu.

Za vreme Koštunice je oformljeno Ministarstvo za dijasporu, to je bila dobra stvar za dijasporu.

Jeste, uspeli smo da ga nagovorimo, bilo je to zbog izbora, da bi ljudi u dijaspori glasali, ali je Ministarstvo kratko trajalo. Ja bih voleo kad bih mogao drugači-

je da vam ispričam, ali moji kontakti sa njima su uvek bili u nekim... ne znam ni kako bih to nazvao. Boris Tadić je bio veliko razočaranje, ja sam njega lično znao. Kad je došao na vlast, on nije imao snage da preuzme dizgine, on je nekoliko puta dolazio u SAD, obećavao nam je svašta, ja sam se nekoliko puta viđao sa njim, ali ništa se nije desilo od naših razgovora. Čim je Zoran Đinđić postao premijer, dali smo mu četiri velika projekta: o infrastrukturi, finansijama, o malim preduzećima i o turizmu. Kako da se to realizuje i kako da mi pomognemo u tome. On je sve to prihvatio, i onda se ništa od toga nije desilo. U tom smislu je podbacio. Možda nije mogao, možda nije imao dobre saradnike, jer on nije bio Tito pa da sam odlučuje o svemu.

Pokušavali ste da ostvarite dobre odnose i sa tajkunima, sa imućnim ljudima u Srbiji, ali ni to niste uspeli. Negativno pišete, na primer, o Bogoljubu Kariću, o Cepteru...

Opisao sam samo neke, nisam sve. I nemam o njima ništa drugo da vam kažem osim onoga što sam napisao. I sve je tačno. Možda kad bi me gospodin Janković, to jest Cepter kako ga vi zovete, pozvao na večeru, pa kad bih danas razgovarao sa njim, uzeo bih u obzir da je Srbima izgradio pozorište i muzej, priznao bih mu da je evoluirao, da je postao bolji čovek.

Pominjete Misiju dobre volje, bila je to pružena ruka dijaspore srpskim vođama u matici i van nje, ruka koju oni nisu prihvatili.

Pružili smo je pre svega Miloševiću, mada s teškom mukom zato što je bio komunista. Međutim, odlučili smo, on je na vlasti, da vidimo šta možemo da uradimo. Sarađivali smo sa njim, ali nikad nismo kompromitovali osnovne srpske interese. Možda je, u stvari, on ipak bio kao i gospođa Marković, koja je organski bila protiv bilo čega što nije komunističko. Jeste, jezivo je da mi Srbi u takvom istorijskom trenutku nismo uspeli to da prevaziđemo i otpočnemo saradnju. Moram da kažem da je bilo bivših komunista koji su jasno videli potrebu saradnje između dijaspore i matice, najveći pobornik toga je bio Dobrica Ćosić. On je to želeo, ali nije imao vlast. S druge strane, čak i da smo mi bili naklonjeni komunistima, mislim da bi neznanje srpske vlasti, neshvatanje šta se dogodilo u svetu, ubeđenje da komunizam nije propao, omelo uspostavljanje saradnje između nas.

Kad su došle demokrate na vlast, kakvu Srbiju je predlagala dijaspora?

Još pre toga dali smo skicu šta i kako da se uradi u ekonomiji, finansijama, prosveti, u svim bitnim oblastima. Predlagali smo da se urade timovi za tranziciju, imali smo dvadesetak eksperata u ključnim oblastima. Predlagali smo vladu stručnjaka. Vašington nije bio za to, njima je odgovarala vlada političara koje mogu da kupuju i da manevrišu njima. Predložili smo tu vladu svim vođama opozicije. I ja sam lično razgovarao sa mnogima. Avramović je bio za to, on je obrazovao grupu ljudi i mi smo obrazovali grupu. Dobili smo obećanje od Voje Koštunice, Đinđića, Vesne Pešić i nekolicine manjih partija da će prihvatiti ekspertsku vladu. Sećam se razgovora sa Đinđićem, kaže mi: zašto mi vama da damo vlast kad Milošević padne? Ja mu kažem: gospodine Đinđiću, pa vi nemate nama šta da date, vi nemate vlast. Milošević je još na vlasti i mi pokušavamo da ga otklonimo. I on se složio. Međutim, ta prilika je propala. Ja sam s njim otvoreno razgovarao: Gospodine Đinđiću, vi kao političar želite vlast, svakako, ali treba da shvatite da treba da budete strpljivi. Da sam ja na vašem mestu, da meni neko ponudi mesto premijera Srbije posle pada Miloševića, ja bih pristao samo kad bih znao da će anđeli da rade sa mnom. Bez njih, to je strahovit zadatak. Šta bi vlada stručnjaka za vas uradila? Prihvatila bi sve drvlje i kamenje koje bi došlo od naroda tokom reforme. Ona bi bila ta koju bi narod krivio, koju bi kriminalci pokušavali da ubiju a udbaši da likvidiraju, a ne vi i vaša partija. Pomoć iz Amerike bi pomogla da se očisti sistem, da se naprave reforme, što kriminalci, udbaši i slični ne bi voleli. Ali, kad se očisti sistem, došli bi sledeći izbori, ekspertska vlada bi pala – jer ona je tu samo kao vatrogasac, a vi preuzimate nešto što je očišćeno, Srbiju koja može da krene napred i u kojoj je najgore prošlo. Ekspertska vlada bi se obavezala da ne želi u politiku i pustila bi vas da gradite kuću. Đinđić, nažalost, to nije shvatio. Tvrdim da bi ekspertska vlada i danas bila spas za Srbiju. Neću nikad zaboraviti jednog profesora kod koga me je odveo profesor Bilbija koji mi je, na molbu da opiše situaciju u Srbiji, rekao da "od đubretara do predsednika države mi nemamo kadrove". Mislim da je njegova ocena joj uvek aktuelna.

Kažete da bi stručna vlada bila rešenje i u današnjoj Srbiji. Da li ste o tome razgovarali sa sadašnjom vladom?

Ja već dve godine ne kontaktiram ni sa kim iz srpske vlade.

Da li to znači da ste odustali od pomaganja matici? Zašto vi, mislim na dijasporu, to uopšte radite?

Ne, ne znači. Već sam rekao da je dat ogroman novac, humanitarna pomoć. Istina, ograničen broj ljudi je to nesebično radio. Ne znam šta da vam odgovorim. Zašto? Vodio nas je patriotizam, ne znam šta drugo da kažem. Šta je sve prošao taj naš jadni narod, komunizam, pa Miloševića, pa građanski rat, daj da pomognemo nešto – tako mi razmišljamo. Pogotovo kad je komunizam pao. Motivacija je ljubav prema Srbiji. Mi smo mislili da ta ljubav može da pokrene konkretne akcije, ali to je naša velika iluzija.

Dejton opisujete kao našu političku propast, kažete da je Amerika jedini pobednik tog sporazuma.

Na neki način, Dejton je u tom momentu možda bio potreban Srbiji jer je ona bila poražena. I bilo je potrebno da izvuče što bolje uslove. Mi smo mnogo lobirali oko toga šta da se uradi. Posle potpisanog Dejtonskog sporazuma razgovarao sam sa Krisom Hilom, Holbrukovim pomoćnikom. "Mi smo morali da branimo tvoje Srbe", rekao mi je. "Milošević je pristajao skoro na sve što smo tražili, i mi smo se bojali da neće biti ravnoteže snaga u Bosni posle rata." Dejtonski sporazum je produžio Miloševiću vlast. Oni su smatrali da će on podržati demokratsku revoluciju u Srbiji, a njega nije interesovalo da štiti srpske interese već svoje, želeo je da on ostane glavni garant Dejtona i da bude partner sa Amerikom. Imao je iluziju, nije »

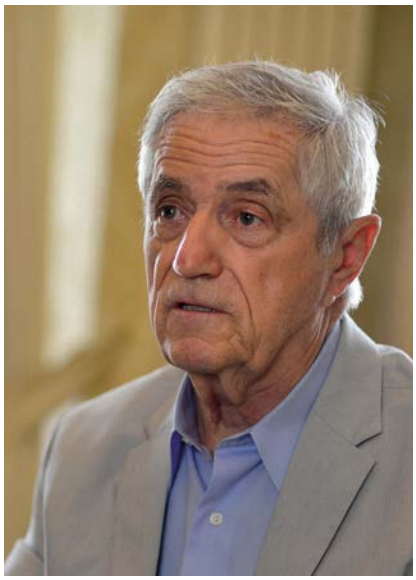
shvatio da Amerika želi da obori njegov sistem.

Poseban deo knjige posvetili ste vašem predlogu o formiranju Srpsko-američke banke, zašto nije realizovan?

Mi smo imali plan, *Feniks* 2, ali nije uspeo. A da jeste, ne bi Međunarodni monetarni fond ili Svetska banka određivali kako da se organizuje bankarski sistem u Srbiji i ne bi 70-80 posto banaka bilo u stranim rukama. Ja nemam ništa protiv toga, ja sam poslovan čovek, ali samo ako obe strane dobijaju. Ali ako vi uđete u transakciju i date mi nešto za šta dobijete pola vekne umesto celu, to nije opravdano. Ali da odgovorim na vaše pitanje. Ta priča o banci ima dva dela: za vreme Miloševića i za vreme demokratske vlasti. Obe su bile deo naših iluzija. Mi u Misiji dobre volje smislili smo sistem u kome bi se stvorile banke da pomognu malu privredu, u tome smo videli budućnost Srbije. U prvom pokušaju je učestvovala gospođa Borka Vučić, vrhunski bankar u Srbiji, koja je uživala veliko Miloševićevo poverenje. Pristupila je projektu sa velikim razumevanjem, interesovanjem i dobrom voljom i namerama. Ona i ja smo dugo razgovarali, trebalo je da ona bude predsednica Beogradske banke, a ne tamo neki aparatčik, zaboravio sam mu ime... Igić. A onda je Beograd tražio da naš novac oni kontrolišu na Kipru i da taj novac bude za njihov režim. Mi smo rekli: zaboga, mi smo američki građani, ne želimo da naš novac ide na Kipar, i kontrolu našeg novca hoćemo da imamo mi, a ne vi. Tu su se kola slomila.

A zašto nije osnovana Srpsko-američka banka posle Miloševića, dok je guverner Narodne banke bio Mlađan Dinkić?

Ja sam njega dobro znao. Mi smo došli kod njega sa predlogom da spojimo nekoliko manjih srpskih banaka koje su imale mali kapital, pa Miloševićevom sistemu nisu bile interesantne. One su pomagale mala preduzeća i privatnike na selu. Predlagali smo Dinkiću da se osnuje jedna banka od svih njih, a mi ćemo doneti isto toliki kapital koliki i one. Dinkić se s time složio. Ali, kad sam otišao kući, dobijem od njega pismo da sve to treba da prouči Ministarstvo finansija, odnosno da ono što sam se dogovorio sa njim nema snagu. U međuvremenu, saznao sam da je u Beogradu bio predstavnik MMF-a. Ja sam se posle toga video sa njim i shvatio da on ne želi takvu stvar. Posle toga sam u Vašingtonu potvrdio da to nije prihvatljivo za nas. Zašto? Zato što mi opet ne bismo kontrolisali naš kapital. Naša ideja je bila da banke okupljene u Srpsko-američkoj banci treba da ostanu lokalne. Ako imate, recimo, banku u Natalincima, bankar koji bi imao interes u toj banci vodio bi računa o ljudima u tom mestu i u okolnim selima. Pa ako nekom seljaku treba plug, a taj bankar zna da je njegova porodica poštena i da je on vredan čovek, on bi mu bez problema dao potpis. Ali ispostavilo se da taj čovek mora da nabavi sto formulara, da ide na sto mesta, i da na kraju ne dobije kredit. To je bio jedan ogroman propust.

Srpsko vođstvo i u Beogradu i na Palama uopšte nije razumelo šta se događa, nisu primetili američki pokušaj da se napravi novi svetski poredak

Čitaocu napominjete da će moguće znati mnoge činjenice koje opisujete. Priča o razjedinjenju Srpske crkve u Americi moguće je manje poznata.

Srpska crkva u Americi je bila ujedinjena. Bila je antikomunistička zato što je znala da komunizam ništa nije uradio za Srbe i hteo je da uništi Crkvu. Imala je veliku podršku i uticaj u narodu. Takva crkva bila je trn u oku Titu zato što je čuvala srpski identitet i podržavala potrebu naroda za slobodom i demokratijom. Raskol Crkve je počeo sa Titovim dolaskom u Ameriku, organizovane su velike demonstracije tim povodom a u prvim redovima su bili predstavnici Crkve. Tito nije navikao da bilo ko demonstrira protiv njega, bio je vrlo ljut, i kad se vratio u Beograd, smislio je kako da se osveti, da oslabi uticaj Crkve. Kako? Tako što je bacio kosku među njih. I podelili su Crkvu, odbacili su vladiku Dionisija, što je podelilo Srbe. Crkva u Beogradu je morala da uradi šta mora jer bi u protivnom smenili patrijarha i uradili bi istu stvar, pa je izabrala manje zlo smatrajući da ćemo mi u inostranstvu shvatiti šta im se radi – što mi nismo shvatili. I, brat se sa bratom zavadio. Kad to ludilo uhvati Srbe, tu nema kraja.

Tema koja verovatno najviše svakog zanima jeste NATO bombardovanje. To je obimna i kompleksna tema, pa je teško izdvojiti jedno pitanje.

Znam o čemu pričate, i meni je još uvek veoma mučno da govorim o tome. Lično, vrlo sam ga teško doživeo jer me podsetilo na 6. april 1941. godine. Koliko god da hoću da opravdam to što je NATO uradio, ne mogu, nepotrebno je bilo ubijati ljude, rušiti gradove. Jedino je bilo potrebno za novi svetski poredak zato što je tako aktiviran NATO koji su Amerikanci hteli da sačuvaju. Prve dve godine raspada Jugoslavije, Nemačka je imala odlučujući uticaj u tome. Sjedinjene Države su bile pasivne, smatrale su da je to evropski problem. Međutim, u vrhu američke politike je postojala bojazan da bi Nemačka i Francuska postale nezavisne u Evropskoj uniji, a i da bi saradnja između Nemačke i Rusije mogla da ih ugrozi, pa se Amerika umešala. Govorim sada kao Amerikanac: bombardovanje je predstavilo Ameriku u veoma lošoj slici. Time je novi svetski poredak sam sebi zabio nož u leđa. Možda ja ne razumem te stvari i nisam u pravu, ali bombardovanje doživljavam kao moralnu tragediju Amerike u kojoj su svi gubitnici.

Šta je tada dijaspora preduzimala?

Moglo bi se reći da je zbog naših

intervencija jedna grupa poslanika odlučila da iznese pred Vrhovni sud Amerike da je bombardovanje nezakonita odluka zato što nije dobila odobrenje Kongresa. To je tačno. To je bio presedan za Ameriku, da je o bombardovanju rešavao predsednik. U prošlosti tako nije bilo. Kad su videli da će to da ide na Vrhovni sud, došlo je do nesloge u NATO-u, što je skratilo rat.

Kakva je, po vama, budućnost Republike Srpske?

Pre neki dan sam bio u predstavništvu Republike Srpske, delili smo stipendije zadužbine Studenice. Lep događaj. Naravno da smo pričali i o Republici Srpskoj. Postoji ozbiljan napor da se Republika Srpska ugasi, ali da li je to sazrelo u Americi, ja to ne znam. Srbi su se u Republici Srpskoj posvađali bez potrebe. Ja znam dobro i gospodina Dodika i Ivanića, znam ih odavno, i ne mogu da shvatim da ne mogu da se usklade bar na osnovnim principima. Republika Srpska mora da se održi. U protivnom, ne znam šta bi bilo sa Srbima u Bosni. Njih bi muslimani za dve-tri generacije progutali. Nisam siguran da je način na koji oni brane tu Republiku Srpsku najbolji način. Znate, kad pogledate istoriju Srba u prošlom veku, možete je okarakterisati kao istoriju propuštenih prilika, zakasnelih delovanja i pogrešnih odluka. Tako je od stvaranja Jugoslavije do danas. Zašto već jednom ne naučimo nešto iz te istorije?

U prologu knjige pitate: "Da li bi sled događaja za Srbe i Srbiju bio drugačiji da smo odlučivali hrabro, racionalno i mudro?" Da li bi?

Ja sam to pitanje postavio čitaocima. I nemam sumnje da – bi. Možda ne bi sto posto bilo drugačije, ali bismo sada od cele vekne imali barem pola. Podsetiću vas šta je američki ministar rekao na radiju: pobedite, pa da napravimo jedan fer mir. Znači, moglo je da bude drugačije, ne slažem se da je sve bilo spakovano i da ništa nije moglo da se uradi sa tim. Kad razmišljam o toj deceniji, jasno mi je da je Srbija tragično posrnula, da nije ispunila svoju istorijsku misiju niti je realizovala mogućnosti koje su pred njom stajale još iz Garašaninovog vremena. Ali ni Sjedinjene Države nisu odigrale dostojnu ulogu u izgradnji pravednijeg sveta, kao zaštitnice prava i demokratije. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Strah od fotografije

Dva puta u tri meseca, usred Beograda, zabranjeno je izlaganje umetničkih radova koji kritikuju sadašnju političku situaciju

SPORNI EKSPONAT: Rad Tamare Antonović

Prvo je 15. marta cenzurisana izložba *Dirty Season – Necenzurisano* kolektiva Kamerades u galeriji Artget, Kulturnog centra Beograd: skinuta su četiri rada, a autori su u znak protesta skinuli sve izložene radove. Onda je, desetog juna, cenzurisana *Izložba završnih radova studenata* Akademije umetnosti Beograd Alfa univerziteta u Kući kralja Petra. Uklonjen je rad *Za plakat* studentkinje Tamare Antonović. Obe cenzurisane izložbe priredila je magistar fotografije Ivana Tomanović, umetnička direktorka galerije Artget, vanredna profesorka na Akademiji umetnosti Univerziteta u Novom Sadu i, posle otkaza koji je nakon ovog incidenta principijelno dala, bivša profesorka na Akademiji umetnosti Beograd Alfa univerziteta.

Ivana Tomanović smatra da su zajedničke osobine njenih cenzora nekompetentnost iako se nalaze na rukovodećim mestima, i stav da umetnost ne treba da ima nikakve veze sa politikom, a pre svega autocenzura. "U društvu je stvorena atmosfera straha da se ne desi nešto što slučajno neko tamo neće odobriti. I svi su postali kao neki poslušni vojnici, oni pijuni koji se trude da po svaku cenu na vreme preduprede bilo šta što im može postati problem i sklone sa puta svakog ko drugačije misli. Ova vlast ne voli ljude koji razmišljaju, već poslušnike funkcionalno nepismene i zabuljene u televizore."

Izložba u galeriji Artget je, kako shvata, cenzurisana samo zbog toga što se na jednom od korišćenih plakata nalazi lik Aleksandra Vučića i što je to "pročitano" kao političko mišljenje koje u datom trenutku nije odgovaralo v.d. direktorki Kulturnog centra Beograda Ivoni Jevtić. "Skinula je radove na svoju ruku, bez ikakve komunikacije sa mnom i autorima. Izjavila je da su skinuti plakati, a ne autorske fotografije. To je zato jer se uopšte ne razume u to što se izlaže u kući u kojoj je direktor. Potpuno nekompetentna, dovedena je na ovo radno mesto od strane SNS-a, i to iz Javnog preduzeća Pošta Srbije gde je bila rukovodilac Odeljenja za trgovinu i usluge. U njenoj biografiji ne postoji niti jedna jedina informacija koja ukazuje da je stručna za vođenje kulturne institucije", kaže Tomanović.

Drugu izložbu, kako navodi, cenzurisao je predsednik Akademije umetnosti Beograd Dušan Đoković. Tema izložbe je predizborna kampanja. "Ti radovi su nastali kao drugačije čitanje predizbornih plakata iz devedesetih godina, s ciljem da pokažu gde smo mi kao društvo, dokle smo stigli sa ratovima i reformama. Ništa više od toga. Na dan otvaranja, Dušan Đoković me je obavestio telefonom da je »

NEPODOBNI: Sa izložbe u Artgetu

Pozivanje na zakon

Dušan Đoković, predsednik Akademije umetnosti Beograd, izjavio je za "Vreme" da je izlaganje spornih fotografija studentkinje Tamare Antonović bilo u suprotnosti sa Zakonom o visokom obrazovanju. "Uredniku Izložbe, profesoru fotografije, od preko 130 izloženih fotografija promakle su tri u toku postavke koje su u suprotnosti sa Članom 32 st. 9 Zakona o visokom obrazovanju, u kom piše da na visokoškolskoj ustanovi nije dozvoljeno političko, stranačko ili versko organizovanje i delovanje. To predviđa i Statut Akademije umetnosti (član 6)", kaže Dušan Đoković, i dodaje da je autorka Tamara Antonović na svom Fejsbuk profilu izjavila da su radovi političke tematike.

Ostaje pitanje da li politička konotacija ovih radova predstavlja ikakvo političko i stranačko organizovanje i delovanje, ili odraz kritičkog mišljenja i prava na slobodu govora.

skinuo tri rada zato što su, kako je rekao, politička", kaže Tomanović. "Na otvaranju izložbe je izjavio da se, iako vodi Akademiju umetnosti, u umetnost uopšte ne razume, smatrajući da je to neki dobar fazon. Danas su ovakvi cenzori toliko sigurni u svoju zaleđinu da ih ništa ne sprečava da budu osioni. Umetnici i profesori im služe samo da naprave nekakav program, da im ispune formu. A kad shvate da taj program može i da misli, da može da natera i druge ljude da misle o onome što se dešava, onda se probude i cenzurišu. Tako mi je Dušan Đoković rekao da politika nema nikakve veze sa umetnošću. Porazno je to čuti od predsednika umetničke akademije, u vremenu kad je umetnost svuda u svetu odavno postala jedan od izrazitih i najsnažnijih kritičara političkih uređenja."

Glavni okidač za ove cenzure, procenjuje fotografkinja, bilo je to što svi zabranjeni radovi, između ostalog, poručuju da u politici danas nema ničeg što adresira običnog čoveka, da državni sistem i politička aparatura postoje sami za sebe, da su građani tek kolateralna šteta koja, uzgred budi rečeno, mora tu da postoji, ali ne i da bude neko ko onda treba bilo šta da hoće, misli i traži. Tomanović naglašava da je izražavanje kritičkog mišljenja apsolutno legitimni cilj umetnosti. "Smatram da je normalno da svojim umetničkim radom mogu da komentarišem društvo u kom živim. Smatram to svojom obavezom i svojim poslom", konstatuje Tomanović. U Srbiji se sloboda izražavanja i kritičko mišljenje sve više i više potiskuju i to se radi na državnom nivou, smatra naša sagovornica. Sistematično se guši svako mišljenje koje nije mišljenje trenutne vladajuće partije i društveno moralnih vrednosti koje ona propagira. Na pitanje ko je odgovoran za takav ambijent, odgovara: "Aleksandar Vučić i mi sami. On se postavlja kao da mora sve da aminuje. Mi to prihvatamo i ništa ne činimo. To su naše krivice. Izabrali smo premijera koji na svakoj konferenciji za novinare deluje kao da on tu nema šta kome da objašnjava, koji poručuje: nema polemike, dobićete informacije kad se meni hoće i kad ja odlučim. Ako se on postavlja kao gazda, ako se tako obraća kako bi on rekao, svom narodu, onda je apsolutno jasno odakle rukovodiocima kulturnih ustanova ideja da treba da cenzurišu bez polemike."

LEGITIMNI CILJ UMETNOSTI: Ivana Tomanović
Foto: Marko Rupena

Zašto bi se neko na vlasti bojao fotografije? "Ona ima snažan, a jednostavan jezik koji može da razume svako. Vlast se boji njene dostupnosti i njene čitljivosti. Fotografija ima moć da u jednom kadru prenese vrlo snažnu poruku, ideju, ili da aktivira ljude na razmišljanje, a to je ono što režim ne voli. Zato ima i obrazovni sistem kome je ideja da stvori polukretene koji imaju neka znanja, ali suštinski ne barataju njima. Ljudi koji su cenzurisali izložbe pokazali su strah iako ne postoji stvarna opasnost", ocenjuje Tomanović.

Da li umetnički direktor u KCB-u ima slobodu uređivanja? "Pa, izgleda da nema. Ja sam smatrala da posao mogu da radim kako treba, odgovorno i principijelno. Mislila sam da mogu, da smem, da je to legitimno. Videćemo šta će biti sa narednim planiranim izložbama. Kulturni centar Beograda, pored Salona Muzeja savremene umetnosti, poslednji je stožer kulture u ovom gradu. Mi smo kao neka gerila. Postojimo i radimo uprkos njima koji ne žele da postojimo", kaže Ivana Tomanović, i dodaje da zbog lošeg iskustva nema nameru da menja način na koji radi. "Stvaralac i profesionalac i u današnjoj Srbiji mora da zadrži hrabrost i integritet. Hrabrost je ono što nas čini ličnostima, a odgovornost je da stojimo iza onoga što činimo. Granica je možda nužda da zaštitimo svoju porodicu, ali ne želim da mislim da je dotle došlo", kaže Ivana Tomanović. ¶

IVANA STUPAR

Fotografije: Marko Rupena

Muzeji Beograda

Na novom početku

Osim o arhitekturi Balkana, beogradskom urbanizmu, Hristiforu Crniloviću i njegovoj zaostavštini, obnovljena Manakova kuća je priča i o nama i našem nasleđu

Činjenica da je renovirana Manakova kuća otvorena i da je njena nova stalna postavka opet dostupna, lepa je vest u mnogogodišnjoj priči o inflaciji muzejskog prostora u Beogradu. S obzirom na to da generacije nisu bile u prilici ni da čuju za nju, kao uostalom ni za mnogo toga u vezi sa beogradskim muzejima, evo prvo osnovnih podataka.

Manakova kuća je kulturno dobro od velikog značaja. Podignuta je oko 1830. godine na uglu današnjih ulica Gavrila Principa i Kraljevića Marka, u Savamali. Sa krovom od ćeramide, prepuštenom strehom, drvenom bondručnom konstrukcijom ispunjenom ćerpičom, isturenim doksatima i tremovima, predstavlja izuzetno redak primerak stambene istočnjačko-balkanske arhitekture u Beogradu. Krajem šezdesetih prošlog veka dodeljena je Etnografskom muzeju za izlaganje spomen-zbirke Hristifora Crnilovića (1886–1963), slikara i jednog od retkih istraživača i kolekcionara folklornog nasleđa. Smatra se da je ovo najveća etnografska spomen-zbirka, svojevrsni muzej.

Postoji više legendi o Manakovoj kući. Jedna od njih kaže da je bila namenjena turskom agi i njegovom haremu, druga da je izvesno vreme, kada je Srbija postala autonomna kneževina, bila sedište tatar pošte Kneza Miloša. U državnim knjigama pominje se 1860. godine kao mejana Monaka Mihajlovića, cincarskog trgovca i doseljenika iz Makedonije, otvorena 25 godina ranije i to bez odobrenja. "Od tvrdog je materijala. Osim mejane, kuća ima u sebi sedam soba, kujnu, furunu i podrum. U istom sokaku je, i na samom ćošetu, koji vodi pored Zelenog venca na Malu pijacu, a prema kući Antule trgovca", piše u državnim knjigama. Sedamdesetih godina 19. veka u njenom prizemlju su bile pekara i kafana, dok je sprat korišćen za stanovanje.

U Srpsko-cincarskom društvu *Lunjina* tvrde da se ovaj cincarski trgovac i doseljenik iz Makedonije, koji je kupio kuću za stanovanje na spratu, a u prizemlju otvorio pekaru i kafanu, zvao u stvari Manojlo Manak. "Vlasnik kuće je zatim postao njegov rođak, trgovac Manak Mihailović, po kome je kuća dobila ime", objašnjava Marin Bodrožić, sekretar *Lunjine*. Beograđanin Nikola Manak, rođak vlasnika Manakove kuće, kaže da su "njegovi direktni potomci promenili prezime u Mihajlović", i navodi da se u knjizi *Istorija na Kruševo i Kruševsko* pominje da je između 1812. i 1821. godine u Kruševac stigla "treća grupa Vlaha (Cincara), između 80 i 100 porodica sa planine Gramos u Grčkoj", a među njima i porodica Manaku (drugi oblik prezimena Manak). "Po predanju Mito Manak je 1812. godine došao u Kruševo sa sinom Sterju koji je bio oženjen Marijom. Njihovi sinovi su Tomo, moj pradeda Kosta (Konstantin), Đorđi-Pađa i Mito (Mitke). Svi su bili kovači ili kujundžije. U knjizi *Razvoj zlatarstva u Makedoniji* navode »

se njihova imena i brojevi pečata. Svi su, povremeno ili stalno, držali i mehane. Po onome što znam, vlasnik Manakove kuće bi mogao biti sin Mite ili Dorđi-Pađe, ali je to teško nesumnjivo potvrditi", priča Nikola Manak.

U Etnografskom muzeju čuvaju dokument po kome je vlasnik Manakove kuće porodica Manaković. To je oglas iz Srpskih novina (1893), po kome se prodaje kuća pokojnog Jovana Manakovića i Agnije, udovice Monaka Mihailovića, zbog zaduženja kod Uprave fondova. "Na prodaju su: plac, jedna kuća prema Savamalskoj ulici (pet soba, konak, dve kujne, pekara, dva podruma, magaza, dve sobe i amurluk)."

projektu Zorana Jakovljevića, Manakova kuća je postala muzejski prostor namenjen etnografskoj zbirci Hristifora Crnilovića. Na istoj parceli ipak je podignut betonski soliter, što je u velikoj meri smanjilo vizuru prema Manakovoj kući.

Narednih pedesetak godina, sve do januara prošle godine, Manakova kuća nije popravljana. Ova najnovija rekonstrukcija koštala je blizu 30 miliona dinara. Radovi su bili obimni, a finansiralo ih je Ministarstvo kulture. Prema rečima direktorke Etnografskog muzeja Mirjane Menković, kuća je potpuno obnovljena: kompletno su sanirani fasada i stolarija sa prozorskim rešetkama, izvedene

predmeta velike kulturne vrednosti, Zbirka obuhvata i 1617 negativ ploča objekata snimljenih na terenu, više od 22.000 listova rukopisne građe, priručnu biblioteku sa više od 700 knjiga i časopisa, kolekciju seoskih i gradskih nošnji i nakita, pokućstvo, posuđe, drvorezbarene rozete sa cvetnim motivima, ćilime, alat, muzičke instrumente, pribore za pušenje, crkvene predmete, numizmatiku (rimski novac, novci vizantijskog cara Justinijana, srpskog cara Uroša, novac iz turskog perioda), arheološki materijal, staroslovensko oružje, srednjovekovni nakit (naušnica iz okoline Ohrida iz 14. veka, srpsko srednjovekovno srebrno prstenje, pečatni prsten sa rimskog nalazišta kod Čagla-

Za života Manakove kuće, Savamala je nekoliko puta prekrajana. U Zavodu za zaštitu spomenika kulture grada Beograda kažu da je kući zbog toga u nekim trenucima pretilo rušenje, ali je do sada uvek uspevala da ga izbegne. U vreme kad je kuća podignuta, Savamala je bila predgrađe koje je Miloš Obrenović, u želji da od Beograda napravi moderan grad, počeo da preuređuje. Tada su, po njegovoj naredbi, "indžiliri" morali da paze da prosecajući ulice po Savamali ne poruše Manakovu kuću.

Sredinom pedesetih godina prošlog veka, ruinirana Manakova kuća sa dvorištem dodeljena je Stambenoj zadruzi "Betonjerka", koja je "radi savremene izgradnje" planirala da je ukloni. Srećom, rešenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture grada iz 1963. godine proglašena je spomenikom kulture, i spasena. Nakon četvorogodišnje rekonstrukcije po

su nove instalacije, glavni prilaz je proširen za više od dva metra, objekat je opremljen sistemom zaštite od požara, video nadzorom, razglasom i rasvetom... Jelena Tucaković, kustos Manakove kuće i rukovalac etnografskom spomen-zbirkom Hristifora Crnilovića kaže da je "Otvaranjem vrata u izložbenom delu kuće prostor prilagođen savremenim potrebama. Restaurirane su i izložbene vitrine, kao i odžaklije i sećije, koje su bile karakterističan deo gradskih kuća tog doba. Otvorene su niše koje se do sada nisu videle. Sklonjen je umetnuti pregradni zid, zahvaljujući čemu je sada uočljivo koliko je osnova te kuće nepravilna. Zbog položaja parcele na kojoj je sazidana, kuća gotovo da nema ni jedan prav ugao, što uvećava šarm zdanja."

Otvaranje renovirane Manakove kuće prošlog meseca učinilo je dostupnim zbirku Hristifora Crnilovića. Osim 2600

vice na Kosovu), antičku srebrnu masku sa lokaliteta kod Ohrida...

Zatim, na spratu je postavljena stalna izložba *Narodne nošnje i nakit centralnobalkanskog područja iz 19. i prvih decenija 20. veka* Jasne Bjeladinović Jergić. Za tu priliku su restaurirani svi izloženi predmeti. Priređena je i izložba *Jezik kao zapis kulture* Isidore Spasić, izložba rukopisnih zapisa Hristifora Crnilovića. Krasi ih manovil, neprosečena haljina bez rukava, izuzetni odevni predmet s prostora jugoistočne i istočne Srbije na koji je Crnilović posebno ukazao.

U avgustu Manakovu kuću očekuje drugo *Manakovo kulturno leto*, sa domaćim i stranim pozorišnim predstavama i koncertima, a u narednim godinama prisustvovanje još jednoj urbanističkoj prepravci Savamale, ovog puta zbog *Beograda na vodi*. ¶

I. STUPAR

Fragmenti, restlovi... i dragulji

Kolekcija kratkih proza Nikole Bertolina, nesavršenostima uprkos, nudi nekoliko antologijskih momenata

Neke od najboljih knjiga napisanih na našem jeziku u ovo malo XXI veka što smo do sada odživeli prošle su nekako ugluho, valjda zato što ih nije pratila kakva zgodna kontroveza s tabloidnim potencijalom, šta li; među takvima je i memoarsko dvoknjižje *Zavičaji/Novi zavičaji* Nikole Bertolina, znamenitog književnog prevodioca i urednika, jedne od onih ličnosti koje su bile "so" onog naboljeg i najprosvećenijeg Beograda iz vremena visokog socijalističkog modernizma... Knjiga je izašla u relativno opskurnoj nakladi, malo se o njoj i pisalo, i tako... Da bi na kraju ipak stekla neku vrstu kultnog statusa među znalcima i hedonistima. I od tada, naravno, na Bertolina gledamo drugačije, i merimo ga drugačijim aršinom: onim spisateljskim, i to od najbolje, dakle i najzahtevnije sorte.

Radi li ta nova "strogost" za novu Bertolinovu knjigu, i zašto ne? I koliko je to uopšte važno? Ništa ne bi moglo biti pogrešnije od toga da se u ruke uzme *Kutija za snove* (Rende, Beograd 2015) u očekivanju nekih novih *Zavičaja*, jer je to siguran put u razočaranje: ovo je nešto sasvim drugačije (pre svega žanrovski), a i nema tu literarnu snagu, celovitost i zaokruženost, osim u trenutnim, srećnim proplamsajima.

Nasuprot epskom zamahu unutar jednog bazično intimističkog štiva – najzavodljivija, ali i spisateljski najrizičnija kombinacija – koje su nam doneli njegovi memoari, *Kutija za snove* je kolekcija kratkih pripovedaka, ponekad tek crtica i fleševa, mikrofikcija nekada očigledno autobiografski inspirisanih (pa vuku na to da se pomisli kako su "restlovi" preostali nakon čišćenja memoarskog materijala), ili inspirisanih snovima – na šta naslov ukazuje – ili pak koketirajućih s nekom vrstom simboličke fantastike, na čijem samom žanrovskom rubu plešu, ne prelazeći ga.

Jasno je da ovako heterogena knjiga teško da može da održi kvalitativnu ujednačenost. Ovde, međutim, postoji i jedna druga vrsta zakonitosti, o kojoj je možda trebalo više voditi računa, pre svega u priređivanju knjige na štampu; tačnije rečeno, *knjiga bi dobila da je* »

Bezazlenost

U mojim mlađim godinama često sam odlazio u Zoološki vrt da tamo zagledam u oči moćnih grabljivica iz afričkih savana i iz azijskih tundri i prašuma, ili pak da posmatram nekadašnje careve visina kako na velikoj steni pod razapetom žičanom mrežom nemoćno šire krila. Činilo mi se da ću kroz melanholični pogled tih bića moći da zavirim u san o ogromnim prostorima. Ali rado sam posmatrao i one male i nemoćne životinje kojima je priroda namenila da budu plen i žrtve, uzdarivši ih zauzvrat ljupkošću i lepotom. Nerado sam se prisećao da su sva ta stvorenja u isti mah i grabljivice i žrtve, jer su povezana onim što se naziva *lanac ishrane*, pri čijem se vrhu nalaze ona najmoćnija među njima, a pri dnu ona sasvim nejaka.

Jednog takvog dana našao sam se pored ograđenog travnatog prostora u kojemu je bilo malih bazena i tekuće vode: tu su bile smeštene razne barske ptice – čaplje, rode, ždralovi, divlje patke i druge. Među njima opazio sam jednu malenu divlju patku koja je po svemu sudeći malo pre mog nailaska bila povređena: niz obešeno krilo, koje joj se vuklo po zemlji, tekle su kapi krvi. Malo zatim nisam više bio jedini koji je to primetio: jedna roda, našavši se u njenoj blizini, prišla joj je i dugim kljunom kljucnula joj povređeno krilo. Kao da je, opazivši ranjenu pticu, pomislila – Gle, hrana! Patka je pokušala pobeći, ali roda joj to nije dopuštala: pratila ju je i neprestano zabadala vrh kljuna u ono mesto odakle je tekla krv. Nepun minut kasnije, i druge ptice su uočile tu mogućnost nenadane gozbe: okružile su žrtvu, i snažni, oštri kljunovi započeli su svoj nemilosrdni posao. Nisam mogao gledati to smaknuće, tu agoniju nemoćne patkice: udaljio sam se sa osećanjem mržnje prema pticama-ubicama koje su u mojim očima, u tom trenutku, bile oličenje zla. Bio sam šokiran otkrićem da se u tolikoj meri surovima pokazuju te ptice od kojih nisam očekivao da imaju zversku prirodu velikih mačaka ili letećih grabljivica. Roda, koju sam zavoleo još u detinjstvu, kad sam je video kako klepeće kljunom i širi krila iznad velikog gnezda na dimnjaku seoske kuće, ptica o kojoj sam kao dete slušao kako je ona ta koja nam donosi bebe i daruje život, sad mi se ukazala kao krvoždno i okrutno stvorenje.

Iz tih misli trgao me nailazak pridošlice, starijeg čoveka, koga je privukao dramatični prizor.

"A mislio sam da su to bezazlena stvorenja", rekoh mu.

"Svi smo mi bezazleni", odgovorio mi je on.

malo izgubila: njenih 143 stranice trebalo je svesti na stotinak, tako što bi iz finalnog izbora bile izlučene priče s odviše "poučitelnim" poentama, pomalo na tragu onih zašećerenih *koeljovskih* životnih mudrosti za opštu upotrebu, a koje ne transcendiraju sopstvenu književno neupotrebljivu sveopštost, to jest, ne odmiču se od kategorije opštih mesta. Takve prozne celine nepotrebno opterećuju ovaj izbor i kvare konačan utisak o njemu.

Na drugoj strani, Bertolinove su priče najjače i književno najpotentnije najčešće tamo gde su sasvim očigledno udaljene od svakog "literarstvujuščeg" afektiranja i težnje da se kaže nešto "mudro". One pripovetke, dakle, u kojima se manje ili više diskretno zrcali jedno bogato životno iskustvo, a koje je pri tome fikcionalizovano na način koji savremenom kratkom proznom izrazu najviše pogoduje. Neke od njih intimističke su reminiscencije na neke davne ljude i događaje, druge su direktno inspirisane teškim istorijskim nasleđem propuštenim kroz filter čoveka koji je plemenske napetosti na Balkanu najdirektnije osećao na svojoj koži samom činjenicom egzistencijalne izmeštenosti; treće su parabole o prolaznosti i smrti, ali takve koje mudroslovni ton uspešno izbegavaju u ime uspele literarne igre kojoj pri tome ne nedostaje, ako hoćete, filozofski sloj i naboj. Po sudu ovog čitalaca nekolicina tih priča su pravi mali dragulji (recimo, *Naslednici nepravde*, *Gospođica Eh bien*, *Zjale*, *Istorijsko pljuvanje*), a *Bezazlenost* je književno-filozofsko remek-delce o kojem bi, čini ti se, mogao tomove da napišeš, mada – čemu, kada se u tih stotinak reči već sadrži sve važno što se o tome ima za reći? Priča za svaku antologiju, ako to još nešto znači.

Nije Bertolinu, nakon dvotomnih *Zavičaja*, napisanih u poznoj životnoj dobi, više potrebno da se bilo kome dokazuje "kao pisac": njegova je zaostavština već – i u tom beletrističkom smislu – izvan svake sumnje. Pa ipak, ova dodatna knjižica, svim svojim nesavršenostima uprkos, na taj je zreli opus dodala nekoliko briljantnih fragmenata – čuj, fragmenata: malenih celina zaokruženih kao svemirčići – koje je bilo uživanje i privilegija dobiti kao dar od nekoga ko zna šta vam daje jer zna šta vredi. ¶

TEOFIL PANČIĆ

IZLOŽBA *Ostati živ: Socijalistička disko kultura*

Šminkeri iz našeg

Disko supkultura je krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih okupljala najrazličitiju omladinu, pejorativno zvanu šmikeri. Pored urbane elite, bile su tu razne marginalizovane zajednice: od nepoželjnih nacionalnih manjina, preko proskribovane gej populacije do onih preduzetnika koji će deceniju kasnije postati "kontroverzni biznismeni"

Ušao je u Klub Doma omladine kao zvezda koja to, nezasluženo, nikada nije postao, onda kad je trebalo. Muzičar, di-džej i pevač Boban Petrović instinktivno je prišao zidu na kojem su bili isečci iz novina osamdesetih koje su pisale o njemu. Zagrepčanin Marko Zubak, autor ove izložbe u Malom klubu Doma omladine (filozof i istoričar koji je na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti doktorirao na temu omladinske štampe u socijalističkoj Jugoslaviji), u tom je trenutku bio u živom razgovoru sa koreografkinjom i plesačicom Lokicom Stefanović. Lokice, kao i ostale plesne grupe onog vremena, imaju svoje posebno poglavlje na izložbi "Ostati živ", kao i drugi muzičari koji su se bavili ovom muzikom poput Mirze Alijagića (Mirzino jato) ili Olivera Mandića. Tu su još zidne postavke novinskih članaka o već etabliranim muzičkim zvezdama koje su imale izlete u disko muziku kao što je Zdravko Čolić, zatim gomila negativne kritike ovog pravca objavljivanih u omladinskoj štampi, kao i tekstovi koji nisu krili fascinaciju disko supkulturom, a koje su potpisivali autori poput Mome Kapora i Dragoša Kalajića.

"Ružičaste žurke Bobana Petrovića" novinski je naslov iz osamdesetih ispod kojeg su u duhu jugoslovenskih šminkera pozirali, verovatno, najveći disko talenat Petrović i autor izložbe Zubak. "Disko i socijalizam su naizgled proturječni", kaže za "Vreme" Marko Zubak. "Izvorni socijalizam promiče modernost, jednakost, okrenutost progresivnim idealima, dok vrijednosti koje su uobičajeno vezane uz disko muziku i disko kulturu su upravo konzumerizam, hedonizam, prepuštanje strastima. Disko je često bio hejtan od strane drugih progresivnih muzičkih pravaca kao isprazna muzika koja je okrenuta samo tijelu."

Neizbežni deo izložbe o disko muzici predstavljaju disko kugle nisko obešene na bini Malog kluba Doma omladine. Tu su i tri ekrana koji neprekidno emituju film Boštjana Hladnika *Ubij me nežno* – disko fantazmagorija glavne junakinje ovog igranog filma. Zatim emisija TV Beograda koja je u velikoj meri sadržala disko numere *Sedam plus sedam* i, na kraju, snimak jugoslovenskih predstavnika na svetskim šampionatima u disko plesu Hamita Đoganija i Đulija Filipčića. Ipak, preovlađuju kritike objavljene u štampi početkom osamdesetih. Marko Zubak to tumači da mejnstrim mediji prihvataju disko muziku, dok je omladinska štampa okrenuta panku i Novom talasu, jer: "ideje i vrijednosti pank i rok kulture su bile puno više spojive sa originalnim vrijednostima socijalizma. Originalni disko koji je počeo u Americi sedamdesetih je bio progresivna supkultura za koju su se vezale gej i ostale manjine. Globalni disko, koji će kasnije doći i u Jugoslaviju, predstavljali su Boni Em, Aba, europop i bio je do te mjere komercijaliziran da je dao loše ime čitavoj sceni. U to vrijeme imamo potpunu polarizaciju u medijima u odnosu na disko. S jedne strane omladinsku štampu koja totalno kritizira disko, dok se u mejnstrim medijima poput

sokaka

DISKO I SOCIJALIZAM:
Boban Petrović i Marko Zubak

OSTATI ŽIV:
Eksponati sa izložbe

'Politike', 'Bazara', pa i 'Zum repotera' vidi određena fascinacija i *Groznicom subotnje večeri* i 'Studiom 54'."

Najzanimljiviji deo izložbe se bavi raznim takmičenjima u plesu koja su u jeku popularnosti disko muzike bila organizovana širom nekadašnje države. Istovremeno se osnivaju brojna plesna udruženja koja, koristeći se povoljnom prilikom, naplaćuju svoje usluge. Tako je Zubak u jednom od citata ispisanih na podu Malog kluba istakao i sledeće obaveštenje: "Član se postaje uplatom 50 dinara na žiro-račun i adresu klub Đon Travolta (Biankinijeva 7/1 Split), za vindjaknu treba dodatnih 250 dinara."

Autor izložbe Marko Zubak primećuje da je veliki broj finalista, a i pobednika takmičenja u disko plesu dolazio iz romske populacije. Najpoznatiji predstavnik je Hamit Đogani, koji će se devedesetih proslaviti ne samo svojom plesnom grupom već i svojim hibridnim muzičkim opusom. "Natjecanja u disko plesu bi se mogla nazvati urbanim proleterijatom", kaže Zubak, "jer se uz ta natjecanja vezuju neke rubne skupine, Romi i Albanci, dok se, recimo, ne vezuju za Novi val. To je zanimljivo kod diska – s jedne strane on je inkluzivan, on prihvaća Rome, s druge strane, on ima stigmu muzike bogate, dokone mladeži."

Period procvata disko muzike u Jugoslaviji obeležio je i veliki komercijalni uspeh gde su zavidan profit ostvarili mnogi koji su se upustili u taj vid preduzetništva koji tadašnja socijalistička država nije strogo kontrolisala. Iza uspeha mnogih izvođača stajalo je mnoštvo menadžera, producenata i drugih vispremih radnika u industriji zabave. Takav biznis je, naravno, privlačio i one za koje će jugoslovenska javnost tek čuti kada postanu "kontroverzni biznismeni". Zubak kaže da nije posebno istraživao ovaj segment disko supkulture jer se bavio disko pokretom do 1985. Ipak, deo atmosfere diska osamdesetih oslikava i citat iz jednog intervjua ispisan na podu: "Bio je neki Rade, Gumeni su ga zvali, on je bio mnogo žestok tip, taksista, kao ostavi kola i uđe u diskoteku, svi padaju u trans, a on malo glumi ludilo."

Šminkeri (bar oni koji su "ostali živi", kako kaže pesma Glorije Gejnor), skeptici, protivnici i radoznalci mogu pogledati izložbu u Domu omladine do 27. juna. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Pun mesec, puna srca

Partibrejkers, stadion Tašmajdan, Beograd, 18. VI 2016.

Čitava jedna škola mišljenja ovde je već godinama u rudarskoj potrazi za bozonom domaćeg rokenrola. Dosad je svoju bušotinu locirala između ove-i-one vračarske ulice u srcu Beograda. Ali, natežući se da opravda početnu/zadatu hipotezu, previše je duboko zapala da prizna kako ta izvornost nije baš odmakla od reproduktivnog, i da životne sokove ovdašnjeg RnR najbolje nose bendovi s druge, zemunske i novobeogradske strane Save. Sticajem okolnosti, u pola godine od zimus to su i trijumfalnim koncertima u svom gradu/prestonici Srbije dokazali YU grupa (osn. '70) – prva odlučno prelomila ka sopstvenom autorskom repertoaru, Disciplina kičme (osn. '81) – originalnost izgurala najdalje, i prošle subote Partibrejkers (osn. '82).

Foto: Samir Delić

Jedna od retkih gradskih institucija čije smo otvaranje posle Skadar-na-Bojani renoviranja dočekali, mali stadion Tašmajdan za koncerte je ponovo otvoren ne posebno zapaženim gostovanjem zagrebačkog Prljavog kazališta. To poprište pionirskih RnR-nastupa '60-ih (Matt Collins, Blood Sweat & Tears) i istorijskih masovki posle Novog talasa (Bajaga i Instruktori, Plavi orkestar, sve '85), kasnije kao da su preoteli narodnjaci (S.R. Ceca i naravno Džej, prvi) i teškometalci, što mu otprilike dođe na isto. Verovatno ni sad taj 'rokerski oboj' neće dugo potrajati, ali Zoran Kostić – Cane i tu se na vreme upisao – kao pevač pankerske Radničke kontrole, leta '81. je provociranjem publike izazvao prekid jedne od koncertnih večeri smotre ABRS (Aktuelna beogradska rok-scena) – što su i Partibrejkers učinili svojim koncertom juna '96. Već tada su mnogi svaki njihov (sve ređi) nastup nadobudno tumačili kao povratnički, štaviše i kao povratak rokenrola.

Gotovo u dan, 20 godina kasnije Brejkersi opet pune stadion tzv. malih sportova usred Beograda, samo što je sada *utopija radio* koji bi nas izveštavao o osnovnim stvarima kao što su zloupotreba vlasti i protesti tim povodom. I ulaz renoviran, hodnikom kojim se nekad išlo u čuvenu diskoteku 'Cepelin' (kasnije 'Klub 202', po radiju koji je prenosio i ovaj koncert), pa nema potrebe za pogibeljnim tunelčićem, decenijama uskim grlom koje srećom nije uzelo žrtve. Slilo se gotovo 10.000 posetilaca (ulaznice 1200-1400d.), demografski ravnomerno 'razmazanih'. Produkcija imponuje (studio Berar, Marsh Production), velika pozornica zaštićena od kiše, zvuk/svetlo besprekorni, ekranizacija široka i jasna. Partibrejkers imaju sjajnu priliku i sve uslove da briljiraju – a pametni ljudi u pedesetim to više ne propuštaju.

Između letnjih provala oblaka, Anton, Cane i trio mlađih, efektnih pratilaca – diskretni gitarista Robert Telčer (Boye, Veliki prezir), basista Zlatko – Laki Veljović (ex Neočekivana sila...), bubnjar Darko Kurjak (ex Oružjem protivu otmičara) – provukli su 2 i po sata (uključujući 2 bisa) visokoenergetskog rokenrola. Autorsko-izvođački tandem tipa Jagger/Richards, Nebojša Antonijević i Zoran Kostić su za proteklih 20-ak godina regrutovali i prekalili zavidan broj golobradih svirača koji u raznim sklopovima obezbeđuju optimalni živi zvuk kvarteta/kvinteta Partibrejkers. Povrh toga, uvek je čudo kako ta neizostavno gitaristička tvorevina jednako resko, puno i ubedljivo zvuči imao Anton ili nemao za sobom basistu ili drugog gitarista.

Ekonomična tutnjava u noći punog meseca obuhvatila je standardne numere sa svih 7 studijskih albuma grupe. Odmah su se skladno uklopile i nove kao *Sitna lova* sa prošlogodišnjeg *Sirotinjsko carstvo* (Odličan hrčak), čija je ovo zapravo bila koncertna promocija. Štaviše, pošto su napustili brojčano naslovljavanje svojih albuma (prva 3, '85/88/89), Brejkersi neretko za izdanja barataju parovima suprotnih pojmova (kiselo/slatko, san/java... sloboda/ništa), pa sad *Sirotinjsko carstvo* s vremenom i Srbijom alegorično odjekuje kao *Beggars Banquet* '68. Zapadnim svetom. Kao što i naziv ovog koncerta – *Taš je naš* – makar nenamerno odzvanja protestnim *Čiji grad? Naš grad!*

Gotovo slogani, Canetovi škrto otpevani stihovi decenijama sedimentacije dostižu mudrost minimalnog. Njegov stav nezabavljača obavezno je garniran bar jednim 'seljaci' (valjda dovoljno za tumače 'urbanog' kao kvaliteta po sebi), a sirovi glas dopunjava mu elementarno, neprerađeno gitarsko praštanje. Simbolično su gostovali stari saborci iz El. Orgazma (Srđan Budo Gojković, s usnom harmonikom B. P. Banana) i D. kičme (el. gitarista Koja), ali niko nije imao poriv da istupi kao zvezda, išta važniji od uzavrele publike. Kolektivno su Brejkers najjače delovali vokalno podržavši Caneta u *Ono što pokušavam*, a nenametljivi Anton briljirao je višestepenim solom kroz *Put (za jug)*, bez brzanja pokazavši optimum raznih tehnika sviranja i upotrebe pomagala (vibrato-ručica, pedale). Prema kraju, njegov rad *Uličnom hodaču* dao je nove prostore i boje, dimenziju u kojoj Cane svoj rečitativ može da razvija i kao *od guštera kralju*.

Nedaleko od ponoći, prvi bis započeo je *Prsten*, i svi smo znali zašto su koncerti Partibrejkersa uvek pravi događaji, ponekad i fizički veliki; kako je centar sveta tokom njihove svirke baš tu gde su sa svojom publikom, a ne gore kod crkve ili RTS-a, ne u kafićima iz kojih se moglo posmatrati s visine. Ulica se ulila u Taš, 'bacila ključ', i izlila natrag na pravac – da ide dalje. ¶

DRAGAN KREMER

DRAGAN ILIĆ

Konfucije u letnjoj šemi

Foto: Tanjug

Protekle nedelje je program javnog medijskog servisa Srbije obeležilo izveštavanje o poseti predsednika Kine Si Đinpinga. Gotovo tri dana gledali smo neku vrstu vanredne programske šeme koja je bila prilagođena ovom, kako političari kažu, istorijskom događaju.

"Žrtve" pretumbacija bile su emisije "Žikina šarenica" i popodnevni prenosi utakmica sa Prvenstva Evrope u fudbalu. Mala cena za ogromne nade koje su uložene u projekat približavanja Kini i investicijama koje od nje očekujemo.

Iz ugla prosečnog TV gledaoca, odnosi sa Kinom na televiziji izgledaju kao povremeni naleti velikog i moćnog zmaja pod čije krilo smo prihvaćeni kao prijatelji. Svaka poseta, ili poslovna saradnja, izaziva prvenstveno RTS da pokuša da nas poveže sa ovom dalekom, a nama naklonjenom zemljom. Tako nastaju višesatne specijalne emisije gde nam održe kratak kurs o Kini, od Konfucija do Hestila. To onda liči na dopunsku nastavu pred važan ispit, gde nas bombarduju informacijama – koliko tona se godišnje proizvede, koliko visokih peći imaju i kako će to uticati na rast našeg BDP-a. Taj rast se ističe kao ultimativni cilj i pokazatelj da nam je bolje, samo to još ne želimo da priznamo.

Bez dalje analize ekonomskih aspekata ove posete, fokusirao bih se na medijsku sliku, prvenstveno na RTS-u.

Posete poput ove daju nam dragocenu sliku o stanju našeg javnog servisa.

To stanje bih definisao kroz dva važna pokazatelja. Prvi je profesionalnost izveštavanja – u zanatskom smislu, a drugi odnos vlasti i državne televizije.

Počnimo od zanata. Od Titovog vremena, naš TV program je imao zadatak da "pokrije" sve državničke posete. Tito je shvatao važnost masovnih medija i, sudeći po analizama "Trezora", ulagao u neprekidnu modernizaciju televizije.

Paradoksalno, prenos njegove sahrane je jedan od najviših dostignuća u razvoju tehnologije TV prenosa, tako da je Tito svoj najgrandiozniji TV šou napravio mrtav! Koji rijaliti.

Na sreću, naši političari su živi i zdravi, zvanični domaćin Si Đinpingu bio je predsednik Nikolić sa familijom. Ova informacija je važna jer su predsednikovi ljudi u značajnoj meri kroz protokol obojili TV prenos posete. Počelo je na pisti aerodroma na 38 stepeni kada je sleteo avion. Čekalo se gotovo pola sata, Toma i Dragica pogledom nagore, a oko njih gardisti i deca u narodnim nošnjama. Kada su Si i supruga izašli iz aviona, počeo je dug i zamoran doček po onom zvizdanu.

Doček, so i pogača, cveće pa folklor, ali ne jedan već tri kolceta zaredom. Kada su konačno krenuli ka VIP salonu, kamera je na repu svite snimila jednog od momaka iz obezbeđenja kako u naramku nosi dete koje je kolabiralo.

Aman zašto?! Paralelno smo u studiju imali gospodina Unkovića i profesora Pušića iz Instituta "Konfucije".

Znam da su Kinezi veoma skloni ceremonijalnom ponašanju, ali mislim da im je naša šumadijska ceremonijalnost ovog puta potpuno parirala. Svaki detalj trodnevne posete bio je razvučen do beskraja, uz primetnu konfuziju i pometnju.

Dodele priznanja, potpisivanje protokola o saradnji, šetnja Kalemegdanom, ili famozno jagnje i prase u Smederevu. Danima mediji sa pažnjom prate muke naše prve dame, jer su gosti u Botaničkoj bašti videli japanski, a ne kineski vrt.

Izgledalo je da RTS mora detaljno da prati prenosom razvučen protokol, koji su pratile i ogromne mere obezbeđenja. To je dovelo do "šlajfovanja" programa, jer se neprekidno nešto čekalo, pa je tako premijer u Smederevu čekao Tomu i Si Đinpinga, dok je voditeljka RTS-a tri puta vrtela nekakve beskorisne informacije. Gledamo tako Vučića koji se pozdravlja sa nekom decom iz svečanog špalira – uleće bezbednjak u civilu koji je maskiran u radnika teške industrije i pomera ih iza zamišljene crte. Ispade najvažnije da li je Đinpinga čekalo 10 ili 12 hiljada ljudi, pa se novinarka ispravljala – jer premijer najtačnije broji.

Drugi aspekt posete možemo simbolički nazvati odnosom vla-

Svaki detalj trodnevne posete bio je razvučen do beskraja, uz primetnu konfuziju i pometnju

sti i javnog servisa. Znate, kada RTS prenosi Božićnu ili Vaskršnju liturgiju, mi jasno vidimo da je barem formalno Crkva razdvojena od Države. Tu vrstu podele u idealnom slučaju morali bismo da vidimo kada RTS izveštava o radu državnih organa. Međutim, ovde je RTS bio deo dočeka, deo protokola, ma kako se upinjao da razgovorom sa Unkovićem i Pušićem stvori privid nekakve objektivne analize događaja sa distance. Novinari postaju društveno-politički radnici, maskirani u profesionalce.

Potvrdu ove teze mogli ste videti u još jednoj režiranoj medijskoj burleski koja je održana u petak u Novom Sadu u vidu kontramitinga o RTV-u. I tamo ste imali aktiviste vladajuće stranke maskirane u građane, delimično svesne gde su i šta se oko njih dešava. Onda su se po protokolu, koji je procurio u javnost, redale tačke od Petrućija, preko komičara iz Audicije i kafanskog benda sa duhovitom play listom (Mala grupa pedera), do novinara i usplamtele voditeljke koja je čitala sve konfuznije zahteve – majke mi, nisam razumeo! Da sve bude još konfuznije pobrinula se Televizija Pink, koja je direktno prenosila antiskup!

A na Televiziji Vojvodina smislili su i originalan naziv za čistku svih emisija koje se bave političkim temama – "letnja šema". Poznato je da gledaoci rapidno gube interes za politiku, naročito lale i sose, kad temperatura pređe 30 stepeni.

Populizam se dakle vratio na male ekrane i postaje sve jače obeležje informativnog programa. Pravila žanra su: radnja u realnom vremenu, radnje u stvari nema, što više masovnih kadrova – da se vidi podrška, od radnika u Železari do poštenih novinara – koji zuluma više trpit neće i naravno Konfucije uvek i svuda! ¶

ZAMRZNUTI RAT

RATNI MIR: Predsednik Porošenko na liniji razdvajanja u Donjecku; slika sukoba i plaža u Mariupolju

Foto: AP Photo

Za "Vreme" iz Kijeva

Dve godine nakon Majdanske revolucije, otcepljenja Krima i oružanih sukoba na jugoistoku, Ukrajina se klacka između rata i mira, patriotizma i korupcije, daleko od očiju i interesovanja Brisela i Vašingtona

Sunčanog junskog dana u Kijevu, na Majdanu, koji se zvanično zove Majdan Nezaležnosti, odnosno Trg nezavisnosti, vlada opuštena atmosfera. Ulični fotografi guraju retkim turistima u ruke debele golubove sa potkresanim krilima da ih sa njima slikaju, dok drugi prodaju suvenire sa nacionalnim motivima. Odatle je pre dve godine, masovnim protestima protiv korumpiranog predsednika Viktora Janukoviča, započeo lanac događaja koji je doveo do promene režima, ali i hibridnog rata sa Rusijom u kome je Ukrajina verovatno zauvek izgubila Krim, dok je deo teritorije na jugoistoku pao u ruke proruskih separatista.

Moj vodič, mladi portugalski slikar po imenu Rikardo, živi u Kijevu već nekoliko godina i oženjen je Ukrajinkom iz organizacije skupa na koji sam pozvan. On i njegova Olja su, uz desetine hiljada sugrađana, nedeljama prkosili Janukoviču i specijalnoj policijskoj jedinici Berkut (Zlatni orlovi), tražeći da se Ukrajina vrati proevropskom kursu koji je Janukovič, uz pomoć Moskve, pokušao da preokrene. Rikardo mi pokazuje gde su bile barikade demonstranata, a gde kordoni Berkuta, i kako su se u početku

Foto: AP Photo

Foto: Dejan Anastasijević

mirni protesti pretvorili u krvavi haos u kome je poginulo oko sto ljudi. Njihove fotografije, uz kandila, poređane su duž ograde prelepe kuće iz devetnaestog veka koja gleda na Majdan i nekada je bila devojački institut, zatim sedište Staljinove tajne policije, a danas je kulturni centar.

ŽRTVE ISTORIJE

Iako su od Majdanske revolucije prošle samo dve godine, već ju je prekrila istorijska patina. Mada mnogi evropski narodi vole da misle o sebi kao o žrtvi istorije, ako neko ima osnova za šampionsku titulu, to su Ukrajinci. Evo šta im se desilo samo tokom poslednjih sto godina: Prvi svetski rat i revolucija, tokom kojih su ostali bez skoro polovine teritorije, uz milionske žrtve; Staljinov teror i prisilna kolektivizacija (Holodomor) tokom kojih je stradalo oko devet miliona ljudi; Drugi svetski rat, a zatim ponovo Staljinov teror; nuklearna katastrofa u Černobilju 1986; pljačkaška privatizacija koja je ostavila milione ljudi bez posla i prihoda posle proglašenja nezavisnosti 1990; Narandžasta revolucija 2004, kojom je jedan korumpiran režim zamenjen drugim da bi se nakon izbora vratio onaj prvi; na kraju Majdanski protesti i hibridni rat sa Rusijom.

U poređenju sa prethodno nabrojanim pošastima, ova poslednja epizoda i ne deluje tako tragično, uprkos gubicima u ljudstvu i teritoriji. Krim je u sastav Ukrajine ušao relativno kasno, 1954, kao neka vrsta kompenzacije za Staljinov teror; malo ko veruje da će ga Ukrajina ikada vratiti nazad. Opasnost da se pobuna iz Donjecka i Luganska proširi na važnu crnomorsku luku Odesu i ostatak Donbasa je praktično minula, a primirje iz 2015. se kako-tako održava, mada ga obe strane povremeno krše razmenom puščane i minobacačke vatre, tek da podsete drugu stranu da su tu. Teritorija koju kontrolišu pobunjenici je relativno beznačajna u odnosu na ostatak zemlje. Aktuelni režim Petra Porošenka je samo neznatno manje korumpiran od Janukovičevog, a od evropske perspektive nije mnogo ostalo: Ukrajina je dosad od Brisela dobila samo razvodnjenu verziju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i obećanje o skorom ukidanju viznog režima.

I pored toga, životni standard je u laganom, ali upornom porastu: dohodak po glavi stanovnika je dva i po puta veći nego u Srbiji, dok su cene mnogih proizvoda, a naročito hrane, osetno niže. U stvari, osim nekih ratobornih medija i ekstremno desnih partija sa margine, niko ne zagovara obnovu sukoba radi povratka izgubljenih teritorija, ili bar ne ističe to kao prioritet. Ako ne računamo relativno malobrojno prisustvo ruske regularne vojske u Donbasu, taj bi se rat vodio između Ukrajinaca, dojučerašnjih komšija. Zbog toga su čak i vesti sa fronta o kršenju primirja i povremenim žrtvama potisnute u drugi plan u glavnim medijima. Železnički i avionski saobraćaj sa Rusijom funkcioniše normalno, a u ruskoj ambasadi u Kijevu nedavno je, kao i u prestonicama širom sveta, svečano obeležen Dan Rusije. Članovi Vlade su bojkotovali prijem, ali su se na njemu pojavili mnogi predstavnici opozicije i biznismeni.

NOS MIHAILA BULGAKOVA

Postoji više razloga što se u Kijevu ni po čemu ne oseća i ne vidi taj neobjavljeni rat sa Rusijom. Najpre, najbliža linija fronta, odnosno položaji separatista, su stotinama kilometara daleko – Ukrajina je velika zemlja, u šta ću se narednih dana lično uveriti putujući satima terenskim vozilom, autobusom i vozom. Petomilionski glavni grad na ušću Dnjepra i Kijevske reke živi svojim životom: duž puta od aerodroma prema centru grada, reklamni bilbordi i predstavništva najvećih svetskih brendova u novim zgradama od stakla i čelika; horizont je pun kranova. U samom gradu ljudi u kafićima u senci kestena uživaju u ranom letu uz kvas ili pivo. Grad je veoma zelen, prepun parkova i gotovo je nemoguće naći ulicu bez drvoreda, a najlepše je pored Dnjepra, koji je kod Kijeva bar dvaput širi od Dunava. Na promenadi, pod bagrenjem, rat izgleda kao nešto nezamislivo.

"Ukrajina ima problem sa identitetom", kaže mi Rikard i objašnjava da se u Kijevu uglavnom govori ruski, u Lvovu na zapadu ukrajinski, dok na istoku opet preovladava ruski. Razlika između ova dva jezika je slična razlici između srpskog i slovenačkog, ali ona ne određuje politički stav: mnogi nacionalisti ne znaju ukrajinski, dok mnogi drugi, kojima je maternji jezik ukrajinski, podržavaju Moskvu. Ruska država i Ruska pravoslavna crkva rođene su u Ukrajini, negde u XI veku, i tek mnogo kasnije su se preselile na zapad, u Moskvu i Sankt Peterburg. Hram Svete Sofije u Kijevu jedna je od najstarijih, najlepših i najvećih građevina te vrste na svetu, ali danas se u njemu ne drži »

Foto: AP Photo

RIBA RIBI GRIZE REP: Porošenko i Mogerini; obrok u ukrajinskom vagon-restoranu

Foto: Dejan Anastasijević

liturgija. Religioznu namenu je izgubio 1995, kada su ga nakon krvavih sukoba pravoslavnih i grkokatoličkih vernika oko vlasništva nad hramom vlasti konfiskovale i pretvorile u muzej.

Identitetske nedoumice se prenose i na ostale aspekte kulture. Rodonačelnik savremene ruske književnosti, onaj ispod čijeg su šinjela svi izašli, Nikolaj Gogolj, rođen je u Ukrajini i u mladosti je pisao na ukrajinskom i potpisivao se kao Hoholj. Danas ga, međutim, niko ne smatra ukrajinskim piscem, baš kao ni Bruna Šulca i Isaka Babelja, ukrajinske Jevreje od kojih su prvog ubili nacisti, a drugi je završio u Staljinovom logoru. U Kijevu je rođen i Mihail Bulgakov, autor *Majstora i Margarite*, a njegova rodna kuća, pri dnu strme ulice u centru, rekonstruisana je i pretvorena u muzej. Kuća je za posetioce otvorena svakog dana osim srede. Naravno, taj jedini dan predviđen za razgledanje Kijeva pao je u sredu, ali sam ipak uspeo da posedim pored bronzanog Bulgakova, postavljenog na klupicu u senci drveta na travnjaku ispred kuće. Iako je statua potamnela od patine, Bulgakovljev nos blista na junskom suncu, a Rikardo mi kaže da je to zato što je uglačan dodirima posetilaca, jer se veruje da pogladiti kip pisca na tom mestu donosi sreću. Suvišno je reći da nisam odoleo.

SIDRO BEZ LUKE

Sutradan ranom zorom krećemo u Mariupolj, grad u kome se održava novinarska konferencija na koju sam pozvan. Većina ostalih učesnika krenula je dan ranije i već su tamo, ali ja putujem džipom koji vozi Dmitrij, bivši profesionalni bokser, a danas izdavač nezavisnih novina, u društvu svoje saradnice Svetlane i jednog ćutljivog mladića za koga nisam saznao čime se bavi. Imamo mali problem sa komunikacijom jer ne govorim ruski, a osim Dmitrija, koji natuca poneku reč engleskog, niko ne zna strane jezike. Do Mariupolja ima osamsto kilometara, odnosno desetak sati vožnje kroz nepregledne ravnice i polja mladog žita. Negde pred kraj puta prolazimo pored velike vode. "Crno more?", pitam. "Njet, Dnjepar", odgovara Dmitrij. Druga obala se uopšte ne vidi.

Predveče stižemo u Mariupolj, grad od pola miliona stanovnika na obali Azovskog mora, okruglog zaliva spojenog sa Crnim morem uskim tesnacom. Gradski grb kao glavni motiv ima sidro, ali Azovsko more je suviše plitko za brodove (najveća dubina 4m), tako da nema luke. Zato je tu čeličana, čije se otpadne vode izlivaju direktno u more, pa se kupanje ne preporučuje.

Za razliku od Kijeva, u Mariupolju se blizina fronta pomalo oseća, možda stoga što su prve linije separatista svega četiri-pet kilometara od grada. Separatisti su pre dve godine uspeli da zauzmu sedište opštine i policijsku stanicu, ali su ih odatle brzo izbacili pripadnici Azovskog bataljona, krajnje desne paravojne jedinice koja se, međutim, u ratu dokazala kao izuzetno korisna, pa je kasnije nekako uglavljena u sastav redovne vojske. Poginulo je oko trideset ljudi, a zgrada opštine je u sukobima izgorela, pa je, slično zgradi Generalštaba u Beogradu, prekrivena bilbordima sa rodoljubivim parolama koje skrivaju zgarište.

BORBENI PATRIOTIZAM

U pospanom gradu se na reklamnim panoima reklame za sladoled i gostujući cirkus smenjuju sa slikama poginulih boraca Azovskog bataljona sa natpisom "On je pao za Mariupolj, za tebe!". Izuzimajući to, atmosfera je opuštena, mada tu i tamo mogu da se vide naoružani vojnici i maskirna vojna vozila. Privreda izgleda ne cveta, što se da zaključiti po tome što je svaki drugi lokal na prodaju, a svaki treći je banka.

Sama novinarska konferencija protekla je u znaku patriotskog zanosa u koji se vaš dopisnik, kao jedan od retkih stranih učesnika, nije najbolje uklopio. Diskutovalo se o tome da li stanovništvo sa druge strane linije fronta zaslužuje epitet "kolaboracionisti" i da li neprijateljske "agresore" treba preimenovati u "teroriste" (većina je na oba pitanja odgovorila potvrdno). Jedan bradati učesnik, predstavljen kao "uticajni bloger", u svom izlaganju je rekao da je kao reporter bio u Bosni, na Kosovu i u Gazi, i da mu tamo nije bilo teško da bude objektivan, ali da sad, kad je njegova domovina u pitanju, neutralnosti nema mesta, i pobrao je gromoglasan aplauz. Moj doprinos, u kome sam se trudio da povučem granicu između novinarstva i propagande, nije naišao na mnogo simpatija. Pred

kraj konferencije na binu se popeo kršni momak u crnoj uniformi bez oznaka i održao vatren govor, koji nažalost nisam razumeo zbog nedostatka prevoda. I on je bio ispraćen ovacijama, a posle mi je rečeno da je to bio oblasni šef policije.

Olja, Rikardova supruga iz ukrajinskog Instituta za medije koji je organizovao konferenciju, kaže mi da izražena sklonost ka "patriotskom novinarstvu" nije odraz pritiska iz vlade, nego naprotiv, frustracije novinara i nekih političkih krugova koji smatraju da vlasti ne čine dovoljno da povrate suverenitet nad otcepljenim oblastima. Stanovništvo, međutim, kao da ne deli tu frustraciju. Vera, pripadnica grčke nacionalne manjine (Grci su se u te krajeve doselili pre Slovena), priča da je u grad pre dve godine došlo desetak hiljada izbeglica iz okolnih sela koja su osvojili separatisti, ali da se dobar deo u međuvremenu vratio na svoja imanja. Civilima je, uz dozvolu koja važi šest meseci i lako se dobija, dozvoljeno da prelaze liniju kako bi se videli sa rodbinom ili rešili neko administrativno pitanje. Dok pričamo, fontani ispred zgrade u kojoj se održava konferencija prilaze mlada u venčanici i mladoženja i, valjda prema nekom običaju, bacaju cveće u vodu. "Eto, život ide dalje", kaže Vera.

KIJEV: Miran život daleko od fronta; protest majdanskih veterana

Foto: AP Photo

NOĆNI VOZ IZ KRAMATORSKA

Sutradan se kreće za Kramatorsk, gradić koji je svega par stotina kilometara severno od Mariupolja, ali se između nalazi odmetnuti Donjeck, pa je autobusu potrebno više od šest sati da zaobilaznim i izlokanim seoskim putevima stigne na odredište. Vozimo se kroz Zaporoški rejon, gde su se nekad proizvodili smešni mali automobili koji su se davno mogli videti i na beogradskim ulicama. I zaista, naš autobus se u jednom trenutku mimoilazi sa "zaporoščem" iz minule epohe, malo olupanim i zarđalim, ali očigledno u voznom stanju. Nešto kasnije nailazimo na drugi, ali u vidu školjke koju je neki automehaničar obesio na drvo ispred radnje.

Tokom preduge vožnje pitam učesnika konferencije, debeljuškastog simpatičnog majora koji mi je predstavljen kao "ekspert za psihološka dejstva" i srećom govori engleski, kako mu se čini dokle će ova situacija trajati. "Ne znam", odgovara on, "ne bi me začudilo da potraje i desetak godina. Uostalom, ne zavisi to od nas." A od koga zavisi? "Od Rusije, Amerike, Nemačke... Mi Ukrajinci smo samo sitne ribe", kaže uz rezigniran osmeh. "Uvek je tako bilo."

Po podne stižemo u Kramatorsk, industrijski gradić u koji je "privremeno" izmešteno sedište administracije Donjecke oblasti. Kramatorsk je nekoliko meseci bio u rukama pobunjenika i bio je poprište ozbiljnih borbi, o čemu svedoče brojni tragovi gelera na fasadama u centru grada. U toku je nekakav muzički festival, ali zbog obilne kiše ukrajinski hevimetalci i reperi pevaju na gotovo potpuno praznom trgu. Ne razumem reči, ali zvuče prilično dobro.

Uveče se ukrcavam u voz za Kijev na još jedno desetočasovno putovanje; srećom, rezervisali su mi spavaća kola prve klase. Ispostavlja se da moj jedini saputnik, Mihail, ne samo da prilično dobro govori engleski nego je i srpski tast: ćerka je udata za Ličanina i živi u Pragu. Ima firmu koja uvozi elektronske komponente za ukrajinske železnice i uopšte mu ne ide loše. Pored toga je i prva osoba koju sam upoznao na ovom putovanju a da zna za Babelja, koji je, kako izgleda, izbačen iz ukrajinske školske lektire. Uz pivo, iznenađujuće dobar lokalni konjak i sušenu ribu, jedinu zakusku koju služe u vozu (vidi sliku), razgovoru nikad kraja, kao ni kilometrima pruge do Kijeva.

Po dolasku u Kijev, ostalo mi je taman toliko od dnevnica da doručkujem u restoranu "Mafija", koji je deo očigledno uspešnog lanca italijanske brze hrane, a služe i suši. Nakon što sam oprezno izrazio čuđenje zbog naziva firme, kelner mi je objasnio da ta reč u ukrajinskom slengu nema isto značenje kao u drugim jezicima, nego označava krug bliskih prijatelja, što bismo mi rekli "ekipa". Da, mislim ali ne izgovaram, i na Siciliji je to samo prijateljski krug poslovnih ljudi koji neguju porodične vrednosti. Tek na izlasku vidim da mi je naplatio oko dvadeset odsto više od cene označene u jelovniku, iako sam mu ostavio bakšiš. Tako mi i treba.

Karta za aerodrom koju sam od vozača kupio ispred autobusa košta 60 grivni (oko 2 evra), ali kad sam seo, vozač mi je prišao i poverljivim glasom pitao da li mi je potrebna. Vratio sam mu je, a zatim gledao kako istu kartu prodaje drugom putniku, pa sledećem... Na jednom od poslednjih bilborda duž auto-puta pre skretanja za aerodrom piše "Državu ne uništava rat, nego korupcija". Tu više nema šta da se doda. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

DEMONSTRACIJA POMIRENJA:
Kolinda Grabar Kitarović i Aleksandar Vučić u rodnoj kući Milutina Milankovića u Dalju
Foto: Tanjug

Doviđenja do hrvatskih izbora

Kolinda Grabar Kitarović i Aleksandar Vučić, hrvatska predsednica koja nema ovlašćenja da samostalno vodi spoljnu politiku i šef srpske tehničke vlade koja nema prava da sklapa bilo kakve sporazume, moraće da sačekaju rezultate hrvatskih vanrednih parlamentarnih izbora, da bi svoj spisak lepih želja eventualno pretvorili u stvarnost

Sedam mjeseci nakon parlamentarnih izbora (novembar 2015) u Hrvatskoj je napokon zaključena politička kriza: prošloga tjedna pala je vlada Tihomira Oreškovića, koji je jezik znao toliko da građane zove "građevinama". Ovoga tjedna – u utorak, kad nastaje ovaj tekst – ostavku na čelu vlastite Hrvatske demokratske zajednice dao je i Tomislav Karamarko, do jučer potpredsjednik pale hrvatske vlade.

Vlada je pala prošloga tjedna, da bi Karamarko tvrdio sve do utorka da će skupiti potrebnih 76 glasova da bi pokušao formirati novu vladu; badava, većina od 80 podignutih ruku u ponedjeljak je "samoraspustila" Sabor, te je Kolinda Grabar Kitarović objavila je da se ide na izvanredne parlamentarne izbore u prvoj polovini septembra.

USPON I PAD KARAMARKA

"Karamarko je jedini političar koji nikad nije nastupio u medijima pod nedirigiranim uvjetima. Svoju povijest je mistificirao. Tako da o njemu znamo malo. Kad se razgrne magla o njegovoj pripovijesti o samom sebi, dobivamo puno lošiji portret. Na fakultetu je bio neuspješan. Nije završio Pravo, pa se prebacio na dvopredmetni studij pa ni to nije uspio završiti, pa je dobio diplomu jednopredmetnog studija Povijesti. Zaposlio se u Arhivu gdje su mogli ući samo ljudi mezimci režima i poretka. Da se njegova prošlost malo više propitkivala, moglo bi se s puno manje poteškoća zaključiti da nema predispozicije za premijera, za što se natjecao u kampanji. On je čovjek koji

se neće oznojiti ni vruć vode napiti i koji se neće ubiti od posla. Sad se pokazalo da je obrazovno i kulturno-politički potkapacitiran i neosposobljen za prvog i drugog čovjeka Vlade. On ne bi mogao ovaj orkestar uštimavati sa 77 ili 78 ruku jer za to mora od sedam ujutro do sedam navečer biti u pogonu, a on je čovjek koji je veći dio radnog vremena provodio u Trnjanki, Sheratonu uz janjetinu ili kavu. On je čovjek koji bi nas doveo u političku slijepu ulicu prije ili kasnije", analiza je zagrebačkog novinara Borisa Rašete na N1 televiziji.

Objašnjava i tajnu njegovog političkog uspjeha: "Visoka hrvatska politika stotinama godina nije imala takav kadrovski promašaj. Nismo imali čovjeka koji tako izrazito ne udovoljava radnom mjestu. Uvijek je dosad bio čovjek broj dva. On je bio dobar izvršitelj naloga. On je uvijek bio ovih uvjerenja koje sad pokazuje, ali ih je znao potisnuti. Radio je prvo za Tuđmana, onda se vukao uz Mesića i Manolića. Kad je Mesić krenuo u kampanju za predsjednika, onda je postavio Karamarka za šefa kampanje. I on je manje-više s Mesićem funkcionirao uspješno dok se nisu razišli. Onda je više-manje uspješno vodio svoju firmu pa se pokazalo da je zapravo stalno bio u sukobu interesa. Vješto je kapitalizirao te svoje povoljne konstelacije u kojima se nalazio", kaže Rašeta, apostrofirajući i – u nizu loših osobina – jednu "blistavu", a to je – sposobnost za blef. "Vanserijski je hladnokrvan i ostavlja dojam čovjeka koji zna svoj idući potez iako vjerojatno ne zna ni što će napraviti u sljedećih 15 minuta."

PAD: Tomislav Karamarko i Tihomir Orešković
Foto: Tanjug

BITKA ZA NASLEĐE

Taj čovjek držao je svih ovih mjeseci Hrvatsku u pat poziciji: nakon što su jedva skrpali vladu sa spomenutim Oreškovićem, za kojega je rijetko tko čuo prije izbora 2015. godine (čovjek dolazi iz farmaceutske industrije, jedno od radnih mjesta je i prodana "Pliva"), Karamarko i HDZ su došli u sukob s koalicijskim partnerom iz "Mosta", koalicije koja je skupila sve i svašta u svojim redovima. Isti "Most" je, stajući na stranu desnog HDZ-a, od prvotnih devetnaest mandata – a bili su jezičak na vagi – spao na dvanaest. Na kraju su, nakon rušenja Vlade, pojačali skor onih koji su bili i za raspuštanje Sabora i nove parlamentarne izbore u prvoj polovini septembra.

Karamarka je "pojela" afera inicirana poslovima njegove žene (znamo ju odavde, bila je nezaobilazna u osnivanju i poslovanju EPH-ove "Glorije" i još koječemu), ali i njegovim vlastitim aferama. Navodno, nije htio dati "mostovcima" ništa od sigurnosnih službi, a oni su baš inzistirali. Onda mu se rascijepila i stranka, pa je pitanje tko će biti budući šef, a protiv njega su danas i bivši hadezeovci i aktualni, koji pretendiraju na prijestolje stranke.

S druge strane, ankete govore da je svakim danom svoju stranku koštao pada popularnosti, dok je Zoran Milanović – tek se ritualno obraćajući javnosti s vremena na vrijeme – bilježio rast. No, daleko je septembar i datum izbora.

PUCANJ U PRAZNO

Ima tumačenja da je pad HDZ-a pokušala malkice ublažiti predsjednica, jedina neupitnog mandata trenutno u Hrvatskoj, Kolinda Grabar Kitarović, svojim "unapređenjem odnosa" dvije zemlje sa mandatarom Aleksandrom Vučićem. Taj pucanj u prazno, tko hoće da vidi, proizlazi iz činjenica: po hrvatskom Ustavu, ona sukreira vanjsku politiku zajedno sa premijerom, kojega – kao ni vlade – nema, pala je prošloga tjedna. Ovaj naš jadac, iako je mogao, još nije formirao vladu i još je tehnički premijer, a tehnički on i vlada mu tehnička ne mogu ama baš nikakve sporazume i ugovore (tu i Kinezi spadaju!) zaključivati. To što su hodili po mostovima, Dalju, Subotici, što su zaobišli Tomislava Nikolića – pardon, s njim je "u paru" Kolinda GK – ništa dobro donijeti narodima i građanima neće, vidljivo je već i po tom njihovom sporazumu o nekakvom pomirenju (ili kaj god), u kojem se priča o granicama, a ne o stanovima izbjeglih Srba u Hrvatskoj ili stanu porodice Barbalić u radikalskom Zemunu, ili o sudbini nestalih, dok silni kosturi i posmrtni ostaci čekaju na identifikaciju u zagrebačkoj Šalati, a izgovor je (kao i za neiskopane masovne grobnice) u nedostatku novca, kao da za sve to nemaju novce evropskih fondova.

Trebalo bi pozdraviti svaki kulturni razgovor zvaničnika s obje strane, ali kad se to nelegalistički događa između hrvatske "bezvladne" predsjednice i srpskog "mandatarskog" premijera, dakle između ljudi koji nisu istog zvaničnog ranga – mada po nacionalizmima koje ispoljavaju jesu, ova thompsonovskog danas, ovaj radikalskog do jučer – opet se moramo zabrinuti.

Uostalom, oni tako nelegitimni za ovaj susret moraju tek sačekati rezultate hrvatskih predstojećih parlamentarnih izbora, da bi svoj spisak lijepih želja (a mnoge fale) doveli u stvarnost.

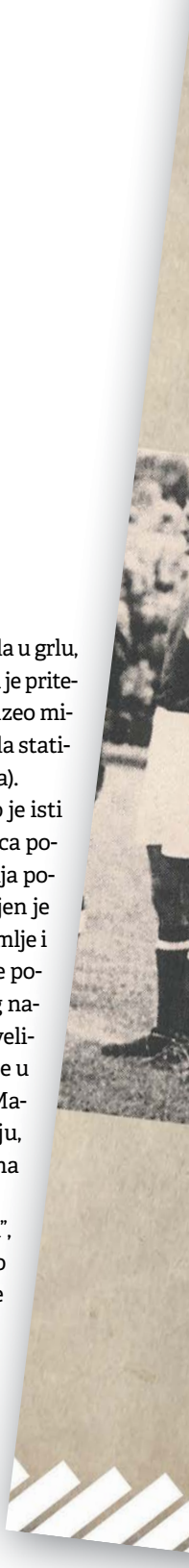
Ovako, sve je to tek predstava za jednu i drugu javnost, od kojih je jedna izabrala Vučića, druga odbacila desničarenje Karamarkovo bar na trenutak i pitanje je: što će dalje biti? ¶

TATJANA TAGIROV

Kultura sećanja: Šta je bilo posle "utakmice veka"

VIŠE OD IGRE

U knjizi *Jedanaest veličanstvenih* autor Vladeta Nedeljković prati sudbine pobednika i poraženih, jugoslovenskih i sovjetskih fudbalera, aktera dva istorijska meča na Olimpijskim igrama u Finskoj 1952. godine, posle kojih je Tito častio naše igrače sa po 500 dolara, a Staljin i Berija planirali da svoje pošalju u Sibir

Posle ogromnog uspeha filmskog i knjižarskog blokbastera *Montevideo, bog te video!*, mnogi su pitali Vladimira Stankovića, autora romana o predratnim fudbalskim junacima iz Urugvaja, da li će, možda, biti i priče o posleratnim herojima iz Tamperea 1952. Zagonetno je vrteo glavom sve donedavno, kad je predstavljena knjiga *Jedanaest veličanstvenih*. Ovoga puta pojavio se u ulozi izdavača i urednika još jedne vredne i vrlo zanimljive knjige sa fudbalskom tematikom. Njegova izdavačka kuća "Više od sporta" objavila je knjigu autora Vladete Nedeljkovića (81), doajena našeg sportskog novinarstva, koju vredi pročitati jer nudi mnogo toga novog, autentičnog i interesantnog.

I dok je priča o našim urugvajcima uvijena u romantično pakovanje, ovde je reč o autentičnom olimpijskom trileru, što je naznačeno i na koricama knjige. Da odmah pojasnimo: junaci Nedeljkovićevog trilera su: Beara, Stanković, Crnković, Čajkovski, Horvat, Boškov, Ognjanov, Mitić, Vukas, Bobek i Zebec. Priznajem da nisam pogledao u Vikipediju niti u knjigu *Jedanaest veličanstvenih* da nabrojim ove fudbalske junake. Ostalo mi je to u sećanju, taj sastav čuvenog jugoslovenskog olimpijskog tima, kao svojevrsni očenaš koji se nauči u mladosti i pamti do kraja života. O njihovom podvigu očevi su sinovima i unucima pričali najlepše bajke, a sada Vladeta Nedeljković ide korak dalje, i otkriva nešto podjednako uzbudljivo kao i sam fudbal koji su igrali: šta je bilo posle.

TRILER U TAMPEREU

Uvod u helsinšku olimpijsku priču dogodio se četiri godine ranije, kada je doneta Rezolucija Informbiroa, posle čega se jugoslovenska vojska ukopala na državnim granicama čekajući gotovo izvestan napad sovjetske Crvene armije. Tito protiv Staljina, *good guy vs bad guy*, uloge su bile podeljene, svet je bio podeljen i svaka strana je imala svog frontmena. Nije to bio fingiran sukob, kako neki sada govore. Uostalom, godinu dana posle Olimpijskih igara u Helsinkiju, a jedva nedelju posle Staljinove smrti, u njegovom radnom stolu pronađeno je Titovo pisamce: "Druže Staljine molim vas da prestanete da šaljete teroriste da me ubiju. Već smo uhvatili sedmoricu. Ako to ne prestane, poslaću u Moskvu čoveka, a drugog neće biti nužno slati."

Dakle, fudbal je te olimpijske 1952. bio sastavni deo jednog globalnog političkog trilera, naboj je bio neverovatan, a i sama "utakmica veka" između Jugoslavije i SSSR, kako su je još tada nazvali, imala je podjednako dramatičan tok. Igrana je punih 210 minuta, a odmah ću objasniti i zašto. Idemo redom: Tampere, 20. jul 1952, onih naših nabrojanih 11 protiv odlične sovjetske reprezentacije koja se godinu dana pripremala u specijalnim uslovima samo da bi uzela zlato na Olimpijskim igrama. U 75. minutu – 5:1 za Jugoslaviju! Euforija u Finskoj, ekstaza u našoj zemlji gde se na improvizovanim uličnim zvučnicima sluša radio-prenos Radivoja Markovića i Hrvoja Macanovića. Gotovo je, naši su ponizili i do nogu potukli najvećeg neprijatelja... Sovjeti daju dva gola, ali ostalo je još pet minuta do kraja, daju oni i četvrti, minut pre kraja i peti. Nerešeno, 5:5!? U 90. minutu pred naš gol izlazi Beskov, Beara je istrčao, bacio se ali je zakasnio i lopta ispod njegovih ruku ide ka praznoj mreži. "Svi su zanemeli, meni je ponestalo daha, reč mi je zastala u grlu, ostao sam nemoćan. U pomoć mi je pritekao kolega Hrvoje Macanović, uzeo mikrofon i javio da je lopta pogodila stativu" (sećanje Radivoja Markovića).

Otišlo se u produžetak, ostao je isti rezultat i igrala se nova utakmica posle dva dana. U njoj je Jugoslavija pobedila 3:1, a taj trijumf proslavljen je artiljerijskom paljbom širom zemlje i izlaskom naroda na ulice. Tito je poslao telegram i nagradio svakog našeg fudbalera sa u ono vreme velikih dvesta dolara. Kad su kasnije u finalu Jugosloveni poraženi od Mađarske i osvojili srebrnu medalju, Tito je povećao nagradni fond na po 500 dolara svakom igraču.

"Nisu nam dali sve odjednom", pričao je Stjepan Bobek. "Prvo smo dobili po 200, kad smo se vratili u Beograd još po 100, ali u dinarima i po nepovoljnom bankarskom kursu. Preostalih 200 dolara nikada nismo videli. Rekoše, od tih para su nagradili veslače i vaterpoliste sa po sto dolara. Nama, iz Partizana i Zvezde, dozvolili su da u povlašćenom diplomatskom magazinu uzmemo šta nam se sviđa u vrednosti od po 25.000 dinara. Uzimali smo prekrasne engleske štofove, radio aparate, kamere, posteljinu, ručne satove, kristal... Eto, to je bilo najviše što sam kao fudbaler dobio od svoje zemlje."

IZA "GVOZDENE ZAVESE"

Prošli su neuporedivo bolje nego njihovi sovjetski protivnici. U knjizi *Jedanaest veličanstvenih* detaljno je objašnjeno šta se kasnije događalo sa svakim

fudbalerom, a počelo je još u Finskoj: "Gradonačelnik Tamperea poziva Jugoslovene na prijem, isključivo za njih, u Gradskoj kući. Rusi su već napustili Tampere i otišli put Helsinkija. Kako se kasnije pričalo, u ranu zoru su otplovili za Lenjingrad preko Finskog zaliva. O njima se više ništa nije čulo punih 36 godina."

U Moskvi ih je čekao Staljin, koji je toliko dobro poznavao sport da je pitao svoje generale zašto balet nije olimpijska disciplina. Zajedno sa njim Lavrentij Berija, šef zloglasne policije NKVD, koji je voleo da se uveče u crnoj "čajki" vozi Moskvom. Kad bi video neku zgodnu prolaznicu naredio bi svojim pratiocima da je ubace u kola. Odvodio bi je u tajno skrovište gde bi je on i njegove kolege sadistički silovali. Kasnije, na sednici CK KP SSSR otkriveni su Berijini tajni spisi po kojima je silovao stotine žena.

Naravno, Berija je bio za to da se fudbaleri primereno i oštro kazne, a to je podrazumevalo uzak izbor: streljanje ili Sibir. Staljin nije imao ništa protiv, ali u odbranu igrača stao je Vasilij, Staljinov sin. Poznat kao jedini autentični plejboj u istoriji SSSR, pijanac i razvratnik, voleo je fudbal toliko da se jednom sa svojim omiljenim timom CSKA vraćao avionom posle izgubljene utakmice. Ljut, naredio je pilotu da ateriira na usputnom aerodromu, izbacio sve igrače napolje na nekoj ledini, a on uzleteo i nastavio put. Fudbaleri su stigli u Moskvu posle nekoliko dana.

Vasilij je, a to je tako plastično i dobro opisano u *Jedanaest veličanstvenih*, nagovorio svog tatu da "samo" rasformira vojni klub CDSA, gde je igrala većina reprezentativaca, i da im se, kao i treneru, oduzmu titule majstora sporta. Nikad više nisu zaigrali zajedno, a mnogi sovjetski asovi, poput slavnog Bobrova, više čak nisu ni igrali fudbal, nego su se prešaltovali na hokej na ledu. I tu postali – reprezentativci.

Zanimljivo, nikad više posle Tamperea i Helsinkija ni naša fudbalska reprezentacija nije zaigrala u sastavu koji i danas mnogi znaju napamet. Šest godina je stvaran taj čuveni jugoslovenski olimpijski tim, šest dana i šest noći je trajalo putovanje od Ljubljane do Helsinkija, postali su deo istorije ali nisu uzeli zlatnu medalju. U finalu su izgubili od Mađarske sa 0:2, uprkos tome što je Beara odbranio penal slavnom Puškašu. Jedan po jedan prelazili su u legendu, danas više niko od njih nije živ, a kakva im je bila sudbina posle famoznih 5:5 sa Rusima i kupovine štofova u Beogradu, u brojnim novinskim i privatnim arhivama je vredno prikupio i opisao u svojoj knjizi Vladeta Nedeljković. ¶

ALEKSANDAR OSTOJIĆ

U PRODAJI!
NAPREDNA KNJIGA DRAGOLJUBA ŽARKOVIĆA

Ova knjiga nastala je u pokušaju da se iz ugla komentatora društvenih zbivanja opiše period od 2012. do 2015. godine. To je period uspona Aleksandra Vučića i on je, kako se to kaže, glavni junak ove knjige. Iz stotine i stotine tekstova objavljenih u novinama (pretežno u nedeljniku „Vreme“) bez naknadnog dopisivanja nastala je ova hronika. [...] Knjiga sadrži opis i ocene zanimljivih događaja i ljudi. Zanimljivijih nego što bi autor voleo.

168 strana, format A5, meki povez

Može se nabaviti u redakciji Vremena (radnim danom od 9.30 do 14.30h) **po ceni od 800 dinara** ili u ovim knjižarama:

BEOGRAD

Delfi knjižare 24	Bulevar kralja Aleksandra 146
Delfi knjižare 10, Kod Vuka	Bulevar kralja Aleksandra 92
Apropo	Cara Lazara 10
Bestseler 1	Cetinjska 6
Spirit	Generala Štefanika 21
Via media	Gospodar Jovanova 27
Tačka art	Knez Mihailova 35
Delfi knjižare	Knez Mihailova 40
Cepter	Knez Mihailova 42
Dereta – Knez	Knez Mihailova 46
Bigz školstvo – knjižara 1	Kosovska 37
Delfi knjižare 7, SKC	Kralja Milana 48
Bestseler 2	Kralja Milana 56
Plavi krug	Majke Jevrosime 2
Delfi knjižare 01	Makedonska 12
Delfi knjižare 05	Požeška 118a
Libri	Požeška 128a
Bigz školstvo – knjižara 2	Požeška 136
Delfi knjižare 20, Zira	Ruzveltova 33
Vulkan – Sremska	Sremska 2
Delfi knjižare 02	Stanoja Glavaša 1
Aleksandar Belić, Kolarac	Studentski trg 5
Zlatno runo	Svetogorska 24
Delfi knjižare 06	Terazije 38
Vulkan – KCB	Trg Republike 5
Delfi knjižare 03	Vareška 4, Miljakovac
Delfi knjižare 34	Vase Čarapića 2-4, Meriot
Vulkan – Stadion	Zaplanjska 32
Delfi knjižare 31, AVIV	Živka Davidovića 86

NOVI BEOGRAD

Delfi knjižare 14	Bulevar Mihajla Pupina 121
Vulkan – Ušće	Bulevar Mihajla Pupina 4
Vulkan – Merkator	Bulevar Umetnosti 4
Delfi knjižare 21	Gandijeva 21, Imo centar
Vulkan – Delta siti	Jurija Gagarina 16

BEOGRAD, ZEMUN

Delfi knjižare 29,	Zemun park , Autoput za Novi Sad
Delfi knjižare 16	Glavna 20
Vulkan	Glavna 25

BEOGRAD, MLADENOVAC

Prima	Kralja Petra 1 – 177

ČAČAK

Delfi knjižare 12	Gradsko šetalište bb

GORNJI MILANOVAC

Delfi knjižare 30	Vojvode Milana 4

JAGODINA

Delfi knjižare 28, Vivi Šoping park, Stevana Ivanovića bb

KRAGUJEVAC

Delfi knjižare 13	Kralja Petra 1
Vulkan – Merkator	Bulevar Kraljice Marije 56

KRALJEVO

Delfi knjižare 17	Omladinska 37

KRUŠEVAC

Delfi knjižare 23	Mirka Tomića 89

LOZNICA

Svet knjiga	Trg Jovana Cvijića 3

NIŠ

Delfi knjižare 9, Kalča	TC Kalča
Delfi knjižare 15	Voždova 4
Vulkan – Merkator	Vizantijski bulevar 1
Vulkan – Forum	Obrenovićeva 42

NOVI SAD

Vulkan – Merkator	Bulevar oslobođenja 102
Bulevar buks	Bulevar oslobođenja 60
Delfi knjižare 25, Big C	Sentandrejski put 11
Solaris	Sutjeska 2, TC Spens
Delfi knjižare 4	Zmaj Jovina 12
Most Prometej	Zmaj Jovina 22
Vulkan	Zmaj Jovina 24

PANČEVO

Delfi knjižare 18	TC Aviv , Miloša Obrenovića 12
Kulturni centar Pančevo	Vojvode Živojina Mišića 4
Riznica	Radomira Putnika 6

POŽAREVAC

Delfi knjižare 26	Stari korzo 2

RUMA

Konan – Đuro Šušnjar	Veljka Dugoševića 157

SREMSKA MITROVICA

Delfi knjižare 08	Trg Svetog Stefana 32

SUBOTICA

Gradska knjižara “Danilo Kiš”, Rudić 2

Delfi knjižare 22	Korzo 9
Delfi knjižare 35	Segedinski put 88

ŠABAC

Sova	Trg Đačkog bataljona 15

UŽICE

Delfi knjižare 27	Trg Svetog Save 46

VALJEVO

Delfi knjižare 11	Kneza Miloša 33

VRŠAC

Delfi knjižare 33	Trg Svetog Teodora Vršačkog 5

ZAJEČAR

Kaligraf	Svetozara Markovića 26

ZRENJANIN

Delfi knjižare 32 – AVIV	Bagljaš Zapad 5

ZORAN STANOJEVIĆ

Koliko vrede veze

Ko koristi Tviter može da se prijavi na servis koji računa koliko mu vredi nalog. Računa se broj pratilaca, pa njihov broj pratilaca, teoretski do koliko ljudi dopiru vaši tvitovi. Po tom obračunu, mnogi lako prebace deset pa i sto hiljada dolara, ama niko da ponudi da otkupi nalog.

S druge strane, vaš Linkedin nalog, ako ga imate, vredi oko 60 dolara. Pravih, zelenih, jer je toliko Majkrosoft platio pre desetak dana kada je kupio ovaj sajt. Platili su ga 26,2 milijarde dolara, a korisnika je 435 miliona. Ako bi se računali samo aktivni korisnici, onda bi svaki nalog vredeo lepih 255 dolara.

Majkrosoft je platio 50 odsto preko berzanske cene da bi kupio ovaj sajt, a svet se sada pita šta im je to trebalo. Preovlađuje stav da internet značajno menja ne samo poslovanje već i ideju o poslovanju. Smatra se da više nije važno kakav proizvod imaš već kolika je baza ljudi kojima možeš nešto da prodaš. A uvek će se naći nešto za prodaju.

To najbolje osećaju u bankarskom sektoru, gde počinju da se pojavljuju igrači koji ne naplaćuju bankarske transakcije kako bi privukli što veći broj klijenata. Onda prate njihove navike, kako troše novac i na tome zarađuju ozbiljne pare. Umesto da vam svaki put uzmu sitnu paru.

Ali, nije suština novog poslovanja samo u tome da imate veliku bazu klijenata. Moguće je i potencijalnu saradnju proširiti na stručnjake u celom svetu, kao što to nudi sajt *99designes.com*.

Ovaj sajt okuplja više od milion dizajnera u celom svetu, od studenata do vrhunskih majstora. Funkcioniše tako što vi najpre kupite paket, a postoje četiri nivoa, od bronze do platine. Ako vam treba logo, bronza košta 299, a platina 1299 dolara. Potom na sajt postavite brif, a zainteresovani dizajneri vam pošalju svoja rešenja. Imate sedam dana da se odlučite, možete tražiti i da se nešto doradi, i onda izaberete logo koji vam se najviše dopadne. Vi dobijate sva prava na dizajn, a dizajner vaše pare. Naravno, skuplji dizajn privući će bolje dizajnere.

Ovakav pristup potpuno menja i ideju o konkurenciji. Sasvim je zamislivo da na sličan način odredite cenu, recimo, za krečenje stana i da prebrojite kandidate. Opet od studenata s malo iskustva, ali spremnih da zarade za džeparac, pa do ozbiljnih majstora koji sve mogu da vam obave za dan a da kap ne kapne po parketu. Za par evra po kvadratu više.¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

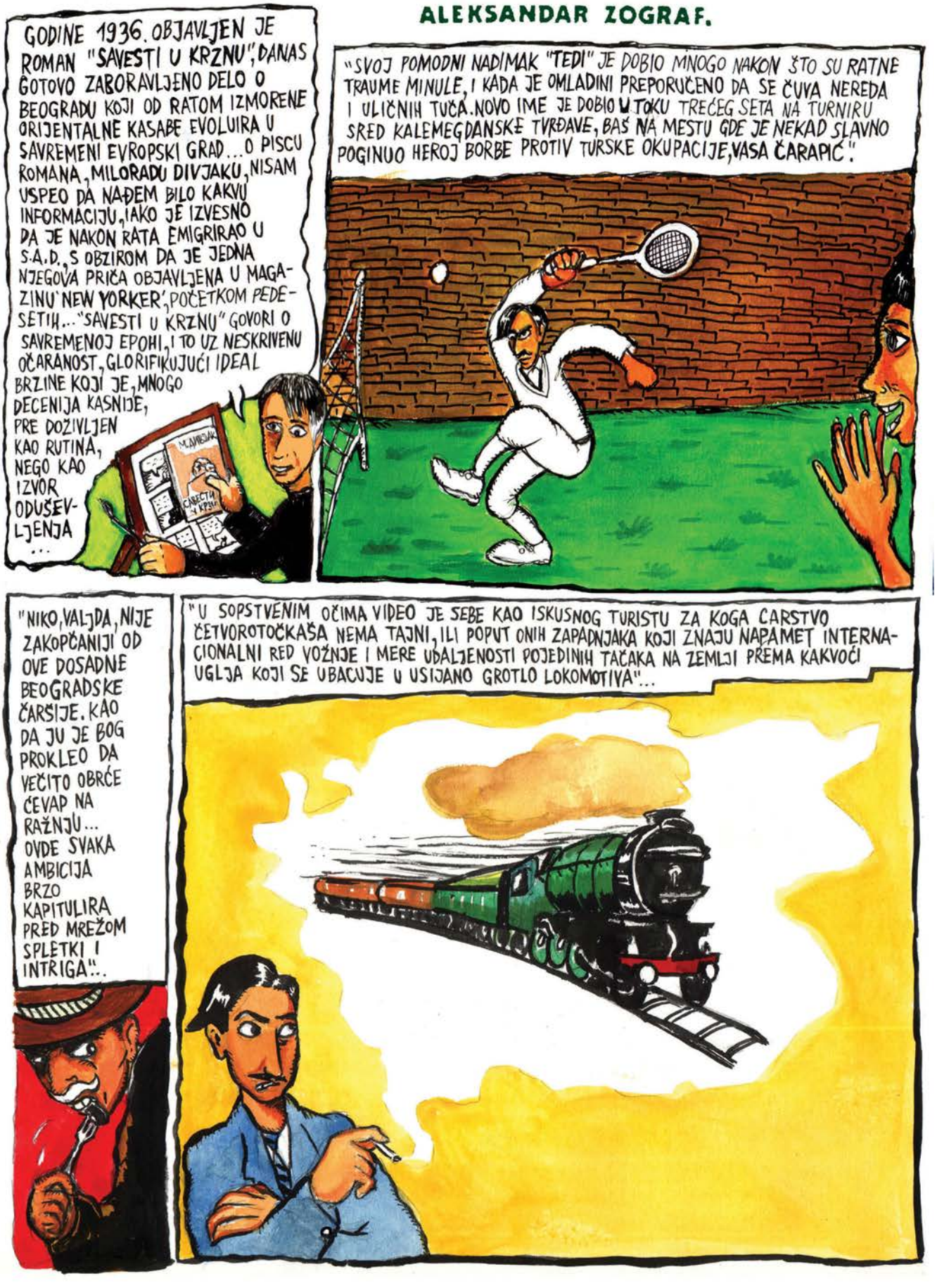
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

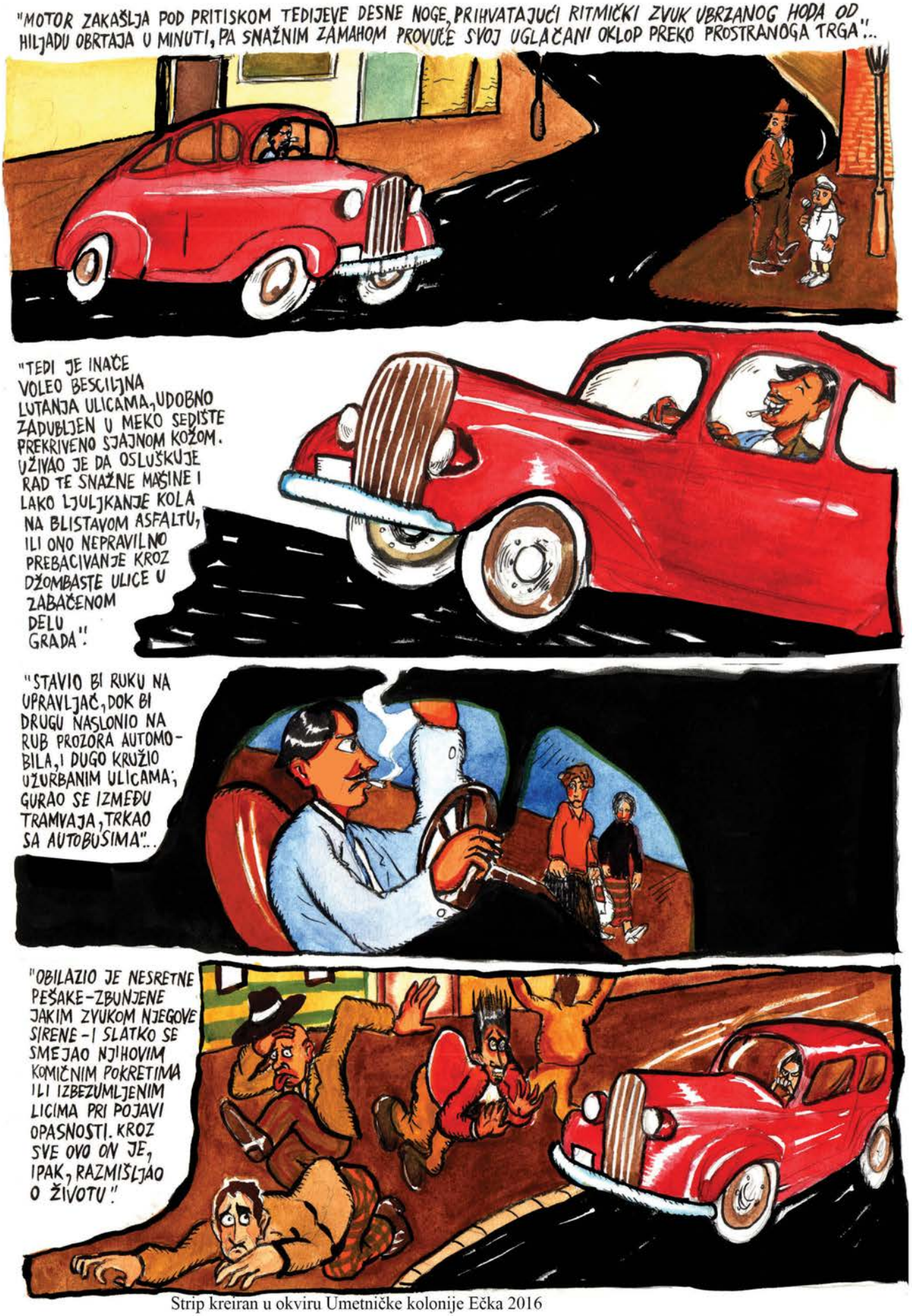
Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

SAVESTI U KRZNU

ALEKSANDAR ZOGRAF.

Strip kreiran u okviru Umetničke kolonije Ečka 2016

Samarkand

"Svaka zemlja ima svoj Samarkand i svoju Numansiju"
Peter Handke

Olupani autobus na liniji Hudžand–Pendžikent zaustavio se na granici Tadžikistana i Uzbekistana. Oba grada nalaze se u Tadžikistanu, ali između njih je 3380 metara visok prevoj Šahristan. Kada u oktobru sneg zatrpa prevoj, jedini put koji ove gradove povezuje je onaj mnogo duži, kroz ravnice susednog Uzbekistana.

Uzbečki policajci pojavili su se na ulaznim vratima autobusa, a ja sam uvukao glavu u ramena, skriven na zadnjem sedištu. Nisam imao tranzitnu vizu za Uzbekistan, nije mi se davalo 50 dolara niti sam bio voljan da se bakćem sa uzbečkim vlastima. Devedesetih godina prošlog veka bivša sovjetska Centralna Azija bila je teritorija bez zakona, u kojoj su retki stranci bili viđeni kao hodajuća vreća para iz koje se novac izvlačio na sve moguće načine.

Foto: Wikipedia

Policajci su, srećom, bacili samo letimičan pogled sa vrata po putnicima i autobus je produžio niz put, pored koga su starci biblijskih lica prodavali dinje i lubenice čudesnih oblika i ukusa. Posle nekoliko sati pojavio se znak na kome je ćirilicom i persijskim pismom pisalo *Самарканд*. Usta su mi se osušila od uzbuđenja. Ima naziva mesta koja od detinjstva pale maštu i uzburkavaju krv, koja zvukom mirišu na nešto mitsko, vanvremensko, sudbinsko. Udajpur, Isfahan, Hindukuš, Samarkand...

Mirzo, moj saputnik iz Tadžikistana, i ja diskretno smo napustili autobus kada smo stali u gradu. Vekovna netrpeljivost između Uzbeka i Tadžika posle kolapsa SSSR-a otela se kontroli, pa su Tadžici preko Uzbekistana putovali samo kada su morali. Znali smo i da bi karta do Pendžikenta i unapred pripremljeno opravdanje da smo slučajno propustili autobus bili nedovoljni ako nas policija upita šta radimo u Samarkandu.

U gradu je srećom bila gužva pa su policajci imali mnogo posla, pola države se tih dana sleglo u Samarkand. Novostvorena uzbečka država slavila je 660 godina rođenja legendarnog osvajača Timura Lenka (Timura Hromog). U našim krajevima je Timur (Tamerlan) poznat po tome što je u bici kod Angore pobedio turskog sultana Bajazita Munjevitog, koji je svog oca Murata nasledio pošto je Murat poginuo u borbi sa Srbima na Kosovu polju. Zuko Džumhur je pisao da je Timur Bajazita zatvorio u zlatni kavez i oslepeo, pomalo zlobno pominjući da je Bajazit bio zet kneza Lazara, pošto je Lazareva ćerka Olivera posle poraza na Kosovu otišla u sultanov harem. Timur je šetao oko kaveza i govorio Bajazitu: "Šta ti je život, ti ćorav a ja sakat, a obojica hoćemo da vladamo svetom."

Ljudi su se tiskali po mauzoleju Gur-e Amira, iznad čijih vrata na ukrasnim pločicama, modroplavim kao u Isfahanu, persijskim pismom piše: "Srećan je onaj koji napusti svet pre nego što svet bez njega ne može". Timur je umro 1405. godine, ne stigavši da pokori Kinu na koju je krenuo.

Mauzolej je za Tamerlana izradio slavni isfahanski graditelj Ibn Mahmud. Uzbečki i tadžički heroj, Timur je u kolektivnom sećanju Iranaca urezan kao krvolok. U svom strašnom pohodu na jug, posle opsade i osvajanja Isfahana 1387. godine, naredio je da se od lobanja pobijenih branilaca oko grada napravi zid. Poštedeo je graditelje i poveo ih sa sobom na sever, da od Samarkanda naprave čudo slično Isfahanu.

Ima svake godine krajem oktobra nekoliko večeri zaredom kada se pre sumraka na Samarkand spusti neka čudna, ljubičasta svetlost. Ona u omamljujuću vilinsku zemlju pretvara Registan, možda najlepši trg na svetu, bezbrojne parkove ostale iz XIX veka, kada su Rusi pokorili emire i kanove centralne Azije, čak i betonske kockaste zgrade zaostale iz sovjetskog vremena koje danju izgledaju kao da su greškom ovde spuštene. Teško je u takvo veče vratiti se u stvarnost, čak i kada ulice počnu da se prazne pošto se čuje otegnuti mujezinov poziv na večernju molitvu: "Allaaahu akbar!"

U musavi hotel nisu hteli da nas prime sa pasošima bez viza, ali je recepcioner u pola glasa rekao: "Moja majka ima jednu praznu sobu, pa ako hoćete, tamo policija ne zalazi..."

Na padini u starom delu Samarkanda visoki zidovi su skrivali mahom trošne kuće i bašte po kojima su se savijale grane pod teretom krupnih narova. Rano je ljuljala unuka na podu gostinske sobe i pričala o teškom životu Tadžika u Uzbekistanu, da je Staljin poklonio Uzbecima Samarkand i Buharu mada nikada nisu bili njihovi, jer su u njima stolovali Timur Lenk i njegov unuk Ulugbeg, čuveni astronom i matematičar. Kroz prozor se na susednom brdu videlo minare džamije Bibi Hanum, Timurove žene, koje je lebdelo osvetljeno mekom svetlošću reflektora, opkoljeno mrakom. ¶

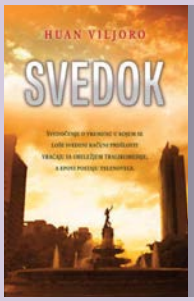
MOMIR TURUDIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

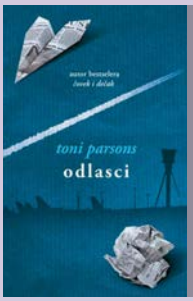
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 18. juna do 15. jula 2016.

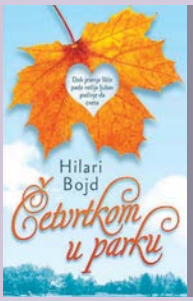
Huan Viljoro:
SVEDOK

Roman o sablastima istorije, politike i ljubavi, o povratniku u rodni Meksiko kojim vladaju organizovani kriminal, korumpirani mediji i politički zaverenici, i gde se istorijski računi vraćaju s obeležjima tragikomedije, a epika se pretvara u telenovelu

Toni Parsons:
ODLASCI

Kratke priče Tonija Parsonsa zasnovane na njegovom sedmodnevnom boravku na londonskom aerodromu Hitrou u svojstvu zvaničnog aerodromskog pisca, o neobičnim sudbinama koje se na ovom prometnom mestu svakodnevno ukrštaju

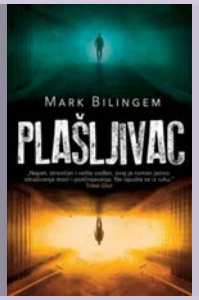

Hilari Bojd:
ČETVRTKOM U PARKU

Šezdesetogodišnja Džini nije nesrećna u braku, ali oseća se neispunjenom i neshvaćenom. Jednog četvrtka dok u parku čuva unuku, upoznaje svog vršnjaka Reja koji je tu sa svojom unukom. Nakon nekoliko susreta shvata da se zaljubila. Dirljiv roman o ljubavi u „trećem dobu"

Mark Bilingem:
PLAŠLJIVAC

Krimić iz serijala o nepredvidivom i tvrdoglavom londonskom detektivu Tomu Tornu. Istražujući ubistvo dve žene, Torn shvata da ima posla ne sa jednim nego s dvojicom serijskih ubica

Stela Dafi:
PURPURNI PLAŠT

Drugi u nizu istorijsko-biografski roman o vizantijskoj carici Teodori i caru Justinijanu. Priča o nekadašnjoj carigradskoj robinji koja je postala carica Istočnog rimskog carstva i najmoćnija žena na svetu

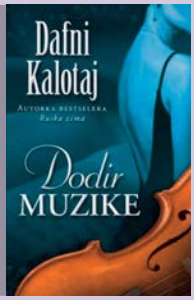
Majkl Levin:
GERILA PR 2.0

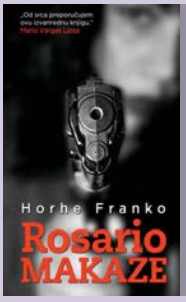
Jedna od najuticajnijih knjiga o odnosima s javnošću, sa opisanim efikasnim strategijama za primenu interneta u poslovanju i savetima kako voditi uspešnu medijsku kampanju, a ritom ne bankrotirati

Dafni Kalotaj:
DODIR MUZIKE

Roman autorke bestselera „Ruska zima". Lirska i evokativna priča o troje umetnika ispripletanih sudbina, o želji za stvaranjem nečeg originalnog i istinitog u umetnosti i životu , o tajni sviranja, muzici i ljubavi

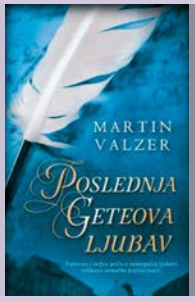
Horhe Franko
ROSARIO MAKAZE

Ljubavni triler s radnjom smeštenom u okruženje kolumbijskog narkoterorizma o hrabroj, nasilnoj i zanosnoj razbojnici po imenu Rosario Makaze i njenim ljubavima, o zločinu, prostituciji i verolomstvu

Florijan Frajšteter:
KOMETA U ČAŠI KOKTELA

Nagrađivana naučno-popularna knjiga koja objašnjava kako obične stvari iz svakodnevice poput vetra, senke, prašine ili sastava hleba imaju svoje astronomsko poreklo i na koje načine su povezane s kosmičkim procesima

Martin Valzer:
POSLEDNJA GETEOVA LJUBAV

Izvrstan biografski roman jednog od najboljih savremenih nemačkih pisaca o Johanu Volfgangu Geteu. Gete je imao 73 godine kad je sreo svoju poslednju ljubav, devetnaestogodišnju Ulrike fon Levecov. „Moja ljubav ne zna da imam preko sedamdeset. Ni ja ne znam", kaže Gete

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd

ISTINA
JE NA
ETIKETI
NOVO
4 DARA PRIRODE
GARANCIJA KVALITETA OD DAVNE 1892. GODINE
LAV
ILI JESI ILI NISI
DOMAĆE SVETLO PIVO
18+
KONZUMIRAJ ODGOVORNO
ILI JESI ILI NISI
LAV

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec